

§ 1 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att Sverigedemokraternas partigrupp anmält Mats Arkhem som ledamot i arbetsmarknadsutskottet och Mats Hellhoff som suppleant i justitieutskottet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i arbetsmarknadsutskottet
Mats Arkhem (SD)

suppleant i justitieutskottet
Mats Hellhoff (SD)

§ 2 Utökning av antalet suppleanter

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, tillstyrkt att antalet suppleanter i försvarsutskottet skulle utökas från 29 till 30.

Kammaren medgav denna utökning.

§ 3 Val av extra suppleant

Val av extra suppleant i försvarsutskottet företogs.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i försvarsutskottet
Heléne Björklund (S)

§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:525

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:525 Lantmäteriet

av Dennis Begic (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 24 mars 2025

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:541

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:541 Textilåtervinning och producentansvar

av Joakim Järrebring (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 24 mars 2025

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:542

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:542 Sveriges klimatanpassning och skydd mot extremväder

av Joakim Järrebring (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 24 mars 2025

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:543 Neddragningar i miljöbudgeten och klimatmålen

av Joakim Järrebring (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 24 mars 2025

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:546

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:546 Tilläggsbidrag till barnfamiljer med bostadsbidrag

av Isabell Mixter (V)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 22 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 25 mars 2025

Socialdepartementet

Anna Tenje (M)

Enligt uppdrag

Johanna Mihaic

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:547

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:547 PFAS och Sveriges agerande i fråga om evighetskemikalier

av Joakim Järrebring (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 april 2025.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 24 mars 2025

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

§ 5 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till socialförsäkringsutskottet:

RiR 2025:5 Migrationsverkets hantering av medborgarskapsärenden

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2024/25:148 till trafikutskottet

Motion
2024/25:3354 till utrikesutskottet

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Utrikesutskottets betänkande
2024/25:UU8 Internationellt bistånd

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden
2024/25:MJU10 Bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård
samt djurskydd
2024/25:MJU13 Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

§ 8 Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU24
Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för
grova brott (skr. 2024/25:54)
föredrogs.

Anf. 1 HENRIK VINGE (SD):

Herr talman! I dag ska vi diskutera en fråga som kanske är en av de viktigaste som vi över huvud taget har att behandla under mandatperioden – rekryteringen av barn till grov kriminell verksamhet.

Jag tror att det är få av oss som har lämnats oberörda av de rapporter som vi får. Vi ser att barn rekryteras i ung ålder på sociala medier och till och med i våra skolor för att utföra grova våldsbrott och mörda andra människor för pengar.

Många av oss, inte minst jag, blev särskilt berörda av den rapport vi fick från polisen tidigare i år. Där sa polisen att ett av de största problemen, en av de största svårigheterna och ett av de största hindren för att bryta gängkriminaliteten är att det finns en närmast outsinlig källa av unga människor, barn, som är beredda att rekryteras in i gängkriminalitet och begå de mest grova våldsbrott för pengar.

Inte minst som pappa till två pojkar berörs man av det här. Det är ett av vår tids mörkaste och mest allvarliga problem. För många av oss framstår det nog som närmast överkligt; man har svårt att tro att det ens kan vara på det här sättet. Men det är på det här sättet.

Vi är skyldiga – vi som sitter här inne och hela vårt samhälle – att göra allt vi kan, samla samhällets resurser och ta krafttag för att bryta trenden.

Jag menar att detta är något som ligger på alla våra partiers ansvar, oavsett om man är en del av regeringsunderlaget eller av oppositionen. Det är ett ansvar som åligger de myndigheter som jobbar med de här frågorna. Det är ett ansvar som ligger på civilsamhället och inte minst på föräldrarna. Vi måste tillsammans mobilisera samhällets resurser för att bryta rekryteringen av barn till grov kriminalitet.

Regeringen genomför nu en hel del saker på det här området, just för att det är så viktigt. Tidöavtalet innehåller det mest omfattande program på rättsområdet som någonsin har genomförts i vårt land, i varje fall i modern tid. Det är den största satsning på rättsväsendet som vi någonsin har genomfört.

I arbetet har vi tre prioriteringar. Det handlar om att slå mot våldet, alltså att stoppa våldet i så stor utsträckning som det bara går för att skydda människor, potentiella brottsoffer, från att bli drabbade. Det handlar också om att strypa den kriminella ekonomin. Det är den som möjliggör det här, och den tilläts växa med 100–150 miljarder under den förra regeringen. Vi måste bryta den, för det är där pengarna finns, och det är det som driver mycket av kriminaliteten. Den tredje prioriteringen är alltså att bryta rekryteringen av barn till grov kriminalitet.

Vi tycker att det är väldigt bra att Riksrevisionen har gjort denna granskning och gått igenom och tittat på hur samhället jobbar med de här frågorna. Gör vi tillräckligt? Är vi tillräckligt effektiva? Föga förvånande kommer Riksrevisionen fram till att det inte är så. Det är klart att vi måste göra mer i frågan. Det finns en lång rad frågor och en lång rad med åtgärder som vi måste vidta. Det finns inte en quickfix för det här, utan det är en massa olika saker som måste komma på plats.

Om man ska välja ut en sak som är särskilt viktig – även om jag tycker att det är svårt – blir det att bryta sekretessen mellan olika myndigheter. Polis, socialtjänst och skola måste prata med varandra för att så tidigt som möjligt kunna bryta en kriminell karriär, gärna innan den ens har påbörjats.

Därför inför vi nu ett antal olika nya regler kopplat till detta där vi ser till att man tar ned trösklarna. Myndigheterna kommer att kunna prata med varandra på ett helt annat sätt. Det kommer till och med att bli en skyldighet i vissa fall, inte minst för rektorer, att ta kontakt med polisen och informera dem om det till exempel pågår rekrytering till gängkriminalitet på en skola eller om människor begår brott på skolområdet.

Det här kan man egentligen tycka är en självklarhet. Det är kanske en av de viktigaste uppgifter som en rektor har att upprätthålla ordning och reda och trygghet på en skola. Det är klart att en rektor måste ha kontakt med polisen om det begås grova brott på skolan. Varför har inte det här varit en självklarhet tidigare?

Svaret på den frågan är att det inte finns enighet här inne i kammaren om detta. Det finns flera oppositionspartier som motsätter sig det här. De tycker inte alls att rektorerna ska ha någon skyldighet att ha en dialog med polisen. Nu när vi diskuterar just rekrytering av barn till grov kriminalitet skulle det vara väldigt intressant att höra från de partier som är emot detta vad de tycker att man ska göra i stället. Ska vi alltså inte ha öppna spjäll mellan skola, socialtjänst och polis så att vi så snabbt som möjligt kan bryta kriminella karriärer? Jag tror att det är en av de viktigaste åtgärder som vi över huvud taget kan genomföra.

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

Andra saker som vi har gjort handlar till exempel om att möjliggöra avlyssning av människor som är yngre än 15 år. Det finns de som har höjt röster om att det är integritetskränkande och att man därför inte ska göra det. Vi ska inte avlyssna barn, anser de. Men faktum är att det hjälper oss att i ett så tidigt skede som möjligt fånga upp de människor som annars hade hamnat i kriminalitet.

Man kan prata om integritet i de här fallen. Men vad är egentligen mer integritetskränkande än att som barn – när man själv kanske inte riktigt har ett konsekvenstänkande och förstår vad man gör – snärjas av ett kriminellt gäng och begå handlingar som man aldrig kan göra ogjorda? Man får mer eller mindre sitt liv förstört därför att man antingen så småningom blir ett offer för gängen eller gör saker som man kommer att straffas för och som kommer att påverka ens liv i många år framöver. Vad är mer integritetskränkande än detta? Det kan inte vara mer integritetskränkande att samhället och vuxenvärlden tar sitt ansvar och kliver in med full kraft så fort som möjligt och gör något åt det här.

Polisen skriver på sin hemsida att barn och unga används som utförare inom den grova organiserade brottsligheten eftersom de riskerar lägre eller inga straff på grund av sin låga ålder.

Därför är det så viktigt att vi ser över både straffmyndighetsålder och straffrabatter. Det är trots allt så att unga människor begår väldigt grova brott, och många gånger kan samhällets fulla resurser sättas in först när en ung människa hamnar hos polisen. Då kan man använda sig av tvång, och det krävs inte längre samtycke. Ofta är det detta som krävs för att bryta en kriminell karriär.

Vi gör också förändringar i socialtjänstlagen och på andra sätt som innebär att man även från det sociala hållet kommer att kunna använda sig av det som kallas för mellantvång, alltså att inte behöva samtycke av vare sig vårdnadshavare eller barn. Man kommer i och med detta att kunna vidta åtgärder på ett mycket mer kraftfullt sätt än tidigare.

Förebyggande arbete och repressivt arbete är inte olika saker här, utan de måste gå hand i hand. Vi måste mobilisera både rättsstaten, kriminalstaten och socialstaten samt naturligtvis föräldrarna mot detta. Familjen har en enormt stor betydelse när det kommer till att förebygga brottslighet.

Regeringen avsätter nu 400 miljoner per år för att stödja föräldrar som kanske har barn som har hamnat snett eller fel. Jag tror att det är en åtgärd som kommer att få väldigt stor betydelse, för familjen är den kanske viktigaste faktor för att förebygga brott som vi över huvud taget har.

Vi gör en enorm satsning på detta. Vi ska bryta trenden, och vi ser redan nu resultat. Vi ser att dödsskjutningarna minskar. Vi ser att uppklärningsgraden av grova skottlossningar i gängmiljö har ökat från 25–30 procent för två år sedan till 70 procent i dag. Detta är väldigt glädjande, och vi ska fortsätta på det sättet. Det är vårt ansvar att bryta den här utvecklingen, och det kan vi göra om vi gör det kraftfullt tillsammans.
(Applåder)

Anf. 2 ANNA WALLENTHEIM (S):

Herr talman! Det handlar om barn – barn som begår grova brott, barn som rekryteras av gäng, barn som begår sprängdåd och barn som mördar barn.

Ja, det är tungt och gör ont att tala om barn på det sättet. Men det är också tungt att läsa Riksrevisionens rapport, för den bekräftar något vi länge anat och sett: att våra gemensamma system inte hänger ihop, att barn som borde fångas upp i tid inte får rätt stöd och att det inte spelar någon roll hur bra enskilda poliser, socialsekreterare eller lärare gör sitt jobb om helheten brister.

Riksrevisionens rapport är tydlig: Statens samlade insatser för att bryta barns grova kriminalitet är inte fullt ut effektiva. Samarbetet mellan olika aktörer haltar, orosanmälningar faller mellan stolarna, socialtjänsten saknar rätt verktyg och skillnaderna mellan kommuner är alldeles för stora.

Detta är inte bara tecken på systemfel. Det är ett svek mot de barn som hade kunnat få en annan framtid.

Herr talman! Jag vill dock samtidigt vara tydlig med att vi socialdemokrater välkomnar den skrivelse som regeringen har lämnat till riksdagen. Vi ser att man instämmer i mycket av Riksrevisionens kritik och att flera reformer är på gång.

Vi menar dock att det inte räcker. Om vi ska vända den här utvecklingen krävs det ännu mer. Därför har vi socialdemokrater lagt fram en följdmotion i ämnet med sex konkreta förslag.

För det första måste vi stärka samhällsvården för unga. Det handlar om de barn och unga som av olika skäl inte kan bo hemma. Här finns en utredning vid namn *För barn och unga i samhällsvård*. Den innehåller många bra förslag som blev positivt mottagna i remissrundan men som ännu inte har blivit verklighet. Vi vill att regeringen skyndsamt går vidare med några av dessa förslag.

För det andra måste det offentliga ta tillbaka kontrollen över HVB-hemmen för ungdomar som hamnat i kriminalitet. HVB-hemmen drivs i dag på en marknad där vi ser hur privata aktörer, till och med aktörer med kopplingar till grov organiserad brottslighet, driver hem där barn både utsätts för och rekryteras till allt grövre brott. Detta är fullständigt oacceptabelt. HVB-hemmen ska vara ett skydd för barn som hamnat på glid, inte riskera att göra dem till ännu grövre brottslingar.

För det tredje vill vi att personalen på HVB-hemmen ska få rätt verktyg, men såklart bara om dessa verktyg används på rätt sätt. Det kan handla om drogtestar, visitationer och möjlighet att genomsöka rum. Men de befogenheterna måste också kombineras med kompetens, trygghet och respekt. Det är därför vi menar att det offentliga måste ta ansvar för HVB-hemmen, inte privata aktörer.

För det fjärde, herr talman, har vi föreslagit att socialtjänsten ska kunna punktmarkera unga på väg in i kriminalitet. Punktmarkering är inget roligt ord, men det är ett nödvändigt verktyg. Ibland handlar det nämligen om att en vuxen faktiskt följer med, är där, ser och agerar – varje dag, varje vaken timme om det behövs. Vi socialdemokrater har också avsatt medel för att detta ska kunna bli verklighet ute i kommunerna.

För det femte föreslår vi att ungdomskriminalitetsnämnder införs liknande den modell vi ser i Danmark. I en sådan nämnd ska det finnas en domare, en polis och en kommunrepresentant som tillsammans beslutar om en individuell plan med insatser, krav och uppföljning. Detta är dessutom något som ska kunna rikta sig till riktigt unga barn – innan de kommer in i rättssystemet, innan det har gått för långt. Vårt mål måste såklart vara att barn på glid fångas upp innan de hamnar i gängens klor.

Ungdomskriminalitetsnämnder är ett sätt att ge barnet riktning, men det ska också vara tydliga konsekvenser om man inte följer den plan man fått. Utredningen är klar. Remissen är genomförd. Nu är det bara en genomförandekommitté som saknas. Det är inte mer komplicerat än så.

För det sjätte är det, efter ett socialdemokratiskt initiativ, sedan den 1 juli 2023 straffbart att involvera personer under 18 år i brottslig verksamhet. Detta är ett sätt att komma åt topparna som utnyttjar våra barn. Vi socialdemokrater vill nu ta detta vidare och menar att också den som köper narkotika av barn ska riskera fängelsestraff. Den som köper narkotika av ett barn upprätthåller ett system där barn utnyttjas av gängen och sedan tvingas in i allt grövre kriminalitet. Med vårt förslag blir det svårare för gängen att utnyttja oskyldiga barn som riskerar att hamna på glid.

Herr talman! I grunden handlar det om vilket ansvar vi vuxna tar. Vi måste välja: Ser vi barnen som ett hot, eller ser vi dem som människor som vi har en skyldighet att skydda?

Sanningen är att barn är barn – när vi tillåter dem att vara det. När samhället hårdnar, när omvärlden hårdnar, när retoriken på sociala medier och även här i kammaren hårdnar, då är det vuxnas agerande som leder till att barn förlorar rätten till sin barndom.

Det är därför vi också måste våga tala om de mest grundläggande förutsättningarna. Inget av det vi pratar om, oavsett om det handlar om tidiga insatser, punktmarkering, samordning eller HVB i offentlig regi, är nämligen möjligt om vi inte har starka kommuner och regioner som orkar bära ansvaret.

Här anser vi att regeringen brister. Man säger sig vilja satsa på det förebyggande arbetet, men samtidigt tvingas skolor, socialtjänster och barn- och ungdomspsykiatri just nu att göra nedskärningar. Hur ska vi kunna vända utvecklingen när de som ska göra jobbet saknar resurser?

Vi socialdemokrater har i vår budgetmotion lagt fram kraftfulla satsningar för att det förebyggande arbetet ska börja där barnen finns – i förskolan, i skolan, i fritidsverksamheten, i familjen och i kommunen.

Vi får aldrig glömma att det är vi vuxna som sätter ramarna. Det är vi som formar förväntningarna, miljön och möjligheterna – men också begränsningarna. Om vi inte står upp för barns rätt till skydd, stöd och trygghet är det vi som sviker, inte barnen.

Jag vill att fler barn ska få chansen att vända sitt liv till något positivt. Jag vill att färre barn ska hamna i kriminalitet. Jag vill att vi bygger ett samhälle där trygghet, tillit och framtidstro vinner över våld, rädsla och hopplöshet.

Det är därför vi har lagt fram motionen med våra förslag. Det är inte tillräckligt, men det är en bra bit på vägen.

Herr talman! Självklart står vi bakom alla våra förslag, men jag väljer att avsluta med att yrka bifall till reservation 3.
(Applåder)

Anf. 3 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Jag delar ledamoten Wallentheims inställning när hon säger att detta är ett svek mot de barn som kunde ha fått en bättre framtid. Det är helt korrekt. Men vi ska också ha med oss att när vi debatterar denna rapport från Riksrevisionen är det inte bara en granskning från Riksrevisionen utan också en utvärdering av åtta år av socialdemokratiskt miss-

lyckande på området. Riksrevisionen visar att insatserna för unga i kriminalitet har varit för sena och för otillräckliga. Det är problem som vi ärvt och nu åtgärdar genom att göra det som inte gjordes tidigare.

Vi lägger fram en ny socialtjänstlag som kräver förebyggande och uppsökande arbete, och vi inför det så kallade mellantvånget med fotboja för unga och ett stärkt föräldraansvar. Det blir tydliga konsekvenser för föräldrar som vägrar att samarbeta. Vi inför obligatoriska allvarssamtal för att fånga upp unga i riskzon, och vi skärper kraven för att delta i behandling. Genom Bob-strukturen och strategin Barriärer mot brott samordnar vi myndigheterna och civilsamhället för att samverka och samarbeta tillsammans för att hjälpa unga som är på väg att fastna i kriminalitet.

Herr talman! När Socialdemokraterna pratar om punktmarkering kan vi konstatera att vi nu ser till att det blir verklighet. Det är positivt. Och det är positivt att Socialdemokraterna i en sådan stor utsträckning har anslutit sig till en tydligare socialpreventiv linje och tydligare insatser i brottsbekämpningen. Det är bra att vi kan hitta en bred enighet i kammaren.

Men när vi är överens är det samtidigt synd att det skulle krävas ett regeringsskifte innan förslagen kunde bli verklighet.

Anf. 4 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för replikmöjligheten.

Jag vill börja med att påminna om att vi under våra år i regeringsställning skärpte ett åttiotall straff. Vi såg också till att det blev nya polisutbildningar. Vi lade om rättspolitiken, som den här regeringen har valt att följa efter.

Samtidigt ska vi komma ihåg att det under båda våra mandatperioder var en högermajoritet i riksdagen. Det innebar att många av de förebyggande reformer som vi försökte lägga fram röstades ned av kammaren – av en högermajoritet som inte ansåg att det var nödvändigt att lägga kraft och krut på det förebyggande arbetet. Vissa av de förslag som vi lade fram i kammaren, som jag menar hade gjort skillnad, röstade man nej till. Det gällde till exempel att ta tag i skolmisslyckandet, det vill säga skolmarknaden. Vi vet att alldeles för många barn hamnar utanför och inte lyckas i skolan.

Jag menar att det inte är korrekt att påstå att vi inte agerade. Men jag ska vara helt ärlig och säga att vi inte gjorde tillräckligt. Det gäller särskilt det förebyggande arbetet, och vi kan nu se att vi borde ha gjort betydligt mer. Det försöker vi göra med de konkreta förslag som finns i vår motion. Förslagen är inte bara hårda utan handlar även om att det är bättre att agera förebyggande.

Vi har sett en explosion av repressiva förslag. Men om inte socialtjänsten, skolan och bup hänger med blir det inga förbättringar. Det är de som måste klara arbetet.

Vi socialdemokrater menar att trygghet kräver både kraft mot brotten och kraft för att lyfta fram våra barn. Det är förslag om detta som vi har lagt fram i skrivelsen.

Anf. 5 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Många av förslagen som finns i skrivelsen är saker som regeringen redan genomför, är på väg att genomföra eller redan har på plats. Det är naturligtvis bra att ni tycker att förslagen ska genomföras, och

det är naturligtvis bra att ledamoten Wallentheim och den socialdemokratiska kommittén i justitieutskottet tycker att regeringen gör ett bra arbete. Jag vill uppmuntra arbetet genom att säga att det borde göras. Det är positivt och något som vi naturligtvis välkomnar.

Men det blir också lite märkligt när kritiken handlar om att det blir för sent och för långsamt när det gäller saker som vi borde ha haft på plats redan.

I fråga om ökade befogenheter på HVB-hem handlar det om att personal ska kontrollera om boende använder droger och genomöka rum. Det är sådant som borde ha varit på plats för länge sedan, och det är positivt att vi nu genomför dessa förslag. Det är naturligtvis bra att det sker påtryckningar på området.

Ledamoten Wallentheim säger alltså att det var den socialdemokratiska regeringen som påbörjade arbetet genom att tillsätta ett antal utredningar. Men det var en direkt följd av att den socialdemokratiska regeringen var i minoritet i riksdagen och att riksdagen riktade ett tillkännagivande till regeringen att tillsätta dessa utredningar. Ett tillkännagivande på riksdagsspråk innebär att riksdagen kör över regeringen för att man ska göra jobbet. Ja, den förra regeringen var i minoritet i kammaren. Tur var väl det eftersom vi då kunde få utredningarna på plats.

Herr talman! I fråga om förebyggande arbete och resurssättning ville den tidigare regeringen göra ändringar i socialtjänstlagen, och man skrev in i utredningsdirektiven att förslagen inte får vara kostnadsdrivande. Vi tillskjuter 8 miljarder för ändamålet. Det är en skillnad i vem som styr.

Anf. 6 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Det här kan bli en debatt där vi kör tillbakakaka på tillbakakaka. Faktum är att 71 procent av de propositioner som den borgerliga regeringen har lagt fram bygger på utredningar som den socialdemokratiska regeringen tillsatte. Nu vill ledamoten påpeka att det berodde på tillkännagivanden som skedde i justitieutskottet och att det är därför det egentligen är en borgerlig politik som genomförs. Därför vill jag att ledamoten ska gå tillbaka och titta i handlingarna. Faktum är att vi socialdemokrater valde att stödja många av tillkännagivandena, just för att det fanns populistiska förslag på sådant som ni påstår att vi gör nu. Den socialdemokratiska regeringen hade många gånger redan tillsatt utredningar och tittade på direktiv.

Ni vill göra populistiska utspel som visar att ni nu tar tag i detta. Men den socialdemokratiska regeringen höll redan på med mycket av arbetet. Det här handlar alltså inte om att vi socialdemokrater vaknade för sent, utan vi agerade och tillsatte utredningar. Den förra regeringen genomförde 80 straffskärpningar. Vi har sett till att nya polisutbildningar har startats, och vi har tillfört mer resurser. Det arbetet fortsätter.

Vi anser att det inte är avsändaren som är det viktiga, utan det är politiken som är viktig. Vi hade alltså inga problem med att säga ja till vissa av de tillkännagivanden som ni riktade. Det är tråkigt att vi nu har en situation där det verkar vara otroligt svårt för de borgerliga partierna att säga ja till våra förslag. Vi har lagt fram otroligt många förslag i justitieutskottet som får avslag på avslag, eftersom avsändaren är viktigare för er än politiken.

(Applåder)

Anf. 7 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag ska inte ägna mig åt historieskrivning, men jag tycker att det ligger en hel del i vad Ludvig Ceimertz angav tidigare när det gäller tillkännagivanden om straffskärpningar under den förra regeringen. Men vi behöver egentligen inte diskutera den frågan.

Ledamoten säger att ni vill punktbevaka kriminella barn och unga. Som ledamoten vet kommer jag från Malmö – socialdemokratins vagga här i Sverige. Socialdemokraterna har styrt i stort sett oavbrutet i 100 år – med två treårsperioder med borgerligt styre.

Nu konstaterar man att det finns över 800 barn och unga i Malmö som agerar i den kriminella världen. Bara det är ett stort misslyckande i sig, kan vi väl vara överens om. Vi behöver inte diskutera den frågan.

Det förslag som ni lägger fram är att punktmarkera de unga. Anna Wallentheim nämnde att det skulle ske mer eller mindre dygnet runt, alla veckans dagar, och det kräver resurser. Hur har ni tänkt att Malmö ska agera i den typen av punktmarkeringar av över 800 barn? Hur ska det gå till rent praktiskt? Jag ser problem, men ledamoten får gärna utveckla tankarna lite mer.

Anf. 8 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för en otroligt bra fråga, som ger mig möjligheten att utveckla detta.

Frågan gällde punktmarkering av 800 unga som vi kan konstatera att det redan har gått för långt för. Det är fråga om barn som har hamnat i kriminalitet. Här menar vi såklart att det inte alltid är punktmarkering som kommer att vara lösningen, utan här behövs andra lösningar. Vi skulle ha börjat tidigare, och det hoppas jag att Torsten Elofsson kan hålla med om. Vi behöver ett samhälle som står starkt i att stödja barn så att de inte hamnar så snett.

Det finns en början. Vi hör många gånger historier från fritidsverksamheter, skola och socialtjänst att det finns en ung person som skulle behöva stöd. Det stödet kan ske i form av punktmarkering, det vill säga att man följer barnet till och från skolan samt till och från en verksamhet. Då vet vi hela tiden att ungdomen är på plats.

Det hjälper kanske inte de 800 barnen, som redan har hamnat snett. Det finns andra förslag, som HVB-hem och andra sociala insatser, som kanske skulle vara tydligare och skarpare där. Men några av dem skulle vi säkert kunna hjälpa genom punktmarkering. Det är otroligt viktigt att vi ser till att det finns en vuxen som är där, som ser och som agerar. Svaret på Torsten Elofssons fråga är alltså att inte alla av de 800 hade behövt punktmarkering.

Vi lägger, som jag nämnde i mitt anförande, resurser till att punktmarkera de unga, 1 ½ miljard till en början. Den socialdemokratiska budgeten innehåller även mer satsningar på kommunerna och regionerna än den borgerliga budgeten gör. Det gör också skillnad.

Anf. 9 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag är ändå lite tveksam till hur det ska gå till.

Efter 100 år med socialdemokratiskt styre i Malmö stad har kommunen den här typen av sociala problem med unga och barn som ger sig in i kri-

minalitet. Till yttermera visso försöker kommunen mörka delar av rapporten. Man vill inte erkänna att det är så illa ställt som det de facto är.

Jag tycker att det vore på sin plats att Socialdemokraterna rannsakar sig själva. Vad är det som har lett till att Malmö stad har hamnat i en situation med så gigantiska, stora sociala problem som man de facto har? Om socialdemokratin nu har svaren på det mesta undrar jag hur vi hamnade här. Hur hamnade Socialdemokraterna där? Och hur ska de lösa de här problemen?

Det kommer förslag här. Men jag känner att det är en upprepning av förslag som har kommit genom åren. Det är nya brottsförebyggande åtgärder men mer av det gamla. Skulle de förslag som presenteras här vara någon sorts lösning på de problem som Malmö stad brottas med? Det är min fråga till ledamoten.

Anf. 10 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Tack, Torsten Elofsson, för följdrepliken!

Det enkla svaret är såklart att vi sedan 2006 har haft en borgerlig majoritet här i riksdagens kammare. Moderata kommunalråd hemma i Hässleholm har sagt till mig: Det finns ingenting som är så underbart som att vara kommunalråd när man har en S-styrd regering. Då kommer det nämligen resurser och pengar till kommunerna.

Faktum är att kommun efter kommun signalerar att de inte har tillräckliga resurser. De tvingas skära ned på skolor, och de tvingas skära ned på det förebyggande, på socialtjänsten och på psykiatrin. Samtidigt undrar vi varför kommunerna inte klarar av att hantera den hårt utsatta situation som de står inför. Det behövs resurser. Vi behöver bygga upp välfärden, inte montera ned den.

Vi socialdemokrater ser detta. Det är därför vi lägger ännu mer pengar till våra kommuner och regioner, för att se till att de ska kunna hantera den situation som de står inför, för att kunna hjälpa de barn och unga som är på glid.

Utan resurser spelar det ingen roll vilka fina ord vi säger här i kammaren eller vad vi säger att vi ska genomföra. Det är där ute, i mötet med barnen, som vi kan göra skillnad. Men det är inte vi politiker som gör det. Det är våra lärare, det är socialsekreterare, det är socialtjänsten, det är mäniskor inom psykiatrin och det är våra fritidsledare. De behöver resurser. Det är det som den här kammaren behöver skicka ut till våra kommuner och regioner. Det skulle vara en bra början.

Anf. 11 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Vi debatterar nu regeringens skrivelse *Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott*. Barn som misstänks för grova brott – bara där borde man stanna upp och förfäras över att vi över huvud taget har en riksrevisionsrapport om barn som misstänks för grova brott.

Den kriminalitet vi ser i Sverige i dag är brutal. Barn i allt yngre åldrar rekryteras av gäng. De används som springpojkar och lockas in i brottslighet som riskerar att prägla hela deras liv. Gängen utnyttjar barn skoningslöst. De får bära vapen, langa narkotika eller i värsta fall utföra grova våldsbrott, till och med mord.

Riksrevisionens granskning visar att statens insatser för att bryta barns brottslighet har varit otillräckliga. Det är bara att hålla med. De har varit otillräckliga under lång tid. Problemen har bara vuxit utan att tillräckliga insatser har gjorts. Denna revisionsrapport är ett tydligt tecken på det. Men jag tror att vi alla har sett det själva redan innan.

Riksrevisionen underkänner det arbete som har gjorts. Vi har sett gäng- en växa sig starkare och hur unga dras in, men samhällets respons har varit för sen och för svag. Men nu är en avgörande omläggning av kriminalpo- litiken på väg. Regeringen tar ett helhetsgrepp för att förebygga, bekämpa och bryta kriminalitet hos barn och unga. Vi stärker rättsväsendet, social- tjänsten och hela samhällets förmåga att hantera dessa allvarliga problem.

En av de stora reformer som genomförs är den nya socialtjänstlagen. Det är en lag som sätter det brottsförebyggande arbetet i centrum, och den kommer på plats i sommar. Det är en reform som innebär att vi slutar vara reaktiva. I stället bygger vi ett samhälle där vi identifierar risker tidigt, agerar i tid och har rätt verktyg för att gripa in snabbt när barn hamnar i riskzonen.

Det kommer att bli en avgörande förändring. Det ger socialtjänsten ökad befogenhet att sätta in insatser tidigt, även om vårdnadshavarna inte samtycker. Och det stärker samarbetet mellan socialtjänst, skola och polis för att säkerställa att barn i riskzonen fångas upp innan det blir för sent, herr talman.

Reformen är en tydlig förändring och en tydlig ändring av synsätt. Ti- digare har det pratats om brottsförebyggande arbete utan att man har gett myndigheterna verktygen. Nu gör vi verkstad och skapar förutsättningar för att agera. Det ska vara svårt att komma in i kriminalitet men lätt att ta sig ur den.

Med den så kallade mellantvångsutredningen stärker vi och förtydligar föräldraansvaret. Samhällets ansvar kommer aldrig att kunna kompensera fullt ut för ett bristande föräldraansvar. Föräldraansvaret måste tydliggö- ras, och det måste stärkas. Vi stärker insatserna mellan de mest ingripande insatserna, som tvångsomhändertagande, och de helt frivilliga insatserna, där vi ser att hälften av alla föräldrar tackar nej. Vi lägger också 8 miljarder för att få implementeringen på plats.

Herr talman! Andra centrala delar i den omfattande strategin är Bob- strukturen och den socialpreventiva strategin Barriärer mot brott. Bob – barn och unga i organiserad brottslighet – är en ny samverkansstruktur mellan myndigheter som arbetar med just dessa frågor. Polisen, social- tjänsten, Kriminalvården, Sis, Åklagarmyndigheten och andra aktörer ska nu arbeta tillsammans på ett mer systematiskt sätt för att identifiera och bryta kriminalitet innan det går för långt.

Samtidigt förstärker vi det brottsförebyggande arbetet genom den so- cialpreventiva strategin Barriärer mot brott. Det handlar om att göra det svårare för barn och unga att dras in i kriminalitet från första början, om att bygga ett skyddsnät runt unga genom att ge skolan, socialtjänsten och andra aktörer större möjligheter att agera. Genom samverkansstrukturerna mellan kommun, stat och civilsamhälle kan vi agera med hela samhällets kraft.

Vi river också sekretesshinder. Det ska sägas att det inte har skett utan motstånd. Men nu river vi de sekretesshinder som gör det svårt för myn- digheter, civilsamhälle, kommuner och regioner att samlas runt och hjälpa

barn som är på väg in i kriminaliteten. Vi vill göra mer för att man ska kunna dela mer information, och ytterligare lagstiftning är på väg.

Det är viktigt att vi tar till konkreta åtgärder och bygger barriärer för att unga inte ska rekryteras in i gängen. Och det är viktigt att de som ändå hamnar där ska få en väg ut.

Det är talande att den största kritiken främst handlar om att det går för långsamt, att det inte går snabbt nog. Jag kan hålla med om den kritiken. Det är en frustration som har funnits under många år. Men det är ändå intressant att kritiken mot att det inte går tillräckligt snabbt kommer när arbetet sätter fart.

Under åtta år hade den tidigare regeringen chansen att agera. Det var åtta år då vi såg hur barn rekryterades till gäng utan att man vidtog de skarpa åtgärder som hade behövts. Man fortsatte att låta insatser hos socialtjänsten vara frivilliga. Vi såg hur HVB-hem misslyckades med att hjälpa ungdomar på glid.

När vi nu genomför den största kriminalpolitiska förändringen på decennier handlar kritiken om att det går för långsamt. Ja, det är frustrerande när det går för långsamt. Jag håller med. Men vi är på väg. Vi är igång. Vi har startat. Vi har gjort om arbetet. Vi tar krafttag. Vi tar ett helhetsgrepp för att få barn och unga ut ur kriminalitet och bryta nyrekryteringen till gängen.

Vi vet att vi inte kommer att lösa detta över en natt – långt ifrån. Det krävs uthållighet, ett heltäckande arbete och en kombination av förebyggande insatser och tydliga reaktioner på brott. Vi måste vara både repressiva och förebyggande. Det är därför vi har en tydlig strategi som omfattar hela rättsväsendet, socialtjänsten och civilsamhället. Vi ska kunna bryta tidigt. Vi är repressiva mot brott och förebyggande för att minska nyrekryteringen.

Låt mig vara tydlig: Vi kan inte vika oss. Vi kan inte låta barn bli brickor i gängens maktspel. Vi tänker inte ge upp kampen för ett tryggare Sverige. Vi måste bygga ett samhälle där brott möts av konsekvens och där den som lockas av kriminalitet ser en mur av motstånd framför sig – en mur byggd av lag, rättvisa och ett starkt samhälle. Det handlar inte bara om att lagföra brottslingar. Det handlar i grunden om att återerövra Sverige – gata för gata, kvarter för kvarter och barn för barn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.
(Applåder)

Anf. 12 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Under hösten 2024 framkom det att kriminella gäng driver ett stort antal HVB-hem i vårt land. Det är helt obegripligt att något sådant kan hända, anser jag. HVB-hem ska vara till för att ge unga en ny chans i tillvaron och en nystart i livet utan kriminalitet. Det borde vara en självklarhet att de som ansvarar för våra unga är personer med kompetens, integritet och en genuin vilja att hjälpa unga till ett bättre liv. Varje ung ska möta vuxna med resurser och möjligheter att hjälpa till att stoppa brott. I stället har många unga mött personal kopplad till kriminella gäng som använt HVB-hemmen som rekryteringsbas för unga till kriminella nätverk. Placeringen på de här hemmen har då haft motsatt effekt och i stället bidragit till att unga dragits in djupare i kriminaliteten. Det är minst sagt anmärkningsvärt och helt obegripligt.

Under 2024 konstaterade polisen att kriminella gäng driver HVB-hem och att medlemmar i kriminella nätverk jobbar i verksamheten. 200 miljoner kronor räknade SVT ut att svenska kommuner betalat till HVB-hem med kopplingar till grov kriminalitet och organiserad brottslighet. Några av de här hemmen har nu stängts, men inte alla.

Hur anser ledamoten att samhället ska göra för att komma till rätta med det här problemet? Är det inte på tiden att samhället tar över driften av HVB-hemmen för att helt utesluta att kriminella gäng kan driva verksamheten?

Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Johnsson Fornarve för repliken.

Låt mig vara tydlig: När vi ser kriminella driva eller arbeta på HVB-hem är det ett fullständigt misslyckande. Att det finns kriminella med koppling till grov organiserad brottslighet som arbetar med att ta hand om våra unga i riskzon är ett misslyckande på alla sätt. Det är också därför regeringen har agerat på många sätt i denna fråga.

Regeringen har stärkt Ivo, dels med ökade resurser, dels med ett tydligt uppdrag att göra granskningar av HVB-hem för att kunna stänga de HVB-hem som har koppling till kriminalitet. Vi har tillsatt en utredning för att se över hela den statliga ungdomsvården och ge den bättre effektivitet. För de grovt kriminella unga inför vi ungdomsfängelser. Vi stärker Sis, stärker HVB och stärker familjehem för att kunna differentiera i större utsträckning och stärka den statliga ungdomsvården.

Herr talman! När Ivo stänger även kommunala HVB-hem för att det finns kopplingar till grov organiserad brottslighet kan inte slutsatsen vara att problemet enbart handlar om att inte alla HVB-hem drivs av kommuner. När till och med kommunala HVB-hem tvingas stänga av Ivo kan alltså inte slutsatsen vara att bara kommuner ska få lov att driva HVB-hem.

Anf. 14 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret. Jag är glad att ledamoten håller med om att det är ett fullständigt misslyckande när kriminella driver HVB-hem.

Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, har varnat för den växande brottsligheten inom HVB-hemmen. Ivo har också stängt flera HVB-hem, men flera återstår. Varje dag som går då unga tvingas vara på HVB-hem med kriminella kopplingar innebär naturligtvis stora risker. Det är faktiskt obegripligt varför regeringen inte stoppar det här tydligare och tidigare. Är det så att regeringen inte förmår sätta hårt mot hårt eftersom det handlar om privata vinstdrivande aktörer i välfärden? Är det så att regeringen är bakbunden av sin tro på att marknaden ska lösa alla problem? Det har ju visat sig att det här inte har fungerat när det gäller HVB-hemmen.

Jag menar att det offentliga måste ta över kontrollen av HVB-hemmen. Att kommuner har betalat ut bidrag till HVB-hem som visat sig vara kriminella beror på att kommunerna inte har haft inblicken och insikten i vilka de här aktörerna varit. Om vi får ett offentligt övertagande av HVB-hemmen kan vi få en total kontroll över inriktningen på dem. Vi kan då också se till att personalen som jobbar där har adekvat utbildning och kompetens; det är naturligtvis otroligt viktigt att vi har personal som kan hantera de här ungdomarna, som har väldigt svår problematik. För att skydda

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

våra barn och unga måste vi se till att HVB-hemmen inte drivs av kriminella gäng. Jag har svårt att se att det finns någon annan långsiktig lösning än att det offentliga tar över för att få enhetlighet och kontroll över HVB-hemmen. Håller inte ledamoten med om det?

Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Låt mig vara tydlig: Vi har på många sätt ärvt ett trasigt system när det gäller den statliga ungdomsvården. Att polisen över huvud taget inte får informera Ivo, som har till uppgift att granska, om att det finns kriminella som driver eller arbetar på HVB-hem är absurt. Nu ändrar vi på det. Vi går fram med ny lagstiftning för att riva sekretessen, så att polisen och andra myndigheter i större utsträckning ska kunna samverka och dela information för att sätta stopp för detta. Vi har gett Ivo ett tydligt uppdrag att inspektera HVB-hemmen och stänga alla som har koppling till kriminalitet eller inte fungerar. Ivo har också fått ett resurstillskott för ändamålet.

Vi har gått fram med en nationell samordningsfunktion för att hjälpa kommuner att göra placeringar. Det ska inte vara så att man vid varje enskild socialtjänst i Sveriges 290 kommuner ska sitta själv och ringa och leta efter HVB-hem, för man har ofta inte kunskapen och helhetsbilden. Det funkar i de större kommunerna, men i de mindre kommunerna är det svårt. Därför inför vi en nationell samordning för att placera ut barn och unga på HVB-hem.

Men låt mig också vara tydlig med att det inte löser sig bara för att kommuner tar över HVB-hemmen. Ivo stänger kommunala HVB-hem för att de har koppling till grov organiserad kriminalitet när det är hemkommunen som har placerat personer på boendet. Det är alltså inte i den änden vi ska börja för att komma åt problemet. I stället ska vi stärka Ivo, bryta sekretesshinder, ha nationell samordning och stänga alla HVB-hem som har koppling till kriminalitet.

(Applåder)

Anf. 16 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot Riksrevisionens rekommendationer till regeringen. Jag delar även regeringens bedömning att det är mycket angeläget att vända den negativa utvecklingen och motverka att barn dras in i kriminalitet samt att samhällets förmåga att agera med träffsäkra insatser i rätt tid kan vara avgörande för att motverka att barn och unga utvecklar kriminella beteenden.

Vi har under en längre tid sett hur utvecklingen går åt fel håll och hur allt yngre personer rekryteras in i de kriminella gängen. Vi måste helt enkelt få slut på rekryteringen av unga in i gängen och kriminaliteten. Något annat är oacceptabelt och ett bevis på ett samhälleligt misslyckande.

Men för att lyckas vända utvecklingen måste vi bygga det trygga samhället där barn och unga i riskzonen ser ett alternativ till gängen och kriminaliteten. För att lyckas med det kan vi inte bara tala, utan vi måste investera i barn och unga. Det måste bli slut på nedskärningar på välfärden, skolan, socialtjänsten och ett rikt friluftsliv.

Det som krävs är både kortsiktigt och långsiktigt arbete och en gemensam politisk vilja för att minska de ekonomiska klyftorna i samhället och

en rejäl satsning på att bygga motståndskraftiga samhällen med stark välfärd.

Tyvär bygger högerregeringens förslag i Tidöavtalet för att bekämpa brottsligheten på SD:s repressiva politik. Regeringen måste omgående ta ett helhetsgrepp om problematiken med utgångspunkt i forskning och beprövad erfarenhet och inte låta populism ligga till grund för rättspolitiska åtgärder.

Regeringen redogör i skrivelsen för en rad utredningar som man har lämnat eller förväntas lämna förslag på i närtid. Det gäller bland annat förslag om förändrad ungdomsrabatt för unga under 18 år, en sänkning av straffmyndighetsåldern, ungdomsfängelser och hemliga tvångsmedel mot personer under 15 år som begått grova brott.

Min uppfattning är att åldersgränser finns där av mycket goda skäl. Barn är barn och ska behandlas som barn. Jag vill särskilt understryka vikten av den särställning barn har och ska ha inom det straffrättsliga systemet och att den inte får urvattnas. Påföljdssystemet för unga lagöverträdare är utformat utifrån att barn och ungdomar som begår brott i första hand ska hållas utanför Kriminalvården och i stället bli föremål för insatser inom socialtjänsten.

Även om jag valt att inte väcka någon följdmotion i ärendet vill jag uttrycka en stor oro över förslagen. Jag anser att dessa förslag varken är nödvändiga, effektiva eller proportionerliga. De kommer inte att leda till minskad kriminalitet. Åtgärderna riskerar tvärtom att bli kontraproduktiva. Det som krävs är ett långsiktigt brottsförebyggande arbete för att stoppa nyrekryteringen till gängen av framför allt unga.

Jag ser däremot ett behov av nya ungdomspåföljder för barn över 15 år och är inte främmande för att det införs fler sådana som kan komplettera de redan befintliga. Förutsättningen är givetvis att de påföljder som införs är rättssäkra och särskilt anpassade för barn och unga samt har ett tydligt behandlingsinriktat innehåll. Jag anser även att det återfallsförebyggande arbetet gentemot unga lagöverträdare bör förstärkas.

Att stoppa nyrekryteringen av barn och unga till kriminalitet är helt centralt för att minska skjutningar och andra grova brott. Det är därför helt nödvändigt att satsa på brottsförebyggande åtgärder och att förse bland annat socialtjänst och skola med tillräckliga resurser för detta arbete.

Det finns dock ingen snabb lösning för att stoppa nyrekryteringen in i kriminalitet. Det behövs en rad åtgärder på både kort och lång sikt. Det är framför allt satsningar på skolan, socialtjänsten och barns och ungdomars fritidsaktiviteter som behövs.

Om skolan, fritidsaktiviteter och samhället i övrigt fungerar väl så minskar möjligheterna att rekrytera barn och ungdomar in i kriminalitet. En ungdom som får det stöd hen behöver för att klara skolan är betydligt mer svårrekryterad. Många av de unga som hamnar i kriminalitet har inte klarat skolan eller har stora brister i skolgången. Det är något som också bekräftas i skrivelsen.

En ungdom som har en meningsfull fritid och ser tydliga alternativ till kriminalitet blir också svårare att rekrytera till gängen. Det krävs en god samverkan mellan olika myndigheter och lokala aktörer där polisen har en viktig roll, vilket också framkommer av skrivelsen.

Regeringen hänvisar ofta till Danmark när det gäller brottsbekämpning, men då glömmer man att se till det som verkligen haft effekt i Dan-

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

mark. Det är inte de förlängda fängelsestraffen som haft den största effekten i Danmark. Det blir allt tydligare och uppenbart att det i stället är de förebyggande åtgärderna som haft störst effekt i vårt grannland. Det handlar om att lokala företrädare går ihop och samarbetar med polis och myndigheter, bygger upp ett förtroende bland barn och unga och visar på en annan väg.

Men i stället för att satsa på brottsförebyggande åtgärder väljer högerregeringen den repressiva vägen med hårdare straff, trots att det saknas belägg för att dessa åtgärder är verksamma för att minska kriminaliteten. Högerregeringen har tvärtom skurit ned på anslagen till bland annat socialtjänst och skola. Det är en djupt förkastlig och oansvarig politik som Vänsterpartiet helt tar avstånd ifrån.

Att stoppa nyrekryteringen in i kriminalitet är dock ingen quickfix. Nedmonteringen av det gemensamma välfärdssamhället har pågått under lång tid, och forskare varnade tidigt för att den situation som nu råder skulle uppstå.

Det behövs en rad olika åtgärder på kort och lång sikt. Det finns olika projekt som fallit väl ut och som man kan lära av som till exempel Rätt Kurva och Sluta skjut. Vi behöver även utveckla bra nationella avhoppsprogram i hela landet för unga som vill lämna kriminaliteten bakom sig. Bob-råden är också oerhört viktiga organ som behöver tydlig struktur och resurser, som man också pekar på i skrivelsen.

Vi har en reservation tillsammans med S och MP som jag vill yrka bifall till och som gäller HVB-hem. HVB-hem ska vara en trygg miljö där barn och unga får bra vård och hjälp att komma bort från kriminalitet och ett destruktivt beteende. De ska vara en hjälp för unga att komma tillbaka till skola och en fungerande tillvaro.

Vården och behandlingen som ges till framför allt ungdomar med kriminell bakgrund i HVB-hem har tyvärr så stora brister att verksamheten i grunden behöver förändras. De senaste åren har det rapporterats hur ungdomar under sin vistelse på HVB-hem har rekryterats till kriminella gäng och till att begå grova brott. I vissa fall har hemmen till och med drivits av kriminella aktörer.

Under 2024 konstaterade polisen att kriminella gäng driver HVB-hem och att medlemmar i kriminella nätverk jobbar i verksamheten. SVT har räknat ut att svenska kommuner har betalat ut 200 miljoner till HVB-hem med kopplingar till grov organiserad brottslighet.

Kriminella ska inte kunna driva HVB-hem för utsatta barn och unga. Det borde vara helt självklart och helt omöjligt. Det borde vara en självklarhet att de som ansvarar för våra unga är personer med kompetens, integritet och en genuin vilja att hjälpa unga till ett bättre liv. Varje ung ska möta vuxna med resurser och möjlighet att hjälpa och stoppa brott.

En del av dessa hem har nu stängts. Men för att lösa problemen på lång sikt menar vi att samhället behöver ta över kontrollen och driften av HVB-hemmen. Det är dels för att få bättre kontroll över att hemmen drivs på ett ändamålsenligt och likvärdigt sätt över landet, dels för att garantera att personal har adekvat utbildning – och självklart för att förhindra att de drivs av kriminella.

Vänsterpartiet vill helst se ett totalt stopp för privata aktörer att bedriva HVB-hem och att regeringen utreder hur befintlig privat driven verksamhet inom HVB kan övertas av det offentliga. Men steg ett är att stänga ned

dem som har kopplingar till kriminell verksamhet och att det offentliga tar över driften av de HVB-hem som vårdar unga som placerats på grund av brottslig verksamhet i enlighet med den reservation som vi har. Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 2.

Anf. 17 HENRIK VINGE (SD) replik:

Herr talman! Tack alla som har deltagit i debatten i detta väldigt viktiga ämne!

För egen del är jag kanske mindre intresserad av att diskutera vems fel det egentligen är att vi har hamnat här. Jag är mer intresserad av att försöka ta reda på vilka som vill vara med och lösa problemet.

Vi genomför nu den största satsningen på rättsväsendet i modern tid. Vi ger polisen befogenheter som gör att man kan lösa fler brott. Vi ger socialtjänsten befogenheter som gör att man kommer att kunna göra insatser mycket mer effektivt. Och inte minst: Vi tar bort sekretessen så att skola, socialtjänst och polis kan prata med varandra och på det sättet tidigt komma in och bryta kriminella karriärer hos väldigt unga människor.

Vi har väldigt starkt stöd i riksdagen för det här. Jag upplever att det går bra. Jag upplever att det har effekt. Den grova brottsligheten minskar i vissa delar och upklaringsprocenten ökar väldigt mycket. Vi klarar upp grova brott i mycket större utsträckning i dag än vad vi gjorde för några år sedan.

Det finns ett stort orosmoln på himlen. För att de här åtgärderna ska få full effekt behöver de verka under lång tid. Det här kommer att ta tid. Men vad händer vid ett maktskifte? Det är nämligen så att Vänsterpartiet väldigt ofta är emot de här åtgärderna. Man säger nej till saker. Här om veckan pratade vi om att vi ska sätta upp tusentals övervakningskameror i Sverige. Vänsterpartiet var emot det. Det man då undrar är: Kommer Vänsterpartiet att vilja ta bort de övervakningskamerorna om man får makten efter nästa val?

Nu diskuterar vi till exempel att skola, sjukvård och socialtjänst kommer att kunna prata med varandra om unga kriminella för att stoppa de här karriärerna tidigt. Vänsterpartiet är emot det. Man vill inte ha den informationsdelningen. Man vill kanske ha tillbaka de sekretesshinder som vi hade förut.

Min fråga till ledamoten är egentligen: Om det skulle vara så att Vänsterpartiet får inflytande över kriminalpolitiken efter valet, kommer man då att återinföra sekretesshinder så att rektorer, socialtjänst och polis inte kan prata med varandra för att förhindra att grova brott begås av unga människor?

Anf. 18 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Självklart måste polisen och socialtjänsten kunna prata med varandra – det är vi helt övertygade om. Men det kan de faktiskt redan i dag.

Det som är problemet med Sverigedemokraternas och regeringens politik är att ni pratar om vikten av förebyggande arbete men inte gör någonting för att se till att det blir verklighet. Ni drar i stället ned på resurserna till kommuner och regioner och väljer att sänka skatterna för de allra rikaste. Ni har ett budgetutrymme. Ni använder det till att sänka skatterna för de rikaste i stället för att stärka kommunerna och regionerna.

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

Det är i kommunerna och regionerna som det viktiga arbetet måste göras. Kommunerna går i dag på knäna. De har inte de pengar de behöver för att investera i socialtjänst och skola för att man ska kunna hjälpa och stödja de barn som behöver stöd och hjälp. Vi ser i stället hur man avskedar lärare, speciallärare, skolpsykologer och så vidare runt om i landet.

Det här håller inte. Ska vi jobba förebyggande och långsiktigt måste vi investera i barn och unga här och nu. Då måste vi se till att kommuner och regioner får det stöd och den hjälp de behöver. Självklart måste vi se till att få ett väl fungerande brottsförebyggande arbete, men det hör ihop med resurser och investeringar. Då kan man inte skära ned, som regeringen och Sverigedemokraterna gör i sin budget.

Anf. 19 HENRIK VINGE (SD) replik:

Herr talman! Jag är helt enig med ledamoten om att det behövs resurser för att lösa de här problemen. De resurserna tillskjuter vi. Jag delar alltså inte alls den uppfattning som förs fram här.

Men frågan gällde faktiskt inte det. Frågan gällde att vi nu gör en översyn av hela den svenska straffrätten och hela den svenska kriminalpolitiken för att på alla sätt riva ned hinder som finns för att lösa brott.

För två år sedan kunde man gå till polisen och fråga: Vad är det viktigaste vi kan göra nu för att bryta rekryteringen av unga människor till gängkriminalitet? Då sa de: Det viktigaste är att vi ska kunna prata öppet med socialtjänst och skola. Riv ned sekretesshindren!

Det är inte på det sättet, som Vänsterpartiet påstår, att man redan i dag kan göra detta. Det är alltså ett reellt problem att brottsbekämpningen hindras av att vi själva sätter upp regler som gör att myndigheter, vuxensamhället och vuxenvärlden inte får kliva in och tidigt stoppa kriminella karriärer, när människorna är barn. Det är ett faktum.

Vi ändrar nu på det. Den 1 april träder det här i kraft. Det innebär att polis, socialtjänst och skola kommer att kunna prata med varandra. Vänsterpartiet sa nej till det.

Min fråga är alltså: Kommer Vänsterpartiet, om man får inflytande över kriminalpolitiken, att vilja återinföra de här sekretesshindren och hindra polis, skola och socialtjänst att prata med varandra? Eller har man ändrat sig och nu förstått vikten av att vi genomför detta? Står man nu bakom den lagstiftning som vi genomför den 1 april?

Anf. 20 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan!

Vi vill inte på något sätt hindra polis, socialtjänst, skola och så vidare att samtala med varandra. Vi menar att de kan göra det alldeles utmärkt redan i dag. Men vi måste se till att stärka det lokala samarbetet på olika sätt, bland annat genom att tillföra mer resurser och upprätta tydliga strukturer för hur det arbetet ska fungera.

Ledamoten säger också att man satsar på förebyggande arbete. Men ni gör faktiskt inte det. Det är bara att titta på hur det ser ut i kommunerna och regionerna, som går på knäna. De måste hela tiden spara och skära ned. Det drabbar de ungdomar och barn som är absolut mest utsatta.

Vi måste, om vi menar allvar och vill ta tag i problemet med nyrekryteringen, verkligen investera i barn och unga här och nu. Barn och unga som är i riskzonen måste tidigt få det stöd och den hjälp de behöver. Vi

måste börja investera i barnen redan när de går i förskolan. Vi kan inte vänta tills de är inne i de kriminella gängen.

Ni måste se att det är det här arbetet som måste stärkas. Då kan man inte dra ned på resurserna till kommuner och regioner, som ni faktiskt har gjort i er budget. Det är ett faktum.

Anf. 21 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Johnsson Fornarve, för ditt anförande! Jag lyssnade på det med en viss förvåning.

Ja, det stämmer att regeringen driver en repressiv politik för att bekämpa de kriminella gängen, komma åt brottslighet och säkerställa att vi kan få fler lagförda samt skärper straffen och ger brottsoffer upprättelse. Men vi driver också en politik när det gäller ett omfattande förebyggande arbete.

Det var detta jag hakade upp mig på. Gång på gång sades det att regeringen inte gör någonting när det gäller det förebyggande arbetet – det är bara lås och bom. Jag tänkte därför att jag skulle nämna några saker som regeringen gör.

Man inför tidigare stöd i mödra- och barnhälsovården och föräldraskapsstöd och skolsociala team för att stärka föräldrarollen. Det är en riktad satsning till Bris för att hjälpa barn och unga att lämna kriminalitet. Det är ett förstärkt föräldraansvar, inklusive fler hembesök i mödra- och barnavården. Det är en ökad tillgänglighet inom barn- och ungdomspsykiatri.

Det är en elevhälsogaranti för snabb tillgång till professionellt stöd i skolan. Skolområden stängs för obehöriga för att man ska minska rekryteringen till gäng. Rektorer får lagstadgat ansvar för tryggheten, inklusive möjlighet att omplacera våldsamma elever. Det är skolsociala team.

Det är minskade sekretesshinder mellan skola, socialtjänst och polis för ett bättre informationsutbyte. Det är inrättande av en ny samverkansstruktur för barn i organiserad brottslighet.

Det är en ny socialtjänstlag med fokus på förebyggande insatser. Det är 8 miljarder för att implementera den.

Det handlar om fotboja för unga som vårdas på grund av brottslighet eller koppling till grov kriminalitet. Det är en översyn av HVB-vården för ökad trygghet och säkerhet. Utredning är tillsatt för att reformera hela ungdomsvården.

Det är en nationell strategi mot organiserad brottslighet för att mobilisera hela samhället i bekämpningen av kriminaliteten. Föräldrar och samhället ska sätta tydliga gränser och ta ansvar för att förebygga brott. Det handlar om regelbunden uppföljning och utvärdering för att säkerställa att inga barn faller mellan stolarna.

Detta säger ledamoten Johnsson Fornarve inte är någonting.
(Applåder)

Anf. 22 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Det var ingen riktig fråga, men jag tackar ändå.

Ja, regeringen gör vissa mindre insatser. Men när det gäller de stora investeringarna i kommuner och regioner gör ni faktiskt ingenting. Ni drar

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

ned på stödet till kommuner och regioner – den grundplåt som är så viktig för att stoppa nyrekryteringen av barn och unga.

Vi ser i dag tydligt hur kommuner och regioner går på knäna. De tvingas avskeda lärare, skolpsykologer och så vidare, som behövs för att stödja och hjälpa barnen. De tvingas dra ned på socialtjänsten.

De stora resurser som kommuner och regioner behöver, och som de har behövt under lång tid, kommer inte. Det är där vi ser att regeringen gör alltför lite, även om man gör vissa mindre insatser. Mycket mer behöver göras när det gäller att investera i barn och unga här och nu för att vi ska stoppa nyrekryteringen. Man måste tidigt se de barn och unga som är i riskzonen. Man måste sätta in resurser framför allt i skolan men också på fritidssidan för att ge unga ett alternativ till kriminalitet. De måste få en framtidstro. Det har de inte i dag.

Anf. 23 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Det var ju trevligt att få ett erkännande av att det görs ett förebyggande arbete. Det som görs är nog den största förändringen i det socialpreventiva arbetet på kanske 40 år i form av en nationell samordnad strategi och en förändrad socialtjänstlag, som ger ett förebyggande ansvar. Men det kallades nu för mindre justeringar. Jag tycker faktiskt, herr talman, att det är lite anmärkningsvärt. När den största socialpreventiva insatsen i modern tid görs kallas det justeringar i marginalen eller mindre insatser. Jag minns inte exakt vilka ord som användes, så jag ska inte lägga dem i munnen på någon.

Regeringens strategi mot kriminaliteten står på tre ben. Vi ska slå mot det grova våldet, strypa den kriminella ekonomin och motverka nyrekryteringen av unga till de kriminella gängen. För detta krävs det att man tar ett helhetsgrepp. Det har Johnsson Fornarve också framfört, och nu framför jag vilket omfattande arbete som görs. Men det arbetet måste få ta tid. Tyvärr löser det sig inte snabbt. Tyvärr kan man inte bryta nyrekryteringen på en gång. Det tar tid att förändra. Det tar tid att bryta mönster. Men att få till rivna sekretesshinder för att gemensamt, med hela samhällets kraft, kunna möta ungdomar på glid är jag helt övertygad om kommer att visa sig vara en nyckelfaktor. Det är synd att det är just det som Vänsterpartiet motsätter sig.

Anf. 24 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för ytterligare tillägg!

Jag ser ju att regeringen och Sverigedemokraterna i huvudsak fokuserar på att skärpa straffen och påföljderna. Jag menar att det inte är den vägen vi bör gå när det gäller just barn och unga. Barn ska inte sitta i fängelse. Barn ska behandlas som barn och inte behandlas inom kriminalvården utan i stället inom socialtjänsten när de har hamnat i kriminalitet. Era förslag har kontraproduktiva effekter. De kan innebära att barn hamnar djupare i kriminalitet.

Vi måste framför allt jobba förebyggande och göra det på ett tidigt stadium. Det hänvisar även polisen till. Jag sitter också i ett insynsråd, och polisen säger klart och tydligt att det viktigaste är det förebyggande arbetet här och nu. Det är det vi vill understryka. I till exempel vårt grannland Danmark har man höjt straffen betydligt. Men där ser man också att det

som verkligen har haft effekt är det förebyggande arbetet. Det är här man måste lägga ned resurser och vidta åtgärder.

Regeringen ser eller förstår inte vikten av att satsa på kommunerna och regionerna. Det är där arbetet måste göras med att stödja, hjälpa och ta hand om våra barn och unga så att de inte hamnar i kriminalitet. Kommunerna och regionerna måste få de resurser som är nödvändiga. Nu tillskju- ter regeringen vissa resurser, men det är långt ifrån tillräckligt. Betydligt mer måste till. I vår skuggbudget ger vi till exempel 20 miljarder mer till välfärden i ett återställningsbidrag för att man ska kunna satsa på skola, kultur och fritid för barn och unga så att de inte ska hamna i kriminalitet.

Anf. 25 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! I dag är det som sagt inte en proposition vi ska debattera och votera om. I dag är det en granskningsrapport från Riksrevisionen.

Jag vill passa på att lyfta fram vikten av en oberoende revision som en del av riksdagens kontrollmakt – en revision som gör både ekonomiska revisioner och effektivitetsrevisioner. Den är en viktig del av den makt- delning vi har i vårt land med den lagstiftande och kontrollerande makten här i riksdagen, den styrande verkställande makt som regeringen har och våra oberoende domstolars dömande makt.

Det här är faktiskt värt att säga i en tid när vi ser att den ordningen utmanas i länder där de flesta har tagit för givet att den offentliga makten i en stat konstitutionellt fördelas på olika maktpoler för att dessa ska upp- väga och utöva kontroll över varandra i syfte att förhindra maktmissbruk. Det, om något, är värt att värna. I dag är det i form av en rapport från Riksrevisionen om statens insatser för barn som misstänks för grova brott.

Herr talman! Den här rapporten tar, som flera har sagt, sikte på ett av vårt lands största misslyckanden. Det största är att vi har barn och unga som utsätts för grova brott i hem, i skolor och på gator och att barn mördas. Som en grym, makaber del av misslyckandet är det i många fall dessutom barn och unga som begår de här brotten, som drabbar många.

Vi från Centerpartiet har inget eget yrkande, utan vi står bakom utskot- tets förslag i betänkandet. Vi anser att det på justitieutskottets område görs mycket bra, men vi ser också att det behöver diskuteras mer tillsammans med andra områden. När man diskuterar barn som misstänks för grova brott behöver man visa på alternativ till den kriminella vägen och på fram- tidstro – framför allt innan de börjar begå brott men även under den tid de faller under kommunernas, kriminalvårdens eller Sis ansvar och får vård.

Jag har sagt det här förut, men allt fokus från riksdag och regering på det förebyggande arbetet – kommuners verksamhet, socialtjänst och skola – kan inte vara på att de unga inte ska begå brott. Målet måste vara något mer. Vi måste visa för de unga att det finns ett annat Sverige än det vi har i dag och ge alla barn en bra skolgång med både bildning och utbildning.

Vi ska vara tydliga gentemot föräldrar om deras ansvar men också ge dem stöd och utbildning att ta det ansvaret. Vi måste visa en tydlig bild av ett annat Sverige – ett Sverige där stor frihet kommer i kombination med ett stort ansvar. Här behöver det göras mer för våra unga men även för hela vårt land.

En stor mängd ny lagstiftning är på plats, och mer är på gång. Vi från Centerpartiet har sett och ser positivt på mycket av det som görs. Det är

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

viktigt med nationell styrning i form av tillräckliga resurser men framför allt tydliga lagar.

Efter skolskjutningen och massmordet i Örebro besökte Center mot våldsbejakande extremism justitieutskottet. Jag frågade om man inom området sekretess kunde se några nya eller ändrade lagar som kunde ha förhindrat det makabra som hände. Jag fick då svaret att det främsta problemet inte är brist på lagstiftning. Problemet är kulturer och okunskap inom myndigheter. Man lyfte särskilt fram okunskap om sekretess som ett större hinder än nya regler.

Vi har hört om samma problem med kulturer och okunskap från andra aktörer – senast från Sis-hemmen som besökte justitieutskottet. Här krävs ett tydligt ledarskap. Dessa viktiga uppgifter måste ses som en del av linjeverksamheten och kärnverksamheten. Bob-råden som ofta nämns är bra. Men precis som Riksrevisionen säger i sin rapport får inte de här projekten bäras upp av eldsjälur eller bara bli projekt. Vi skulle inte låta andra för landet så viktiga frågor hanteras så.

Det vi behöver är robust lagstiftning, tillräckliga resurser och kärnverksamhet. Det är inte alltid nya nämnder och samarbetsformer som behövs utan att alla till att börja med gör det de ska göra. Här har regeringen ett stort ansvar när de styr myndigheter. Det innebär även självklart att det inte finns plats för kriminella aktörer att bedriva till exempel HVB-hem. Det är som ett dubbelfel gentemot barn och unga när de kan rekryteras när de är omhändertagna för att komma ifrån gängen. Det har hänt under både den här och tidigare regeringar.

Vi från Centerpartiet ser dock att det finns utrymme för fler aktörer än det offentliga för gruppen barn och unga, för de är inte en homogen grupp. Det finns många olika behov att möta. Men tillståndsgivning liksom tillsyn och kontroller behöver bli betydligt bättre och skarpare inom alla aktörers verksamheter.

Precis som Riksrevisionen konstaterar är statens samlade insatser för att bryta barns grova kriminalitet inte fullt ut effektiva. Vi behöver därför samarbeta effektivare men även arbeta med bevisat effektiva verktyg. Det är därför Centerpartiet inte har varit för lagstiftning om visitationszoner och anonyma vittnen och inte vill se sänkt straffbarhetsålder; det här är inte bevisat effektiv lagstiftning. Den är heller inte så rättssäker som vi vill att lagstiftning ska vara.

Om vi blickar framåt behöver Kriminalvården få de bästa av förutsättningar att ge varje barn och ungdom möjlighet att klara av grundskolan när man nu ska ta över ansvaret för de så kallade ungdomsfängelserna. Skolplikt är inte bara för de unga, utan vi i det offentliga har en plikt att ge dem en skolgång. Det här omfattas inte av rapporten, men det är något vi nog-samt behöver följa.

Samma sak gäller tillgången till hälso- och sjukvård, med fokus på psykiatri och annat terapeutiskt stöd. Nyligen fick vi höra från Sis att de barn som döms för brott – grova brott och även de grövsta brotten – har en mycket dålig psykisk hälsa och att en inte försumbar del av dem har intellektuell funktionsnedsättning samt andra NPF-diagnoser.

Skola, vård, omsorg och stöd behöver garanteras av det offentliga, för är det någon grupp som måste få del av Kriminalvårdens vision Bättre ut är det dessa barn. Det kommer ju en tid när de ska tillbaka ut i samhället, och då måste de vara bättre rustade än när de kom in. Något annat än det

vore ett stort misslyckande för brottsoffren, för dem som begått brotten och för samhället i stort. Sverige kan bättre än så här.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 26 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Riksrevisionen har granskat om statens samlade insatser för att bryta barns grova kriminalitet är effektiva. Granskningen omfattade flera delfrågor: Bidrar myndigheternas arbete till att nå målen för verksamheten? Arbetar aktörerna i systemet effektivt för att bryta grov kriminalitet hos barn under 15 år? Arbetar aktörerna i systemet effektivt för att bryta grov kriminalitet hos barn som är 15–17 år? Flera aktörer granskades, bland annat Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen, Kriminalvården och regeringen. Granskningen omfattade även hur myndigheterna samverkar med kommunernas socialtjänster.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens samlade insatser för att bryta barns brottsliga beteende inte är fullt ut effektiva. Bland annat menar Riksrevisionen att de granskade aktörernas gemensamma arbete för att fånga upp och stödja barn med grovt kriminellt beteende fungerar olika väl i olika kommuner. Kommuner med större erfarenhet av grovre brottslighet har ofta ett mer utvecklat arbetssätt.

Socialtjänsterna i landet har olika förutsättningar men ska samtidigt bära en stor del av ansvaret för att bryta kriminalitet hos barn. Riksrevisionen konstaterar att regeringen har tagit vissa steg för att öka likvärdigheten och stötta socialtjänsterna men anser att ytterligare statligt stöd kan behövas.

Riksrevisionen anser också att det måste säkerställas att förändringar i det rättsliga systemet av mer repressiv karaktär, till exempel förslag om strängare straff och inrättande av ungdomsfängelser, samverkar med och stärker de mer socialpreventiva åtgärderna. Detta är något som vi i Miljöpartiet verkligen vill betona. Att de förebyggande åtgärderna är de allra mest centrala för att vi på sikt ska kunna komma till rätta med brottsligheten och därmed skapa ett tryggare samhälle för oss alla är något som alltid förtjänar att upprepas.

Herr talman! Miljöpartiet noterar att regeringen har tillsatt en mycket stor mängd utredningar på området kriminalitet, straff och barn och unga i samhällsvård. En konsekvens av att det är så många arbetande och nyligen avslutade utredningar samtidigt är naturligtvis att det blir svårt att få överblick över alla framlagda förslag och hur de förhåller sig till varandra. I socialutskottet, där jag satt till alldeles nyligen, fick vi en dragning om alla aktuella utredningar på området barn och unga i samhällets vård, och det tog runt en halvtimme för statssekreteraren att bara gå igenom namn och uppdrag för alla dessa utredningar.

Jag vill därför passa på att nämna en av dessa utredningar, som Miljöpartiet tycker har många bra förslag. I november 2023 överlämnade den sitt betänkande *För barn och unga i samhällsvård*, SOU 2023:66. Utredningen har ett mycket stort fokus på det förebyggande arbetet. Här finns många förslag på området ökad kvalitet i vården när barn och unga place-ras i familjehem, jourhem, stödboende och HVB.

Utredaren konstaterar att statens insatser för just samhällsvården måste stärkas och samordnas mer för att tillgodose barns och ungas rättigheter

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

och behov. Det är angeläget att regeringen tar arbetet vidare. Detta är innehållet i reservation 1, som jag härmed yrkar bifall till.

När det gäller just HVB-hem har Miljöpartiet samma uppfattning som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Vården och behandlingen som ges till ungdomar med kriminell bakgrund i HVB-hem har sådana brister att verksamheten måste förändras i grunden. Här finns inget förslag av det som hittills har presenterats som är tillräckligt. Samhället behöver kliva fram och reglera misslyckandet på marknaden, och det offentliga bör ta över ansvaret för alla HVB-hem som vårdar ungdomar som placerats på grund av brottslig verksamhet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga något om den helt avgörande frågan om vi som samhälle kommer att vara framgångsrika i våra insatser för att komma till rätta med kriminalitet och att förhindra att fler barn och unga dras in, nämligen satsningar i budgeten.

Det har redan diskuterats lite i debatten. Regeringen gör naturligtvis satsningar, men vi anser att de är otillräckliga. Kommuner och regioner tvingas till nedskärningar och besparingar. Det är ödesdigert i en tid då vi till exempel hoppas att den nya socialtjänstlagens fokus på förebyggande arbete ska ge stora effekter, också för att förebygga kriminalitet. Hur ska socialtjänsten och andra kommunala verksamheter kunna göra de nödvändiga satsningarna när de tvingas spara? Besparingar i skolan och besparingar i arbetet för utsatta familjer får naturligtvis rakt motsatta effekter till en brottsförebyggande effekt.

Jag vill här särskilt nämna en av Miljöpartiets satsningar i höstens budgetmotion som gäller insatser för barn i riskzonen för kriminalitet. Det finns framgångsrika insatser såväl i Sverige som utomlands där staten ska vara med och delfinansiera, och kunskapen om dem behöver vi sprida och utveckla.

Danmark och deras arbete har nämnts flera gånger. I Danmark har antalet gängkriminella minskat med en tredjedel på tio år. Det verkar dock inte primärt vara hårdare straff, visitationszoner och militärer i förorten som har gett den effekten. Forskare lyfter i stället upp sociala insatser i tidiga år som de starkast bidragande faktorerna.

Även i Sverige finns flera framgångsrika initiativ som vi kan bygga vidare på. Sedan 2023 pågår det myndighetsgemensamma uppdraget Bob, barn och unga i organiserad brottslighet, som handlar om att skapa lokala samverkansråd mellan polis, socialtjänst, skola, kriminalvård samt hälso- och sjukvård. Denna verksamhet nämns särskilt i Riksrevisionens granskning. Riksrevisionen menar att det är av vikt att den ges en struktur som är robust och som minskar personberoendet och behovet av lokala lösningar.

Det är viktigt att insatser som denna inte stannar vid tillfälliga projekt utan ges tillräckliga och långsiktiga resurser. Miljöpartiet gör i sin budget därför en satsning om 1 miljard kronor mer än regeringen, som ska användas för att nå resultat i det brottsförebyggande arbetet och få bukt med nyrekryteringen av barn och unga. Det kan handla om insatser i skolan, i socialtjänsten, på särskilda ungdomshem och i andra offentliga institutioner.

Herr talman! Egentligen är det sorgligt att vi i dag ska behöva stå i kammaren och debattera statens insatser för barn som misstänks för grova brott. Det är inget annat än ett stort samhälleligt misslyckande.

Bara för några år sedan hade detta varit en icke-fråga. Barn begick som regel inte grova brott. Men nu står vi här, och läget är minst sagt allvarligt. Under de senaste åren har vi i Sverige drabbats av en exceptionell våldsvåg som saknar motstycke i andra jämförbara länder. Vårt land har plågats av dödligt våld, gänguppgörelser, skjutningar och sprängdåd som krävt många offer, i många fall helt oskyldiga personer som bara råkat komma i vägen för våldsverkarna.

Det kanske mest alarmerande är att en stor andel av de gärningspersoner som rekryteras och utför brotten är väldigt unga – många är under 15 år. Mestadels är det unga pojkar, men ett ökat antal flickor är också villiga eller tvingas att utföra mord med skjutvapen eller att delta aktivt i sprängdåden. Noterbart är också att även rekryterarna ofta är unga, under 18 år, och i sin tur har anstiftare bakom sig.

Gemensamt för flertalet av de aktiva är trassliga uppväxtförhållanden, bristfällig skolgång och psykisk ohälsa. Men det finns även utförare som växt upp under mer ordnade förhållanden. Motiven för att ta sig an uppdragen varierar. Ibland sker det frivilligt i hopp om att tjäna pengar och/eller skaffa sig status i den kriminella världen. Men ofta sker det under tvång, när man själv har satt sig i en rävsax. Rekryterarna har fått en hållhake på den unge, som då måste ta sig an ytterligare uppdrag.

Herr talman! Ny lagstiftning i kombination med bättre polisiära arbetsmetoder och unga gärningsmän med bristande konsekvenstänk, dålig planering, tramadol som ångestdämpare och avsaknad av erfarenhet av vapen- och sprängämneshantering har resulterat i en markant ökad uppkläring av de grova brotten. Enligt polisen har man gått från en uppkläringssgrad på runt 20 procent till drygt 70 procent.

Enligt de senaste uppgifterna från Statens institutionsstyrelse, Sis, är det i dag 230 unga i åldern 15–17 år som befinner sig i sluten ungdomsvård. Flertalet lider av psykisk ohälsa och befinner sig intellektuellt på en femteklassares nivå. Insatser och behandling sätts in under tiden på anstalten, men i nuläget brister det i uppföljningen efter frigivning – ett ansvar som faller på kommunerna och socialtjänsten. Dessa brister leder i många fall till återfall i brott.

Regeringen är väl medveten om problematiken och om att staten har ett stort ansvar för att implementera ett system och en plan för att få barn att sluta begå brott och allra helst se till att det finns en bra brottsförebyggande strategi som minskar risken för att barn hamnar i kriminalitet.

Herr talman! Regeringen har därför påbörjat en omfattande omläggning av rätts- och socialpolitiken, som i stora delar berör barn och unga som begår grova brott. Det krävs att det finns ett regelverk, verktyg och resurser för att kunna möta såväl beteende som behov hos barn som begår grova brott. Det krävs insatser från hela vuxensamhället i form av föräldrastöd, myndighetssamverkan samt insatser från ideella organisationer, som kan stötta med meningsfulla aktiviteter, och inte minst från näringslivet, som kan ge barn och unga yrkespraktik och framtidsstro.

Parallellt krävs även att det finns adekvata åtgärder och vårdformer för unga som begår grova brott. Det har konstaterats allvarliga brister på vissa

HVB-hem. Mått och steg vidtas nu för att stärka tillsynen. Bland annat har regeringen initierat en utredning för att åstadkomma mer ändamålsenliga och effektiva placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården.

Herr talman! Det är fortsatt oroande att väldigt unga begår mycket allvarliga brott. Frågan är komplex och kräver noggranna överväganden om möjligheten att använda tvångsmedel mot barn under 15 år.

Målsättningen måste självklart vara att barn inte dras in i kriminalitet. Här har som nämnts föräldrarna en nyckelroll – det är viktigt att föräldrarna tar sitt ansvar att fostra sina barn. Här krävs en skärpning, men regeringen avsätter även medel till föräldrastöd för att nå de föräldrar som behöver stöttning.

Andra åtgärder är förslag som lämnats och nu bereds gällande särskilda ungdomskriminalitetsnämnder efter dansk förebild, vilket också nämnts här, och inrättande av en statlig myndighet, Myndigheten mot ungdomskriminalitet, med ledamöter från rättsväsendet och kommunen.

Herr talman! Slutligen några ord om unga kriminella i åldern 15–17 år: Unga som begår grova brott döms som regel till sluten ungdomsvård, men Högsta domstolen har nu i dagarna kommit med ett avgörande som innebär att även unga kan dömas till mångåriga fängelsestraff för grova våldsbrott. I det aktuella fallet döms en 16-åring för mord till fängelse i åtta år och nio månader.

Vad gäller dömda till sluten ungdomsvård ansvarar som sagt Sis för dem – i dag är 230 unga intagna. Antalet har fyrdubblats på två år, och 40 procent av de dömda avtjänar straff för mord eller försök till mord.

Sluten ungdomsvård infördes för 20 år sedan. Sedan dess har brottsligheten förändrats, och även om förbättringar skett inom Sis är dagens system inte anpassat för att ta hand om de grävsta unga brottslingarna. Domen i Högsta domstolen innebär ett förändrat synsätt i den meningen att även unga förövare kan dömas till fängelsestraff.

Detta ligger väl i linje med regeringens uppdrag till Kriminalvården att genomföra förberedelser för att inrätta särskilda fängelser för ungdomar. Kriminalvården anses ha bättre förutsättningar att hantera längre fängelsestraff med en planerad uppföljning efter villkorlig frigivning. Om allt går enligt plan ska det finnas 100 färdigställda anstaltsplatser med kompetent personal som kan ge unga kriminella adekvat vård och behandling.

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 28 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Vi står i dag inför den största rättspolitiska utmaningen i modern tid. Jag pratar om det faktum att vi i dag har barn i 14–15-årsåldern som dödar, mördar, skjuter in i fastigheter och lägenheter, spränger, kidnappar, rånar och säljer narkotika. Det handlar om barn som har lockats eller tvingats in i kriminalitet. I dag har vi hundratals barn som sitter frihetsberövade. Förra året hade vi 470 barn mellan 15 och 17 år som satt häktade. Detta måste få ett slut.

Jag hör hur alla pratar om att vi ska knäcka gängen och stoppa nyrekryteringen och att vi måste jobba mer förebyggande. Men det stannar ofta bara vid ord. Vill man verkligen detta måste det till drastiska åtgärder. Att

bara prata om att man vill något och inte hur man vill att det ska gå till kommer aldrig att leda till bra resultat.

Rättspolitiken går i dag alltmer hand i hand med socialpolitiken och skolpolitiken när det gäller det brottsförebyggande arbetet. Polisen kan inte upptäcka en utåtagerande femåring i förskolan. Polisen kan inte när som helst och hur som helst göra hembesök och på så sätt upptäcka misär och missbruk. Polisen kan inte upptäcka unga i skolorna som har det svårt och hamnar efter. Polisen kan inte upptäcka hemmasittare som sitter och chattar på skumma forum. Polisens förebyggande arbete handlar i stort sett om att vara närvarande på platser där brott kan tänkas begås. Det är i dag socialtjänsten och skolan som är de stora aktörerna när det gäller att upptäcka barn som far illa och på så sätt också kan dras in i kriminalitet.

Herr talman! Riksrevisionen har tittat på hur staten har hanterat det faktum att många barn i dag dras in i kriminalitet, och de är inte riktigt nöjda. Min första tanke blir då: Men är det inte kommunen som ska ha hand om det brottsförebyggande arbetet och se till att barn inte hamnar i kriminalitet? Mycket riktigt skriver också Riksrevisionen att det är kommunen som är huvudaktören när det gäller det förebyggande arbetet men att staten alltid har huvudansvaret. Är det så tycker jag att staten kan bli tuffare mot kommunerna och faktiskt kräva resultat.

Till alla kommuner där ute vill jag säga: Börja visa resultat! Jag tycker att svenska folket faktiskt har rätt att kräva det. Det räcker inte att säga att vi gör så gott vi kan, för när gott nog inte fungerar är det dåligt.

Den mamma som får sitt barn mördad är inte nöjd med att höra att vi har gjort så gott vi kan. Jag vet att vissa tycker att krav är ett dåligt ord, men jag är inte en av dem. Jag tycker att vi har rätt att kräva att våra politiker visar resultat. Jag vet att det kanske är provocerande att säga så, men jag vill väcka upp de kommuner som inte riktigt gör tillräckligt. Jag vill att de kommunerna berättar varför resultaten uteblir: Vad handlar det om? Är det ekonomin eller prioriteringarna? Eller är det okunskap?

Det borde vara ett krismöte varje vecka hos SKR där man pratar om detta. Jag vet att det finns snöröjning, cykelbanor, klotterplank och mycket annat som måste hanteras. Men detta att barn dras in i kriminalitet borde ligga högst upp på dagordningen. Det borde vara vad man pratar om varje dag på varje möte.

Till staten vill jag säga: Lyssna på kommunerna! Ge dem vad de behöver! Problemet med barn som rekryteras in i kriminalitet i dag är allvarligt, och det måste tas på allvar.

Herr talman! Vi har redan hört vad Riksrevisionen säger om hur det fungerar inom socialtjänsten, att orosanmälningar inte fungerar, att polisen inte använder de redskap som de borde och så vidare, liksom att det finns brister inom tvångsvården av unga och att unga som behöver vård inte riktigt får den vård de behöver. Därför ska jag inte säga mer om det. Men jag vill poängtera att jag tycker att Riksrevisionens kritik i mycket träffar ganska rätt. Även de rekommendationer som man ger till regeringen träffar rätt. Detta instämmer jag i, och jag tycker att vi kan lägga denna skrivelse till handlingarna.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 17.)

Prot. 2024/25:90

26 mars

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för barn
som misstänks för
grova brott*

§ 9 Ett nytt rättsmedel i dataskyddslagen och brottsdatalogen

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU12
Ett nytt rättsmedel i dataskyddslagen och brottsdatalogen (prop.
2024/25:88)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 17.)

*Tryck- och yttrande-
frihet, massmedie-
frågor*

§ 10 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU24
Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor
föredrogs.

Anf. 29 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! I dag debatterar vi ett motionsbetänkande om tryck- och yttrandefrihet. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Det är många viktiga och tänkvärda motioner som tas upp i betänkandet, och det är mycket som är på gång i de här frågorna. EU:s mediefrihetsförordning, som antogs i april 2024, innehåller regler för en välfungerande inre marknad för medietjänster men även till skydd för mediers oberoende och mångfald, det vill säga att säkerställa att nyhetsredaktioner och mediebolag fritt kan välja vilka ämnen de rapporterar om, hur de rapporterar och vilka perspektiv de lyfter fram utan otillbörlig påverkan från staten, politiska aktörer eller kommersiella intressen. Det handlar helt enkelt om att låta journalister och redaktörer arbeta fritt utan rädsla för repressalier eller krav på anpassning till makthavares vilja.

Vidare ska den som avslöjar missförhållanden eller bidrar med viktig information till journalister kunna göra det anonymt utan risk att avslöjas. Det behövs stabila och långsiktiga strukturer som förhindrar att statliga eller politiska krafter kan styra innehållet eller riktningen i public service-bolagens rapportering. De nya reglerna kommer att gälla fullt ut från augusti 2025.

Herr talman! När det kommer till vår yttrandefrihet, som ska värnas, finns det tyvärr avarter. Avarter kring yttrandefriheten kan uppstå när principen om fri åsiktsbildning missbrukas eller tolkas på ett sätt som underminerar demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter, exempelvis när yttrandefriheten används för att sprida hat mot minoriteter genom rasistiska, homofobiska eller antisemitiska uttalanden eller för desinformation och spridning av konspirationsteorier.

Att medvetet sprida falsk information, särskilt när det gäller val, krig eller för den delen pandemier, kommer på lång eller kort sikt att underminera demokratin och tilltron till vårt öppna samhälle. Yttrandefriheten används ibland för att uppmåna till våld eller terrorism, vilket kan skapa allvarliga säkerhetshot.

För att hantera de avarter som jag gav exempel på utan att inskränka själva yttrandefriheten finns flera strategier att tillgå. Det kan vara politiskt, juridiskt eller på samhällsnivå. Det viktiga är att vi hittar en balans

där vi skyddar den fria debatten men samtidigt förhindrar att yttrandefriheten utnyttjas för att skada andra eller underminera demokratin. Staten, eller EU för den delen, ska inte styra vad som är sant eller falskt, men det kan skapas regler som förhindrar att lögnar och hat används för att underminera samhället.

EU har sedan 2018 arbetat för att bekämpa desinformation online. En uppförandekod togs fram i samarbete med digitala plattformar som Facebook, Google och X. Plattformarna rapporterar årligen om sina åtgärder för att minska spridningen av falsk information. För att stärka arbetet har EU inrättat en åtgärdsplan och ett varningssystem för snabb informationsdelning mellan medlemsländer. Under pandemin ökade insatserna mot covidrelaterad desinformation.

År 2022 presenterades en uppdaterad uppförandekod med skärpta krav. Den syftar till att stoppa annonsintäkter för desinformation, motverka falska konton och manipulationskampanjer, förbättra faktagranskning och forskningstillgång och ge användarna bättre verktyg för att flagga för falsk information.

Ett samhälle med informerade medborgare är mer motståndskraftigt mot desinformation och konspirationsteorier. Det handlar om att stärka skolundervisning och fortbilda – kanske inte så mycket att fortbilda ungdomar utan snarare vuxna – i att ha en förmåga att identifiera, förstå, tolka, skapa och kommunicera med texter och bilder. Det är helt avgörande.

Sedan har vi detta med politisk reklam. Visst måste det i ett demokratiskt samhälle vara transparent med politisk reklam. Förordningen om politisk reklam, som syftar till att skapa tydligare regler för hur politisk reklam får spridas, särskilt i digitala kampanjer, innebär att användningen av personuppgifter i riktad politisk reklam begränsas och att medborgare lättare ska kunna se vem som finansierar en annons och varför just de får se den.

I Sverige föreslås nu Mediemyndigheten och Integritetsskyddsmyndigheten få ansvar för att övervaka att reglerna följs. Dessa myndigheter ska säkerställa att politiska annonser är tydligt märkta och att valpåverkan sker på ett transparent sätt.

Både mediefrihetsförordningen och förordningen mot politisk reklam bereds nu i Regeringskansliet. Regeringen planerar att lämna propositioner till riksdagen i september i år, vilket innebär att det inom kort kan komma konkreta förslag på hur EU-reglerna ska genomföras nationellt.

Herr talman! En förskönad bild av kriminalitet är också desinformation, alltså en avart. Digitala plattformar har blivit en arena för kriminella nätverk som rekryterar unga och sprider en förfälskad bild och förskönar kriminaliteten.

För att bättre förstå och motverka detta har regeringen gett Brottsförebyggande rådet och Totalförsvarets forskningsinstitut i uppdrag att undersöka hur denna rekrytering går till. Brottsförebyggande rådet analyserar rättsfall och digitala plattformars roll i rekryteringen, medan Totalförsvarets forskningsinstitut granskar hur en kriminell livsstil marknadsförs online och påverkar ungas attityder.

Uppdraget ska leda till förslag på förebyggande åtgärder. Resultaten ska redovisas senast i oktober 2026.

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Tryck- och yttrande-
frihet, massmedie-
frågor*

Genom dessa initiativ visar EU och den svenska regeringen att de tar hoten mot demokrati, yttrandefrihet och trygghet på allvar. Det återstår nu att se hur de nya reglerna implementeras och vilka effekter de får i praktiken.

Det finns en viktig balansgång mellan EU:s regler och Sveriges grundlagsskyddade tryck- och yttrandefrihet. I Sverige är dessa friheter starkt skyddade genom tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Dessa grundlagar begränsar statens möjligheter att reglera medier och yttranden, vilket innebär att alla nya lagar, inklusive EU-förordningar, måste hanteras med stor försiktighet för att inte inskränka dessa rättigheter på ett sätt som strider mot grundlagen.

Anf. 30 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 5. Därefter tänkte jag i sann KU-anda hålla mig till de långa linjerna.

I Sverige framhåller vi gärna vår stolta historia på tryckfrihets- och yttrandefrihetsområdet. Särskilt brukar det betonas att Sverige år 1766 fick världens första lagstadgade tryckfrihet. Det var sannerligen en milstolpe under upplysningstiden och har rätteligen uppmärksammats på senare tid, inte minst vid 250-årsjubileet 2016.

Men det är ju inte så att tiden från 1766 till våra dagar var en ständigt blomstrande period av fri opinionsbildning och hälsosamt samspel mellan journalistik och stat. Om jag nämner Gustav III och 1772 års statskupp förstår nog en del i kammaren vad jag menar.

Den som kan sin historia känner naturligtvis också till något som var vanligt förekommande under 1800-talets första hälft. Då fick någon stackars hovtjänsteman översätta nyhetsartiklar från svenska till franska för att upplysa dåvarande konungen Karl XIV Johan om dagens skörd av misslaglig kritik, oftast från Lars Johan Hierta med några flera. Därefter följde inte sällan en korrigerande åtgärd enligt den så kallade indragningsmakten.

Mycket har hänt sedan både 1766 och 1814. Vi kan konstatera att den tryckfrihetslagstiftning vi i dag omfattas av är avsevärt bättre än sina föregångare och hur de tillämpades. Men, herr talman, det är ju så att vi också i dag måste värna den fria opinionsbildningen och särskilt mediers och journalisters möjligheter att fritt rapportera, kommentera och analysera det som sker i vårt samhälle och i omvärlden.

Vi har under ett antal år sett hur förutsättningarna för journalister världen över försämras, och vi måste vara vaksamma på sådana tendenser även i Sverige. Det gäller journalister på nationella, rikstäckande tidningar men också dem inom lokala och regionala medier.

Herr talman! Jag är faktiskt redan oerhört trött på att höra om president Trumps förehavanden efter hans knappt två månader tillbaka vid makten, men vi måste tyvärr förhålla oss till honom och den betydande makt som följer med det amerikanska presidentämbetet.

President Trump kan inte beskyllas för att ha skapat den negativa eller fientliga inställning som många nu hyser gentemot oberoende och fria medier, men han har onekligen förstärkt fenomenet och gått långt över gränsen för vad en folkvald president i USA bör göra. Även i Europa och Sverige ser vi hur vissa politiska krafter väljer att misstänkliggöra medier och sprida konspirationsteorier som underminerar förtroendet för journalistiken.

Som politiker kan man ofta känna att all journalistik och rapportering inte är 100 procent rättvisande, men det motiverar inte ett generellt mistänkliggörande som i förlängningen skadar en allsidig och saklig rapportering om sakernas tillstånd. Som makthavare och förtroendevalda måste vi politiker stå upp för den oberoende och för oss själva många gånger obekväma journalistiken. Det är inte lätt, men det är nödvändigt.

Därför menar vi socialdemokrater att regeringen bör arbeta fram en konkret handlingsplan för att hantera frågan om säkerhet för medier och opinionsbildare. Jag vill därför återigen yrka bifall till reservation 5.

Herr talman! Jag tycker att Susanne Nordström från Moderaterna höll ett i många avseenden alldeles utmärkt anförande, men jag skulle vilja komplettera lite gällande frågan om söktjänster, som fortsätter att vara aktuell i relation till aspekter av personlig integritet.

Frågan om hur detta ska regleras har varit en långkörare eller dragits i långbänk om man så vill. Jag kommer ihåg att den första ärendedebatten jag hade i den här kammaren handlade om det vilande grundlagsförslaget med förslag på de här området.

Den utredning som tillsattes av regeringen 2023 presenterade under senhösten 2024 sitt betänkande med förslag som nu bereds i Regeringskansliet. Jag vet att det har väckt många reaktioner och mycket debatt.

Vi vet också att EU-kommissionen följer processerna i Sverige, både i regeringen och i riksdagen, mycket noga. I utskottet har vi fått till oss att det är av yttersta vikt att regeringen skyndsamt återkommer med förslag som kan möta EU:s krav utifrån GDPR och den personliga integriteten.

Jag tror inte att någon i den här kammaren och i vårt utskott är omedveten om vilka svåra avvägningar som krävs när de här lagförslagen ska läggas fram, men jag vill precis som tidigare år när frågan har debatterats framhålla att det inte är rimligt att personers livsförhållanden kan kartläggas och utnyttjas för kriminella ändamål i öppenhetens namn.

Vi följer naturligtvis också den debatt som har blossat upp kring möjligheten att göra effektiva bakgrundskontroller. Vi socialdemokrater är öppna för att diskutera och bidra till förslag på det området. Men som tyvärr är fallet när man är i opposition, herr talman, ligger initiativet hos regeringen.

Anf. 31 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Tryckfriheten är som vi hört en svensk grundlagsskyddad rättighet. Den berör frågor som gäller tryckfrihet, grundlagsskydd för vissa medier och även offentlighetsprincipen. Den har sitt ursprung i 1766 års tryckfrihetsförordning, som var den första lagfästa tryckfriheten i världen. Det skapar respekt men också behov av att vårda både minnet och den aktiva utövningen av den.

Den offentlighetsprincip som då infördes för att kunna granska makten används numera bland annat av kriminella för att kartlägga enskilda personers ekonomi, boende och familjeförhållanden i syfte att ringa in potentiella brottsoffer.

Den tryckfrihet som garanterade att i stort sett allt fick tryckas – utom angrepp på ”den rena evangeliska läran, klandrande av grundlagarna, ärekränkningar och osedlighet” – kan via digitala publiceringar, bland annat via plattformar i tredjeland, användas i destabiliserande syfte men också för att på ett allvarligt sätt påverka ungas självbild och världsuppfattning

och för att rekrytera till kriminalitet eller locka till sexuell exploatering av unga personer som inte anar vem som döljer sig bakom ett alias.

I dag är det lätt att kartlägga stora delar av en persons identitet. Man kan gå in på MrKoll eller annan söktjänst och se vad ens granne tjänar eller vad grannens bostad är värd. Födelsedag, boendesituation, fastighetsvärde, inkomst och telefonnummer – allt ligger öppet för allmänheten. Det är uppgifter som gör det lätt för bedragare, identitetskapare och andra kriminella att kartlägga och strategiskt välja ut lämpliga offer.

Söktjänsternas publicering av personuppgifter är ett smörgåsbord för kriminella som riktar in sig på bedrägerier mot äldre och andra utsatta grupper. Uppgifter om vilka som är över 70 år och bor ensamma är bara ett knapptryck bort.

Denna möjlighet för söktjänsterna att publicera personuppgifter måste begränsas. Var och en ska åtminstone ha rätt både att säga nej till att ha sina uppgifter publicerade och att få dem borttagna. Förutom att söktjänsterna förser kriminella med personuppgifter kränks den personliga integriteten.

Det är frivilliga utgivningsbevis som gör söktjänsternas verksamhet laglig och skyddad enligt grundlagen om yttrandefrihet. Eftersom grundlagarna trumfar andra lagar kan söktjänsterna publicera omfattande personuppgifter, trots bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning. ”Rätten att bli bortglömd”, det vill säga att i vissa fall få sina personuppgifter raderade, är en del av dataskyddsförordningen. Detta gäller dock inte när det finns utgivningsbevis. I dag kan alltså söktjänsterna fungera som de gör därför att Sverige har en grundlag om yttrandefrihet.

Men ligger verkligen masspublicering av omfattande personuppgifter inom det som i lagens mening är yttrandefrihet och tryckfrihet? Nej, menar jag. Syftet, herr talman, var aldrig att exponera enskilda sköra medborgare. Syftet med de olika lagarna om offentlighet, tryckfrihet och yttrandefrihet var att granska makten.

Offentlighetsprincipen, alltså att alla ska ha rätt att ta del av allmänna handlingar som inte är sekretessbelagda, är en bärande del av den svenska demokratin. Men stor försiktighet och respekt måste också omgärda människors integritet vid hanteringen av personuppgifter. Detta rimmar illa med den stora mängd personuppgifter som samlas in, sammanställs och publiceras i databaser hos söktjänster som MrKoll och Ratsit.

En utredning, SOU 2024:75, har tittat på frågan, och som vi har hört av tidigare talare bereds förslagen i Regeringskansliet. Jag vill inte föregripa resultaten av den beredningen. Remissrundan avslutades så nyligen som den 10 mars i år, alltså för bara drygt en vecka sedan.

Det är viktigt att samtidigt värna möjligheten att göra bakgrundskontroller i de fall det är befogat, exempelvis när det gäller anställning inom verksamheter som riktar sig till barn – eller för den delen äldre. I många fall behöver vi göra fler bakgrundskontroller än i dag, men det måste ske på ett rättssäkert sätt.

En del av de motioner som dagens betänkande hanterar tar upp frågeställningar som ligger ganska nära det jag här har anfört. Med hänvisning till det pågående arbetet i Regeringskansliet avstår jag dock från att yrka bifall till dem och yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 32 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 11 i dagens betänkande KU24 om tryck- och yttrandefrihet och massmediefrågor.

Dagens debatt berör flera oerhört viktiga och dagsaktuella parametrar i den snabbt föränderliga värld vi nu lever i, som har en nyhetskonsument som är mycket annorlunda än för bara några år sedan. Medierna har historiskt spelat, och spelar fortfarande, en central roll i vårt demokratiska samhälle. Vi har i Sverige en mycket långtgående tryck- och yttrandefrihet, vilket är något vi ska vara stolta över och värna om. Detta har vi också hört tidigare talare nämna.

Mediesektorn, eller den så kallade tredje statsmakten, har ett väldigt stort värde för vår demokrati. Inte sällan är det våra mediala aktörer som åtminstone till viss del sätter agendan för samhällsdebatten. Detta innebär naturligtvis ett stort inflytande över vad som diskuteras, och i förlängningen påverkar det också vilka politiska beslut som fattas. Det innebär även ett väldigt stort ansvar att tillgodose både bredd och djup för att säkra en mångfasetterad, nyanserad och saklig rapportering.

Fru talman! Det har blivit ett ganska snårigt område på många vis med den snabba teknikutveckling vi har sett de senaste åren, där mindre seriösa aktörer stundom kan utnyttja vår yttrandefrihet med smala sanningar och en varierande grad av det ofta omtalade fake news. Det här är en utveckling vi måste vara observanta på så att den inte leder till en snedvridning i den information som når våra konsumenter och i förlängningen kan påverka vår demokrati på ett väldigt negativt vis. Detta är någonting som inte bara berör mindre spelare på området utan även våra historiskt sett större medieaktörer och traditionella medier.

Vi har de senaste åren kunnat se en viss minskning av förtroendet för vissa traditionella medier. Det finns också diskussioner om en åsiktskorridor, och det har ibland från sina håll upplevts att det existerat ämnen som svenska etablerade medier inte belyst i tillräcklig utsträckning. Detta har i sig öppnat dörren för en rad alternativa medier, vissa mer seriösa än andra. Framväxten av dessa måste ändå – åtminstone delvis – härledas till att traditionella medier inte på ett korrekt vis beskrivit den verklighet som åtminstone en del av våra medborgare har upplevt. Lite självrannsakan hade kanske här varit på sin plats.

Ett antal av dessa alternativa medier har helt enkelt lyft upp både nyheter och perspektiv som grupper av konsumenter upplevt har saknats i det traditionella medielandskapet. Detta har dock lett till en ökad polarisering, och det är väldigt olyckligt när vissa kanske helt förkastar traditionella medier och endast förlitar sig på alternativa medier – eller tvärtom.

Detta är naturligtvis oroväckande för oss som önskar en mer nyanserad verklighetsbild. Vi vill verkligen sträva efter informationsinhämtning både från en stor bredd av perspektiv och från varierade källor. En sådan bredd ger oss bättre möjligheter att landa i en välavvägd uppfattning om samhällsutvecklingen och leder till ökade möjligheter att förstå och interagera både med människor av andra uppfattningar och med dem som gör en annan verklighetsanalys än vi själva. Vi lever som sagt inte i en svartvit värld, utan det är snarare en mängd olika gråzoner.

Prot. 2024/25:90

26 mars

Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Vi anser att denna bredd leder till ett mer nyanserat debattklimat och att detta är avgörande även för att utveckla en förmåga att på egen hand bilda sig en förståelse av vad som är trovärdiga källor och vad som inte är det.

För att förebygga en alltför snäv medierapportering behövs således en bredd av aktörer som både granskar och sporrar varandra till en god saklig journalistik med en mängd olika perspektiv.

Fru talman! Jag ska nu säga några ord om mediestödet. Fria och oberoende medier är hörnstenar i en demokrati. De har ansvar att både granska makthavare och informera medborgarna om aktuella händelser. Medielandskapet har ändrats radikalt de senaste åren med växande sociala medier. Detta har lett till minskade annonsintäkter och färre prenumeranter för tidningar. Tidningsdöden är ett frekvent samtalsämne, inte minst inom den regionala och lokala pressen.

Den viktigaste åtgärden för att få bukt med detta dilemma har varit att se över vårt lite förlegade press- och mediestöd. Fokus på nationell press och dagstidningar är otidsenligt då vi som konsumenter i ökande grad håller oss uppdaterade digitalt. Det är inte i huvudsak våra nationella tidningar som krisar, utan snarare lokalpressen.

Vi sverigedemokrater ser positivt på att riksdagen röstade igenom propositionen *Ett hållbart mediestöd för hela landet*. Under utredningens gång har vikten av lokal och regional journalistik i hela landet framhävts. En demokratisk förutsättning för att lokala makthavare ska kunna granskas på ett effektivt sätt är att stödja denna mer lokala inriktning för mediestödet.

Mediemarknaden förändras i snabb takt. Därför behöver mediestödet vara dynamiskt även i framtiden. Att det nu läggs om för att i högre grad fokusera på lokal och regional rapportering anser vi kommer att leda till att det blir mer ändamålsenligt, med krav på lokala redaktioner och en hög koncentration av egenproducerat innehåll.

Anf. 33 MAURICIO ROJAS (L):

Fru talman! I det utskottsbetänkande som vi diskuterar i dag avhandlas många aspekter som är värda att uppmärksammas, inte minst gällande techjättarnas ansvar för hur sociala medier används. Vi i Liberalerna har tagit flera initiativ inom detta mycket viktiga område, och syftet har varit tydligt: Föräldrarna måste få återta kontrollen från techjättarna så att barns och ungas skärmtid kan minskas och så att nätmobbing, övergrepp och utseendehets minskar.

Vi vill se föräldragodkännande för yngre barns konton på sociala medier, och vi vill att nätjättarna ska få kännbara straff om de inte sköter ålderskontrollen. Vi vill att plattformar, spel och streamningstjänster ska vara nedstängda för barn på natten om inte föräldrarna bestämt något annat. Vi vill att sociala medier för yngre barn ska klassas som en skadlig produkt i hela EU, på samma sätt som EU behandlar tobaksbolagen, och vi vill se en punktskatt på nätjättarnas reklamintäkter.

Allt detta är viktigt, men i detta sammanhang väljer jag att koncentrera mig på en annan aspekt av stor betydelse inom detta område. Det handlar om de politiska partiernas ansvar för hur vi använder de nya sociala medierna.

Fru talman! Den liberala rörelsen föddes ur kampen för rätten till fri debatt. Modiga liberaler har från 1600-talet och framåt tagit strid för den yttrandefrihet som vi ser som självklar i Sverige i dag. Men yttrandefriheten måste hela tiden försvaras, och i många länder går utvecklingen just nu åt helt fel håll – även här i Europa.

I ett fritt samhälle har du rätten att kritisera de styrande och säga din åsikt även om den inte uppskattas av andra. Alldeles för ofta ropas det på censur och förbud mot det som är kontroversiellt. Vi liberaler tror på en annan väg. Den öppna debatten, där åsikter kan möta varandra, är livsnödvändig.

Liberaler brukar säga att gränsen för friheten går där man börjar kränka någon annans frihet, inte där man kränker någons känslor eller trosuppfattningar. Dagens skydd mot den allra grövsta hetsen ska finnas kvar, men vi ser inget skäl att införa ytterligare begränsningar.

Fru talman! Med detta sagt vill jag ta upp det politiska ansvaret för hur vi använder yttrandefriheten, inte minst i de nya sociala medierna. Förra året uppmärksammades att Sverigedemokraterna drev anonyma konton på sociala medier. Dessa konton styrdes av partiets kommunikationsavdelning, och några av dem hade agerat respektlöst och uttryckt sig nedsättande om meningsmotståndare i flera partier.

Den granskning som gjordes då och den debatt som följde sätter ljuset på ett fenomen som inte borde finnas i vårt land. Det är självklart att partier i Sverige har all rätt att uttrycka sina åsikter på det sätt de vill, men en grundläggande princip är att man också står för det man kommunicerar. Innan sociala medier började växa fram var det ovanligt att de politiska partierna kommunicerade anonymt, men nu har det blivit vanligare.

För Liberalerna är det viktigt att stävja denna utveckling. Vi tror att en öppen samhällsdebatt bygger på att det inte bara framgår tydligt *vad* som framförs utan också *vem* som står bakom ett budskap. Därför ser vi ett behov av att alla riksdagspartier kommer överens om en uppförandekod om att detta ska framgå i deras kommunikation.

Vi hoppas att partierna här i riksdagen väljer att ansluta sig till idén om en uppförandekod. Men om det inte går att uppnå en sådan överenskommelse – eller om en sådan inte respekteras – ser vi ett behov att reglera detta i lag, gärna genom ett förbud för partier att sprida politiska budskap eller göra reklam anonymt.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 34 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 12. Vänsterpartiet har flera reservationer i detta betänkande, och vi står såklart bakom allihop. Det är dock reservation 12 jag väljer att lyfta i dag.

Det här är ett väldigt brett betänkande. Yttrandefrihet och tryckfrihet är ju kärnan i vår demokrati. Jag tycker ändå att det finns något lite fint i den här debatten. Jag tror att vi alla har en gemensam oro över samhällsutvecklingen och det polariserade samtalet. Det är något vi ofta talar om i utskottet. Vi har också en lite annorlunda kultur i vårt utskott: I andra utskott är man mer emot varandra och söker konflikt, men i konstitutionsutskottet försöker vi i stället lyssna på varandras tankar och hitta breda överenskommelser.

I betänkandet behandlas även massmediefrågor, så det är som sagt många frågor som tas upp.

Fru talman! För inte så himla länge sedan – det är ungefär ett år sedan – debatterade vi i utskottet regeringens förslag om ett nytt mediestöd. Flera av oss i oppositionen varnade då för att det nya mediestödet riskerade att leda till mediedöd, framför allt för de tidningar som tillför perspektiv och bidrar till en ökad mångfald men även för medier inom det fält som regeringen sagt sig värna, nämligen lokal och regional nyhetsjournalistik.

Förslaget togs fram med väldigt stor tidspress eftersom det system för presstöd som vi hade och som var godkänt av EU-kommissionen skulle upphöra en månad efter att vi hade debatten här i kammaren. Framtiden var oklar, och det fanns en stor osäkerhet och kritik bland medierna eftersom det lagförslag vi debatterade var på en övergripande nivå och många detaljer för presstödet i stället skulle komma i senare föreskrifter och förordningar.

Fru talman! Nu står vi här med facit: Flera av de medier som bidrar till mångfald har nekats stöd.

Jag vill ändå tro att regeringen menade allvar med sin avsikt och att syftet verkligen var att stärka demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till oberoende nyhetsförmedling i hela landet via en mångfald av allmänna nyhetsmedier med redaktionellt innehåll av hög kvalitet.

Vänsterpartiet var enigt med regeringen om behovet av ett nytt mediestödssystem eftersom det gamla systemet var komplicerat, föråldrat och svårt att förstå. Det var inte heller anpassat till dagens digitalisering, något som flera debattörer före mig har varit inne på. I utskottet och bland partierna var vi överens om att systemet behövde förändras. Sverigedemokraternas företrädare i debatten då verkade dock välkomna att Sverige äntligen skulle få färre tidningar i landet.

Nu står vi här med facit, fru talman. ”Tack och hej efter 42 år!” Det är vad som står på framsidan av det sista numret av tidningen Nu, vilket kom förra månaden. I tidningen skriver chefredaktören: Det var inte så här det skulle sluta. Vi höll just på med att förnya oss och anpassa oss efter nya medievanor, och vi trodde på vår vision om nya Nu. Men utan pengar kan man inte fortsätta, och utan mediestöd var det svårt att hitta ny finansiering.

Jag får väl erkänna att jag inte har varit en flitig läsare, och kanske har jag heller inte tillhört tidningens målgrupp. Men jag tycker faktiskt att det är sorgligt att denna tidning är en av dem som går i graven eller riskerar att göra det. Det kommer att leda till färre perspektiv, bristande mångfald och i förlängningen ett fattigare demokratiskt samtal. Alla tidigare talare i denna debatt har sagt sig värna nyhetsjournalistik, mångfald och att vi står upp för att garantera varandra en fri åsiktsbildning.

Fru talman! Vänsterpartiets inställning är att fria, självständiga och oberoende medier är en förutsättning för en stabil demokrati och fri åsiktsbildning. Vi värnar denna långa tradition. Sedan 1766 har Sverige – med vissa modifieringar – haft en tryck- och yttrandefrihet där fri debatt och fria meningsutbyten har uppmuntrats. Det har funnits en medvetenhet och en bred samsyn om att även mindre medier som har tillfört perspektiv till debatten har varit viktiga för det fria ordet. Medieföretagens viktiga roll och bidrag till att spegla den allmänna debatten i samhället och granska makten har inte underskattats.

Vi anser att ett modernt mediestödssystem behöver vara utformat för att kunna möta de krav som ställs på ett demokratiskt samhälle. Det behöver värna lokal, regional och nationell nyhetsjournalistik såväl som mediemångfalden. De ekonomiska satsningarna på mediestödet i budgeten behöver vara tillräckligt stora för att garantera att det övergripande syftet – att stärka demokratin – verkligen kan uppfyllas.

Enligt oss behövs det därför en större satsning på mediestödet i budgeten, i synnerhet för att värna mångfalden av medier. En ökning av mediestödet skulle också kunna möjliggöra för tidningar att satsa på ett centrum för granskande journalistik. Därför har vi i Vänsterpartiet de senaste åren föreslagit en ökning av anslaget med 500 miljoner jämfört med regeringens förslag.

Vänsterpartiet anser även att mediestödet behöver utredas för framtiden i en parlamentarisk utredning. Som vi har hört från tidigare debattörer förändras medielandskapet just nu oerhört hastigt. Förutsättningarna för att bedriva journalistik förändras snabbt. Detta påverkas av omvärldsfaktorer som vi inte själva kan råda över.

På senare år har den här regeringen gett Sveriges lärosäten allt tuffare ekonomiska villkor. En konsekvens av detta är att flera studenttidningar har lagts ned eller hotas av nedläggning. Vi i Vänsterpartiet anser att det är viktigt att studenter har tillgång till fria och oberoende medier som koncentrerar sig på den akademiska friheten och på studentkårernas verksamhet. Därför anser vi att man bör utreda ett riktat stöd till studentkårer och oberoende studentmedier.

Detta är som sagt ett brett betänkande, fru talman. Hot och hat mot journalister, opinionsbildare, politiker och kulturarbetare är ett växande hot mot vår demokrati. I en stor undersökning från 2019 uppgav fyra av tio journalister att de avstått från att rapportera om ett ämne för att undvika att utsättas för hot och hat. Samma tendenser kan ses i resten av vårt samhälle. Det är en utveckling som såklart riskerar att påverka viljan att engagera sig och delta i samhällsdebatten. Risker är att människor inte vågar nyttja den yttrandefrihet som garanteras alla genom grundlagen. Det finns också risk för att man inte vågar göra obekväma granskningar eller granska oss makthavare. När politiska krafter i Sverige och i vår omvärld underblåser den här utvecklingen, genom trollfabriker och propagandacentraler, är det ett allvarligt hot mot den tryck- och yttrandefrihet vi så länge har hållit högt.

Ibland talas det om Sverige som USA:s 51:a delstat, eftersom vi i Sverige ofta influeras av och följer utvecklingen i USA med stort intresse. USA har ett stort inflytande i världen, och den utveckling vi ser med den nygamla administrationen är därför väldigt oroande. Vicepresidenten valde att åka till Europa och påstå att hotet mot vår demokrati inte är Rysslands krig mot Ukraina utan hotet mot vår yttrandefrihet, exempelvis därför att vi har en lagstiftning om hets mot folkgrupp. Samtidigt gör de själva allt i sin makt för att tysta sina meningsmotståndare. De ifrågasätter begrepp som desinformation, lanserar egna begrepp som alternativa fakta och väljer att gå techjättarnas ärenden, vilket tidigare talare också berörde.

Fru talman! Detta är en farlig utveckling som inte får gå obemärkt förbi. Jag vill yrka bifall till reservation 12. Jag hade tänkt prata om söktjänster också, men jag får hänvisa till Vänsterpartiets och Socialdemokraternas gemensamma reservation.

Anf. 35 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 13.

Yttrandefrihet är ett ord med många bottnar och ett ord som uppenbarligen kan ges olika innebörd beroende på vem man pratar med eller vem som yttrar sig. Det är ett ord som i våra dagar används frekvent i den politiska debatten och som kan användas som politiskt slagträ.

Så skedde när den amerikanske vicepresidenten JD Vance höll sitt omtalade tal i München förra månaden. Det han sa sig frukta i Europa var inte Rysslands pågående övergrepp mot det ukrainska folket eller Rysslands förtryck av det egna folket. Det Vance sa sig frukta – ja, det var faktiskt just detta ord han använde – var i stället yttrandefrihetens tillbakagång i Europa. Detta är en minst sagt försåtlig retorik.

Fru talman! Vad gällde det påstådda hotet mot yttrandefriheten pekade Vance förutom Bryssel och Storbritannien specifikt ut Sverige i sitt tal. Han refererade till en fällande dom om hets mot folkgrupp från Stockholms tingsrätt. Där dömdes en person förra månaden för att ha bränt Koranen och samtidigt uttalat sig kränkande om islam och dess företrädare. Den domare som var ordförande vid rättegången i Stockholms tingsrätt uttalade sig så här i ett pressmeddelande efter att dom hade fallit: Det finns ett stort utrymme för att inom ramen för yttrandefriheten vara kritisk mot en religion i en saklig och vederhäftig debatt. Att man uttalar sig om religionen ger samtidigt inte ett frikort att göra eller säga vad som helst.

JD Vance valde i sitt tal i München att inte citera den första meningen i domarens uttalande, alltså att det finns ett stort utrymme för att inom ramen för yttrandefriheten vara kritisk mot en religion. I stället pekade han ut den svenske domaren som kylig och återgav det han sagt om att yttrandefriheten inte ger frikort att göra eller säga vad som helst. Det var alltså en uttalad kritik mot att yttrandefriheten har begränsningar, något som både här i Sverige och i Europa ses som självklart. Vi är inte fria att säga vad vi vill i yttrandefrihetens namn. Vi får till exempel inte förneka Förintelsen utan att straffas för det. Detta förtydligades här i riksdagen med en lagändring så sent som förra våren.

Fru talman! Statsvetaren Gina Gustavsson gav i en artikel i DN häromveckan en tydlig bild av skillnaderna mellan Europa och USA vad gäller synen på yttrandefrihet. På andra sidan Atlanten sitter värdet av att få uttrycka sin ”honest opinion” djupt även när det undergräver sanningen eller förnedrar någon som redan är utsatt. Vi här i Europa har i stället en lång tradition av att försöka balansera yttrandefriheten gentemot värden som värdighet och anseende och alltså sätta gränser för yttrandefriheten.

Vi som lagstiftare kan begränsa yttrandefriheten, men självklart endast under vissa specifika förutsättningar. Det är naturligtvis väldigt viktigt.

Det fria ordet och en fri press är förutsättningar för en vital demokrati. Att värna det fria ordet och fria medier är därför helt centralt för att slå vakt om vår demokrati.

Med det sagt får vi inte vara naiva och inte heller trampa snett när vi pratar om yttrandefrihet och vari denna frihet består, särskilt inte i dagens medielandskap där den yngre generationen hämtar sin information via sociala medieplattformar. Dessa plattformar ligger ju helt utanför det kontrollsystem för medier som vi här i Sverige historiskt sett har lutat oss mot för att försäkra oss om att medierapporteringen är saklig och objektiv och att en ansvarig utgivare kan ställas till svars för eventuella övertramp.

Fru talman! Den digitala utveckling som har skett på senare år har förändrat medielandskapet i grunden. Det har gett illasinnade aktörer helt andra möjligheter att nå fram till var och en av oss eftersom vi nästan oavbrutet kollar på mobilen. I de flöden vi tar del av kommer det garanterat att dyka upp någon form av falsk nyhet, desinformation eller till och med propaganda. Sådant pumpas nämligen in i systemet från såväl auktoritära stater som terroristorganisationer och kriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten. Denna desinformation och propaganda är allt annat än lätt att genomskåda, särskilt när avsändaren kan gömma sig bakom anonymitet.

Jag hörde liberalen Mauricio Rojas tala om användandet av anonyma konton i politisk kommunikation, och jag uppskattar det Mauricio Rojas sa om att också Liberalerna står bakom en uppförandekod för hur politiken använder sig av sociala medier i sin kommunikation. Konstitutionsutskottet har ett annat betänkande som kommer att avhandlas här och som rör författningsfrågor, och jag ser fram emot Centerpartiets förslag på hur detta ska kunna regleras och välkomnar att Liberalerna ställer sig bakom även detta.

Fru talman! En stark liberal demokrati kräver medier som granskar makten, informerar medborgarna och belyser samhällsproblem, det vill säga god journalistik i bred bemärkelse. Detta måste självklart finnas på alla nivåer och i hela landet, från den lilla kommunen i Norrlands inland till våra större städer. I dag har flera lokaltidningar i Sverige begränsade resurser. Granskande och grävande journalistik kräver både tid och resurser, och det är svårt för många av de mindre tidningarna att klara det uppdraget fullt ut. För en livskraftig demokrati behöver vi journalister vid alla landets lokaltidningar som har möjlighet att göra fördjupade granskningar av det som händer på det lokala planet. Detta är oerhört viktigt, inte minst i tider som dessa när vi vet att kommuner och regioner står inför ökande hot att drabbas av infiltration och korruption, bland annat från den organiserade brottsligheten.

I våra grannländer Norge och Danmark har man i syfte att stödja just den lokala journalistiken inrättat centrum för undersökande journalistik. Centerpartiet anser att det finns behov av ett sådant centrum även i Sverige. Ett centrum för undersökande journalistik skulle kunna ge rådgivning och stöd till redaktioner på lokal och regional nivå och på så sätt göra det möjligt för dessa redaktioner att ta itu med större grävprojekt. På nationell nivå skulle centrumet kunna ge seminarier, kurser och utbildningar och skapa nätverk och samverkansprojekt. För att stärka den lokala journalistiken vill Centerpartiet att regeringen ser över hur ett motsvarande centrum som dem i våra grannländer kan utformas och finansieras i Sverige. Jag vet att detta har gjorts med ganska små ekonomiska medel i våra grannländer.

Fru talman! Den amerikanske journalisten och chefredaktören Jeffrey Goldberg deltog nyligen av misstag i en Signalchatt där bland andra USA:s vicepresident JD Vance diskuterade försvarshemligheter. I denna chatt framgick att Vance, som i München ville framställa sig som yttrandefrihetens förkämpe i Europa, inte verkar särskilt angelägen att slåss för oss européer. Tvärtom sa han i chatten: ”Jag hatar bara att lösa ut Europa igen.” Hans kollega i Trumpadministrationen försvarsminister Pete Hegseth kunde väl inte uppfattas på annat sätt än att han försökte slå mot den

fria pressen, det fria ordet och just yttrandefriheten när han efter att hemliga uppgifter i Signalchatten hade avslöjats gav sig på Jeffrey Goldberg och kallade honom svekfull och en ohederlig så kallad journalist.

I dessa tider med ett osäkert, ja, faktiskt farligt läge i Europa är det viktigt att vi vårdar språket och att vi politiker väljer våra ord med omsorg oavsett i vilket rum de uttalas, för som Säpo återkommande framhåller: Ord påverkar.

Ord har betydelse. Vi måste värna vår yttrandefrihet och vara var-samma med alla ord, även ordet yttrandefrihet.

Anf. 36 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Fria, självständiga, trovärdiga och granskande medier är omistliga inslag i en demokratiskt ordnad värld. Utan fria medier ingen demokrati.

Fria medier tillsammans med mötesfrihet, yttrandefrihet och andra friheter tar vi ofta för självklara, men alltför många människor i världen har inte tillgång till dessa. Det är dessa friheter och medier som är grunden för den fria åsiktsbildning som vi finner i inledningen till regeringsformen, alltså regeringsformen 1 kap. 1 §: ”Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt.” Denna mening är det säkert ingen här i huset som har några invändningar mot. Det kan förstås finnas olika tankar om hur detta ska förverkligas. Jag tolkar det som att det ska finnas stöd för en struktur som möjliggör denna fria åsiktsbildning, på samma sätt som vi har en ordning för val med regelbundna mellanrum.

Det nya mediestödet har dessvärre medfört en minskad mångfald. Min tidning hemmavid, Norra Halland, står inför en långsam död med den utformning stödet fick. För att säkerställa den eftersträvade mångfalden måste vi se till att utvärdera och uppdatera stödet med större resurser.

Fru talman! Nämnar jag staden Alingsås tänker kanske inte alla spon-tant på de spännande ljusinstallationerna i november varje år eller de my-siga kaféerna. Kanske går tankarna snarare till avslöjandet om de båda le-dande politikerna som hade någon sorts intern klubb för skvaller och alle-handa nedsättande omdömen om andra. Det var tidningen Göteborgs-Pos-ten som avslöjade det hela. På samma sätt har tidningar och andra medier genom åren satt strålkastarljuset på en lång rad, tidvis ganska märkliga, förhållanden som inte hör hemma i förvaltningen, vare sig här eller någon annanstans.

Göteborgs-Posten lever såvitt jag vet ett ganska gott liv. Tidningen drevs i många generationer av familjen Hjärne men drivs nu av företaget Stampen. Man har också ett antal lokala tidningar, bland annat Kungs-backa-Posten, Hallands Nyheter och Hallandsposten. Jag gissar att om det som hände i Alingsås hade hänt i Kungsbäcka hade Kungsbäcka-Posten fått en del av dessa resurser. Det är givetvis bra men gör också att två tid-ningar, Norra Halland och Kungsbäcka-Posten, har flera fördelar. Ingen av dem är utpräglad rödgrön eller står mig nära politiskt sett, men det är fantastiskt att båda finns.

Det är en grundläggande förutsättning för demokratin att hela befolk-ningen har goda möjligheter att delta i debatten och att följa samhällsut-vecklingen och politiken på lokal, regional och nationell nivå. Genom att modernisera mediestödet ytterligare kan vi skapa verkliga förutsättningar

för en oberoende och granskande journalistik och en mångfald av medier över hela landet.

Fru talman! Detta leder osökt över till en annan del av betänkandet, nämligen det som handlar om hot och hat mot såväl förtroendevalda som journalister med flera. Jag har ingen uppfattning om huruvida grävande journalister utgör en mer utsatt grupp, men det är minst sagt anmärkningsvärt att fyra av tio journalister i en undersökning från 2019 sa att de hade avstått från att rapportera om händelser eller särskilda ämnen för att undvika att utsättas för hot och hat. Fyra av tio, fru talman, är ju alldeles förfärligt. Så kan vi inte ha det.

Vi behöver en handlingsplan för att komma vidare här, förslagsvis baserad på det arbete som gjordes under förra regeringen. Det går ju inte att komma ifrån tanken att det som kan se ut som enskilda angrepp på enskilda människor mycket väl kan vara delar av organiserade attacker med syfte att splittra oss och få oss att tveka.

Fru talman! Det är i detta sammanhang närmast ofrånkomligt att också säga något om de stora plattformarna, alltså våra älskade och hatade sociala medier. Människor över hela världen har fått nya möjligheter att göra sig hörda, men med tiden har det visat sig att plattformarna kanske inte är så neutrala och välkomnande för det fria ordet som det först verkade. Inte utan obehag minns jag bilderna från president Trumps installation i januari, där plattformsjättarnas ägare och vd:ar trängdes på främsta raden för att visa sin vördnad och övertygelse om vart landet var på väg.

Det som förut kunde verka misstänkt har blivit helt uppenbart: Mitt X-konto har förvandlats till en ström, eller malström, av inlägg som i huvudsak talar om för mig att jag har fel.

Vi inom Miljöpartiet följer förstås utvecklingen nära. Det gäller inte bara X utan också de stora plattformarna, utvecklingen inom EU och vårt eget utskottsinitiativ om lite ordning vad gäller partiers kommunikation, som Mauricio Rojas också var inne på. Vi måste ha en ordning för den, och det kan vara rimligt att partiernas politiska budskap har en tydlig avsändare, självfallet utan att man för den skull kommer i konflikt med yttrandefrihetslagstiftningen.

Det finns mycket mer att säga om detta. Vi behöver hitta tid att prata om dessa frågor. De är viktiga och kommer att bli allt viktigare framöver.

Slutligen, fru talman, har vi frågan om det frivilliga grundlagsskyddet genom utgivningsbevis, alltså det som gör det möjligt att sälja känsliga personuppgifter till vem som helst under sken av att det i grund och botten handlar om journalistisk verksamhet. Det är problematiskt.

Dessa uppgifter, som i och för sig inte är skyddade, kan utgöra allvarliga kränkningar av den personliga integriteten och kan användas medvetet eller omedvetet för att skada enskilda personer, vare sig de är jobbsökande, dejtningspartner eller grannar. I andra fall kan det röra sig om organiserad brottslighet som på olika sätt vill kartlägga människors eventuella tidigare försummelser eller sjukdomar.

Detta, fru talman, är inte något vi behöver, och jag ser till min glädje att ett flertal partier här är inriktade på och vill diskutera hur vi framöver ska hitta vägar att begränsa möjligheterna att tillhandahålla känsliga uppgifter på det sättet.

Prot. 2024/25:90

26 mars

*Tryck- och yttrande-
frihet, massmedie-
frågor*

Jag yrkar bifall till reservation 14. Med detta tror jag att jag uttrycker en insikt om att det finns många partier här som vill diskutera mediestödets utformning även framöver. Det i sig är glädjande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 11 Trossamfund och begravningsfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU27
Trossamfund och begravningsfrågor
föredrogs.

Anf. 37 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Även om det är över 25 år sedan Svenska kyrkan upphörde att vara statskyrka efter nästan 500 år finns det starka kopplingar till samhälle och människors vardag.

En öppen och demokratiskt uppbyggd folkkyrka är, som jag ser det, av vikt att värna.

I konstitutionsutskottets betänkande KU27, som vi i dag ska behandla, finns nio motionsyrkanden från allmänna motionstiden som berör en del av dessa frågor. Jag vill här yrka bifall till utskottets förslag och avslag på motionerna.

Motionsyrkandena gäller frågor om Svenska kyrkans ställning, statlig hjälp med kyrkoavgiften, begravningsavgiften, konkurrens inom begravningsväsendet och ett statligt försäkringsskydd för trossamfund. En av motionerna, från Stefan Olsson i Moderaterna, tar upp frågan om att överväga en utredning avseende ett avskaffande av lagen om Svenska kyrkan.

Jag vill med anledning av detta ge en liten bakgrund till lagen om Svenska kyrkans tillkomst och den betydelse som den de facto har, även om det snart har förflutit tre decennier sedan den började ta form. Det gäller inte minst ett år som detta, när det är dags för kyrkoval, som hålls söndagen den 21 september, och kyrkans roll i samhället kanske hamnar på tagligt i fokus.

Fru talman! Relationen mellan staten och Svenska kyrkan föregicks av ett principbeslut här i riksdagen 1995. Det följdes sedan upp åren därpå genom en serie beslut som bland annat innebar ändringar i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen samt de lagar om trossamfund, om Svenska kyrkan och om införande av lagen om Svenska kyrkan som beslutades 1998 och som i sig skulle fungera som övergångsbestämmelser.

I lagen finns föreskrifter om Svenska kyrkan som trossamfund, om dess organisatoriska uppbyggnad, om kyrkoavgiften, om kyrklig egendom och – inte minst viktigt – om rätten att ta del av kyrkans handlingar och arkiv.

Folkbokföringen, som Svenska kyrkan hade hand om i århundraden, är historiska dokument av mycket stort värde för folkets historia och finns tillgänglig för forskning och allmänintresse.

I lagens första paragraf framhålls att Svenska kyrkan är ett evangelisk-lutherskt trossamfund som framträder som församlingar och stift. Den som vill kan utifrån detta göra ett slags koppling till grundlagen och successionsordningen, som slår fast att en medlem av kungahuset måste vara av evangelisk-luthersk tro enligt den oförändrade Augsburgska bekännelsen samt Uppsala möte 1593.

Av lagens andra paragraf framgår att Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet.

För egen del lyfter jag gärna fram Svenska kyrkans roll inom kulturarv, diakoni och naturvård samt, inte minst, dess roll som drivande part i religionsdialog med andra trosinriktningar, såsom judendom och islam, på både ett lokalt och nationellt plan. På så sätt blir den en kraft för att stärka och arbeta med mångfald och religionsdialog. Detta främjar, som jag ser det, öppenhet i samhället, integration, respekt för olikheter och den mänskliga gemenskap som behövs för att förebygga hat, hot och utanförskap.

Utskottet har tidigare avstyrkt motioner med en begäran om att regeringen ska lägga fram förslag om att ändra lagstiftningen i syfte att förändra relationen mellan Svenska kyrkan och staten. Senast frågan behandlades var under riksmötet 2021/22. Utskottet ser inte någon anledning att ändra ståndpunkt utan vidhåller sitt tidigare ställningstagande.

Fru talman! När det gäller frågan om konkurrens inom begravningsväsendet, som tas upp i en motion av Kristina Axén Olin i Moderaterna, begärs ett tillkännagivande om att se över huvudmannaskapet för begravningsverksamheten för att förhindra vad som i motionen framhålls som osund konkurrens.

Enligt motionären innebär nuvarande reglering att privata begravningsbyråer hamnar i en orättvis konkurrenssituation när enskilda församlingar inom Svenska kyrkan, som är huvudman för begrävningar överallt utom i Stockholms kommun och Tranås kommun, startar egna begravningsbyråer på affärsmässig grund.

Den demokratiska kontrollen är av vikt, och Konkurrensverket har titat på denna fråga. I de flesta fall bedrivs ett nära och, vad jag förstår, förtroendefullt samarbete mellan församlingar och begravningsbyråer.

Konkurrensverket framhåller dock, utifrån de uppkomna situationerna, i sin rapport att befintlig tillsyn inte är tillräcklig och föreslår en del lagändringar i form av att kyrkliga begravningsbyråer inte ska få belasta vare sig kyrkoavgiften eller begravningsavgiften, att de ska ha särskild personal anställd utanför den kyrkliga verksamheten och att en allmän princip om likabehandling ska råda för att undvika sammanblandning av rollerna som huvudman och utförare.

Fru talman! Kyrkostyrelsen har också antagit råd vid bedrivande av näringsverksamhet i församling. Råden uppdaterades så sent som i juni 2023 i den del som rör begravningsbyråverksamheten.

I råden framhålls att näringsverksamhet sker på konkurrensmässiga grunder och med beaktande av konkurrensneutralitet. Råden är förvisso inte bindande, då varje församling är självständig, men det är kyrkomötets uppfattning. Vidare uttalas att den situation som församlingen har inte får användas för att ge otillbörliga konkurrensfördelar samt att varken kyrkoavgiften eller begravningsavgiften ska användas i näringsverksamhet.

Utskottet noterar att kyrkomötet nyligen behandlat frågan om begravningsbyråer. Vi noterar också att Konkurrensverkets skrivelse just nu är föremål för beredning på Regeringskansliet.

Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att ta några initiativ till en särskild översyn av konkurrensförhållandena inom begravningsverksamheten. Däremot kan det vara rimligt att påpeka att den senaste utredningen om begravningsväsendet genomfördes för 17–18 år sedan och att mycket har hänt sedan dess. Det finns anledning, som jag ser det, att bevaka frågorna kring begravningsverksamheten framöver.

Fru talman! Jag ska slutligen säga några ord om motionen från Dzenan Cisija från Socialdemokraterna om statligt försäkringsskydd för trossamfund. Motionen framhåller problematiken med att försäkringsbolag i vissa fall nekar till att försäkra trossamfunds egendomar med hänvisning till att hatet och hotet mot dem har intensifierats. Det är givetvis en mycket allvarlig situation, som ger en bild av den verklighet många trossamfund tyvärr lever i i en tid av ökande motsättningar mellan olika samhällsgrupper.

Den gällande ordningen är att organisationer inom det civila samhället vars verksamhet påverkas av rädsla för hot, våld och trakasserier kan ansöka om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder. Det gäller också trossamfunden. Utskottet noterar att regeringen, mot bakgrund av att det finns trossamfund som finner det svårare att försäkra lokalerna, har inlett ett arbete inom området. Myndigheten för stöd till trossamfund har tillförts medel för detta.

Med hänsyn till det pågående arbetet ser utskottet därför inte några skäl till ytterligare initiativ i nuläget. Frågan är dock, utifrån de förutsättningar som det rapporterats om, i högsta grad angelägen att bevaka. Det är av stor vikt att alla trossamfund och trosinriktningar i Sverige kan leva i trygghet och säkerhet i vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 12 Inkomstskatt

Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU9
Inkomstskatt
föredrogs.

Anf. 38 CRISTER CARLSSON (M):

Fru talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets förslag i betänkande SkU9 *Inkomstskatt*.

En av regeringens främsta prioriteringar har varit att bekämpa inflationen och lätta på kostnadstrycket för hushållen. Jag törs inte säga att kampen mot inflationen i samråd med Riksbanken är vunnen, utan det är ett ständigt pågående jobb. Men regeringen har skiftat fokus vad gäller inflationen från bekämpning till uppsikt.

Regeringen jobbar också för att skapa bättre förutsättningar för ekonomin att växa på sikt. En god ekonomisk tillväxt lägger grunden för ett samhälle som växer och blir starkare – ett samhälle där fler människor försörjer sig själva och bidrar till investeringar i rättsväsendet, försvaret, välfärden

och mycket mer som är nödvändigt. Syftet är alltså att göra den ekonomiska kakan större så att alla får mer av den.

Fru talman! Man får allt som oftast höra att Moderaterna och Tidöpartierna bara vill sänka skatten för höginkomsttagare. Men vi sänker skatten för dem som jobbar och har jobbat och för dem med låga och medelhöga inkomster. Det är både rätt och rättvist att den som är med och bygger Sverige ska få behålla mer av sina egna pengar.

Jag anser att utbildning måste löna sig. Den som pluggar vidare kämpar i kanske upp till sex år på universitet eller högskola och får många gånger en studieskuld på flera hundratusen kronor. Tanken är att detta ska kompenseras av högre löner, men enligt OECD lönar det sig inte alls i samma utsträckning att studera i Sverige som i andra länder.

Så fort lönen går över drygt 50 000 kronor per månad inträder den så kallade statliga inkomstskatten. Från och med den punkten kommer varje löneökning, varje bonus och varje extra timme att beskattas med minst 50 procent. En sjuksköterska eller läkare som jobbar mycket, tar många övertidspass och kommer över brytgränsen borde väl åtminstone få behålla hälften av sin lön när de ställer upp. De åker ifrån sin familj och tar ett extrapass på julafton för att det fattas folk eller åker till jobbet från sin familj en ljummen fredagskväll när det doftar grillat i kvarteret. Är det verkligen rätt att höja skatterna för vårdpersonal som ställer upp och tar extrapass för samhällets bästa?

Fru talman! Sänkta skatter gör Sverige rikare. Det gör att det lönar sig mer att jobba, utbilda sig och anstränga sig, och det är viktigt för svensk tillväxt och konkurrenskraft. Framtidens välfärd kan bara byggas med en växande ekonomi. Se bara på borttagandet av värnskatten, som drog in mer pengar till statskassan än vad själva skatten gjorde! Det är väl ändå ett tydligt tecken på vad alltför höga och skadliga skatter kan göra.

Jobbskatteavdraget för dem under 66 år innebär en skattesänkning med upp till nästan 4 000 kronor i månaden. Det ökar för månadsinkomster upp till 39 592 kronor. Exakt hur stort jobbskatteavdraget blir beror alltså på hur hög arbetsinkomst man har.

I förhållande till lönen är skattesänkningen störst i de lägre inkomstskikten. Samma år man ska fylla 67 år är inkomstskatten lägre. Det beror på det förhöjda grundavdraget, som ger lägre skatt på både lön och pension, samt det förhöjda jobbskatteavdraget som ger lägre skatt på lön från 67 års ålder.

Det högre grundavdraget för äldre innebär lägre skatt på både lön och pension. Det gäller alltså från januari det år man ska fylla 67 år. Det innebär också att äldre motiveras att stanna kvar i yrkeslivet, där de kan dela med sig av sin erfarenhet och få social samvaro och därmed kanske slippa ensamhet, som är ett stort problem bland äldre människor.

En familj med en heltidsarbetande polis och sjuksköterska med var sitt mediansparande på investeringssparkonto får över 10 000 kronor i lägre skatt år 2025 jämfört med 2024. På samma sätt får en familj med två medianpensionärer med var sitt mediansparande på investeringssparkonto 5 000 kronor i lägre skatt år 2025 jämfört med 2024.

Bor man dessutom i ett glesbygdsland, exempelvis mitt hemlän Dalarna, där man pendlar långt och där kollektivtrafiken inte alls täcker behovet för till exempel skiftjobbare och där bilen är ett måste betalar man nu åtminst-

one 10 kronor lägre per liter för bränslet. Det ska man inte glömma bort, och det är viktigt för hårt ekonomiskt utsatta barnfamiljer.

I en värld där arbetsmarknaden blir alltmer specialiserad blir för höga skatter ett problem. En allt större del av vår ekonomi kommer från innovativa och högspecialiserade företag vars själva existens bygger på att det finns en stor tillgång till högutbildad arbetskraft. En nytutexaminerad ingenjör, som har kostat staten flera miljoner att utbilda, gör ingen nytta för Sverige om han eller hon efter examen väljer att ta sin talang utomlands, där lönerna är högre och skatterna lägre.

I Norge höjde man förmögenhetsskatten, vilket fick till följd att rekordmånga mångmiljonärer och miljardärer flyttade utomlands. Det här mönstret har vi haft tidigare också i Sverige. Men vill vi ha det så att företagare tar med sig jobben utomlands?

Det kanske låter som att jag är någon multimiljardär eller rik storföretagare som vill komma undan skatter. Nej, jag har jobbat i vården som både undersköterska, vårdbiträde och sjuksköterska för att sedan vidareutbilda mig. Detta har jag gjort i 30 år med en allt annat än fet lön.

Men, fru talman, jag förstår att det är viktigt med rätt förutsättningar för våra företag, små såväl som stora, och även för rika människor som många gånger är innovatörer och skapar jobb. Då kommer nämligen den ekonomiska kakan, som jag sa i inledningen, att bli större, vilket innebär att vi får högre pensioner, bättre välfärd och ett rikare Sverige. (Applåder)

Anf. 39 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Vi fick höra från Crister Carlsson att det är viktigt att det lönar sig att arbeta. Det håller jag verkligen med om. Jag tycker att alla som arbetar ska känna trygghet i att pengarna räcker till även vid månadens slut. Därför är det förfärande att i dag ta del av den rapport som bland annat Majblomman har tagit fram och som visar att många ensamstående föräldrar inte har råd att äta sig mätta i slutet av månaden, så som ekonomin ser ut i dag.

Det är otroligt viktigt att regeringen ser med allvar på den situation som många som är alltför dåligt betalda, till exempel anställda inom äldreomsorgen eller vårdbiträden på våra sjukhus, befinner sig i. Deras ekonomiska situation borde prioriteras högre än de miljonärer som regeringen har sänkt skatten för, nu senast med ett förslag om att det ska vara mycket lägre skatt för dem som jobbar med att förvalta riskkapital. Deras inkomster ska inte längre beskattas som lön utan som avkastning på kapital.

I måndags träffade jag en av alla dessa ensamstående mammor som kämpar med att få ekonomin att gå ihop, som tar alla de där extrapassen och ändå känner att det inte går ihop i slutet av månaden.

Ännu värre är det för dem som inte längre kan jobba. Man kanske har blivit sjuk eller drabbats av en olycka som gör att man har en funktionsnedsättning, eller man kanske är född med en funktionsnedsättning som gör att man kanske aldrig kommer att kunna försörja sig genom arbete. Dem beskattar regeringen extra hårt.

Anf. 40 CRISTER CARLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte riktigt frågan. Men som jag sa i anförandet sänker regeringen skatten för både låg- och medelinkomsttagare.

Jag vet också hur det är att gå från familjen till jobbet en lördag och inte ha alltför fet lön.

Jag anser som sagt att arbete måste löna sig. De skattesänkningar som regeringen nu ger till både låg- och medelinkomsttagare ger en extra bonus för att gå till jobbet. Jag ser med tillförsikt på regeringens vidare arbete i den här frågan och hoppas att man som vårdbiträde ska kunna känna om inte att man är värlönlönad så åtminstone att man får en lön som är acceptabel.

Anf. 41 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Det är inte acceptabelt som det är i dag med dagens prisnivåer. Dessutom är lönesättningen ojämsställd på ett sätt som missgynnar kvinnodominerade yrken. Det skulle regeringen verkligen kunna ta tag i – satsa på välfärden och se till att det går att leva på exempelvis en vårdbiträdeslön även om du är ensamstående och även om du av något skäl har valt att inte leva med den som du brukade leva med. Vi vet ju att det finns gott om goda skäl att lämna exempelvis en våldsam relation. Ekonomin ska inte hålla tillbaka kvinnor som behöver göra det.

Regeringen säger att man sänker skatten för låg- och medelinkomsttagare. Men vet ni vilka som får mest skattesänkningar av den här regeringen? Jo, det får som sagt de som jobbar med att förvalta riskkapital. Det handlar om mångmiljonbelopp som nu ska gå till ett fåtal individer som knappast är samhällets mest utsatta eller de vi pratar om här som tar ett extra pass i vården.

Jag tycker att regeringen prioriterar helt fel. Jag tycker att man blundar för att det finns en stor grupp människor som faktiskt arbetar och ändå inte får ekonomin att gå ihop. Regeringen pratar gärna om de små skattesänkningarna för låg- och medelinkomsttagare, men när vi sitter i skatteutskottet och hanterar enorma belopp som ska gå till några av dem som redan tjänar mest känner man att det inte riktigt är ärlig menat.

Jag skulle också vilja höra hur Crister Carlsson resonerar om alla dem som inte kan jobba. Varför straffar man dem med högre skatt? Vem som helst kan få ett barn som har en funktionsnedsättning som gör att man inte kan arbeta. Vem som helst av oss kan drabbas av en olycka som gör att vi hamnar där. Med regeringens politik får vi extra mycket skatt. Mest får de som är mest utsatta.

(Applåder)

Anf. 42 CRISTER CARLSSON (M) replik:

Fru talman! Exakt den situationen har jag varit i. Jag har inte varit i en våldsam relation, men däremot har jag skilt mig. Det var precis när jag höll på att utbilda mig till sjuksköterska. Jag hade det väldigt dåligt ställt, helt enkelt. Jag vet precis hur man fungerar i de situationerna.

Jag säger dock i alla fall att sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare kommer att göra att de får en annan ekonomisk situation. De skattebördor som vänstersidan vill lägga på kommer aldrig att gynna låginkomsttagare. Vi kan bara se hur vänstersidan till exempel vill trycka ned kvinnligt företagande. Det är ju oftast kvinnor som jobbar i rutföretagen, och rut vill man ta bort. Man vill skapa en situation där svartjobben i stället ökar. Det kommer de ju att göra om man tar bort rutavdragen.

Jag ser ändå att regeringen har en bra plan även för låg- och medelinkomsttagare.
(Applåder)

Anf. 43 MARCUS ANDERSSON (S):

Fru talman! I dag debatterar vi skatteutskottets betänkande 9 *Inkomstskatt*. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 28 för tidseffektivitet i ärendets hantering.

Sverige står i ett tufft ekonomiskt läge. Arbetslösheten ligger på häpnadsväckande 10 procent, och matpriserna har på några år ökat med upp till 30 procent. Hur var det med Magdapiserna? Hur var det med att få ordning på ekonomin? Vart tredje hushåll kämpar nu för att få ekonomin att gå ihop. Varannan ensamstående förälder med låg inkomst har inte råd att ställa näringsrik mat på bordet. Barn oroar sig för familjens ekonomi. Sverige tappar i jämlikhetsindex. Man kan fråga sig hur Moderaterna och Sverigedemokraterna tänker med skattesänkningar för dem som redan har det väldigt bra.

Fru talman! I dag bidrar en svensk löntagare 28 gånger mer till det gemensamma än vad någon med förmögenhet gör. Samtidigt uttrycker sig statsråden i medierna helt slentrianmässigt, utan att ha någon verklighetsförankrad skattepolitik för vanligt folk. När vanligt folk tvingas välja bort fritidsaktiviteter för sina barn uttrycker statsministern att man får bita ihop. Vi har en finansminister som ger tips om att handla billigare mat när vi ser hur barnen äter mer skolmat på måndagar och fredagar för att föräldrarna inte har råd att handla i samma utsträckning.

Fru talman! Det är i sådana tider som Moderaterna och Sverigedemokraterna sänker skatten markant för dem som tjänar över 66 000 kronor i månaden.

Samtidigt som dessa stora skattesänkningar sker väljer Moderaterna och Sverigedemokraterna att beskatta folk som oturligt nog har råkat få en permanent sjukdom eller slitit ut sig på jobbet. Den så kallade funkisskatten innebär att de som uppbär sjuk- och aktivitetsersättning betalar högre skatt än de som arbetar. Man kan inte tro att det är sant. Inte nog med att de redan tampas med sin sjukdomsbild ska de också bli straffade med en högre skatt.

Fru talman! Den svenska arbetsmarknaden har lett oss till ett fantastiskt välstånd, vilket är unikt i världen. Den har gynnat företag, innovationer och arbetstagare. Fler arbetstillfällen med bra löner har gett oss en stark välfärd. Utöver detta har partsförhållandet mellan fack och arbetsgivare tillsett att vi har haft en stabil modell där det inte förekommer en massa vilda strejker. En hög organisationsgrad hos facken kommer att fortsätta att stärka den modell som har burit oss till det välstånd vi har i dag.

Fru talman! År 2018 infördes en skattereduktion för fackföreningsavgiften, men 2019 avskaffades den av de högerkonservativa partierna. Vi vill att skattereduktionen för det fackliga medlemskapet ska återinföras, inte minst för att vara likvärdigt med arbetsgivarens avdragsrätt för serviceavgiften till arbetsgivarorganisationerna.

Under hösten 2024 gav regeringen i uppdrag till en utredare att se över beskattningen av särskild vinstandel, det vill säga carried interest. Låt mig tala klarspråk: Regeringen gav i uppdrag att sänka skatten för riskkapitalister. Nu när utredaren har presenterat sitt förslag innebär det mycket

riktigt att riskkapitalisterna ska få sänkt skatt. Bland dem som gynnas av förslaget finns också en av Moderaternas största bidragsgivare.

Fru talman! Sverige behöver ett skattesystem som är tydligt, förutsägbart och okomplicerat. Vi behöver ett rättvist skattesystem med vanligt folk i fokus. Men den här regeringen gör tvärtom, nämligen belönar de redan rikaste. I tider av internationell ekonomisk osäkerhet och krig i vårt närområde behöver vi stabila statsfinanser. Är det då verkligen rimligt och rättvist att de som tjänar mindre är de som ska bidra mest? Samtidigt rapporterar nyheterna om svenska privatjet och jetsetliv för rika gymnasieelever i Alperna. Detta sker samtidigt som vi står inför det största säkerhetsshotet sedan andra världskriget.

Försvaret behöver växa. Samhällsberedskapen ska bli mycket mer robust. Har Sverige verkligen råd att inte jämna ut skatten så att de som har ett extremt överflöd kan bidra i större utsträckning? Det är av denna anledning som vi socialdemokrater anser att en skattereform ska se över långsiktigt hur de med stora tillgångar och de med de högsta inkomsterna kan bidra mer till Sveriges välfärd, försvarsmakt och övriga delar av totalförsvaret. Detta skulle gynna vanligt folk, Sveriges säkerhet, våra finanser, och det skulle även öka skattesystemets legitimitet. I tider som dessa behöver vi ett ledarskap som ser till hela Sveriges befolkning, inte en regering som bara ser till att sänka skatten för riskkapitalister.
(Applåder)

Anf. 44 CRISTER CARLSSON (M) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna vill återinföra skattereduktionen för fackföreningsavgifter, precis som ledamoten Andersson var inne på. Men vi vet också att vissa fackföreningar bidrar ekonomiskt till det socialdemokratiska partiet.

Varför ska skattebetalare indirekt genom sin skatt sponsra Socialdemokraterna, vilket blir följden av dessa skattesänkningar?

Anf. 45 MARCUS ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan från Crister Carlsson.

Vi kan börja med att konstatera att det redan finns en viss typ av reduktion hos arbetsgivarna. I det här fallet kan det förslag som vi har lagt fram även stärka arbetstagarorganisationerna. Vi pratar nu om hela den svenska arbetsmarknaden. Precis som jag var inne på i mitt anförande handlar det i grunden om att se till att fortsätta att ha en stabil arbetsmarknadsmodell.

Jag vill då se på de förslag som ni lägger fram. Vi har sett att till exempel storbankerna under fem år har gett en utdelning på 769 miljarder. Det är vinster som de har tagit ut byggt på vanligt folks ekonomi. Varför väljer Moderaterna att inte göra något åt detta?

Anf. 46 CRISTER CARLSSON (M) replik:

Fru talman! Då vill jag gärna veta hur mycket sänkningarna av skattereduktionen för fackföreningsavgifterna ska bli totalt. Det är något som i så fall slår på välfärden. Är det vad ni vill?

Sedan kommer jag till bankskatterna. Det finns ingen bra lösning på den frågan. Vad ni ha gjort tidigare, nämligen att lägga på en bankskatt, kommer till syvende och sist enbart att drabba de enskilda spararna och låntagarna.

Anf. 47 MARCUS ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Vi har en annan modell som vi använder för fördelning. Vår skattesänkning baseras på en annan fördelningspolitik än regeringens. Precis som jag tog upp i mitt anförande väljer regeringen att sänka skatten återigen för dem som tjänar allra mest. Vi prioriterar givetvis människor med vanlig inkomst.

Fru talman! Vi vidtar fler åtgärder för barnfamiljer och pensionärer. I princip alla barnfamiljer får mer pengar i plånboken med vårt förslag. En tvåbarnsfamilj där föräldrarna jobbar som sjuksköterska och polis skulle få 1 000 kronor mer med vår budget jämfört med regeringens.

Anf. 48 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! Inkomstskatterna fortsätter att engagera. Det framgår av de senaste förslagen och förändringarna inom skattepolitiken. Vi diskuterar i dag jobbskatteavdrag samt olika avdrag och skattereduktioner.

Fru talman! Kristdemokraterna har genom sin regeringsmedverkan varit med och konsekvent sänkt skatten för vanliga löntagare. Det handlar om breda grupper med normala inkomster. Att människor får behålla mer av sin lön, av de pengar de tjänar, stärker valfriheten. Det kan även bidra positivt till statsfinanserna. Det är bra för hushållen när de får ökad köpkraft. Samtidigt leder den ökade köpkraften till att sysselsättningen ökar när drivkrafterna att arbeta i stället för att gå på bidrag ökar. Skattesänkningar är även bra för välfärden. Ökad sysselsättning leder till mer skatteintäkter för stat och kommuner och därmed mer välfärd. Genom arbete bygger vi Sverige starkt.

Fru talman! Att bryta utanförskap är vår mest angelägna uppgift. Personer som under lång tid har varit beroende av bidrag behöver stöd för att övergå till egen försörjning genom arbete. Vi ser därför positivt på reformer som syftar till att göra det mer lönsamt att arbeta än att leva på bidrag.

Inget skapar välbefinnande och motverkar fattigdom lika effektivt som arbete. Det är först och främst en vinst för den enskilda individen med växande självkänsla i kraft av egen försörjning och mer pengar i plånboken. Det är samtidigt en stor ekonomisk vinst för samhället. När fler människor kommer i arbete blir vi fler som betalar skatt. Det är bra för Sverige, för friheten och för välfärden.

Fru talman! Det svenska näringslivet är en motor för välbefinnande och innovation. Företagare som investerar såväl kapital som sitt eget engagemang skapar arbetstillfällen. Därför är det viktigt att fortsätta förenkla regelverk och minska den administrativa bördan för företag. Det ska bli lättare att göra rätt. En fri ekonomi och fri företagsamhet är grunden för vår välfärd och de skatteinkomster som vi behöver för välfärden.

Fru talman! Jag vill även lyfta fram betydelsen av gåvor till ideella verksamheter. Det är mycket glädjande att den utredning som pågår i sitt delbetänkande föreslår att det införs ett skatteincitament för juridiska personers gåvor till ideell verksamhet och vetenskaplig forskning.

Vi kristdemokrater har länge pekat på och förespråkat att företag och organisationer ska ges möjlighet att bättre bidra till civilsamhället. Detta är ett steg i rätt riktning. Genom incitament uppmuntras fler företag att stödja ideell verksamhet och forskning. Det kan leda till ökade donationer. På så sätt stärks det sociala engagemanget, och viktiga samhällsnyttiga verksamheter får bättre möjligheter att göra skillnad.

Organisationer som Stadsmissionen och Rädda Barnen och cancerforskningen får större resurser för att hjälpa utsatta och bedriva livsviktig forskning. Det stärker civilsamhället och forskningen och är en vinst för hela samhället.

Med det sagt välkomnar vi kristdemokrater denna reform och ser fram emot fler förslag som ger företagen chans att göra gott i samhället.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 49 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! I dag behandlar vi som bekant skatteutskottets omfattande betänkande om inkomstskatt. Det är ett ämne som berör oss alla och som har direkt inverkan på vår frihet som individer.

Skattepolicyn är inte bara en fråga om siffror utan även en fråga om hur vi möjliggör för varje individ att axla sin egen frihet och potential i samhället. En väl genomtänkt skattepolitik kan ge såväl samhället som oss individer verktyg att forma det liv vi önskar, att delta aktivt i civilsamhället och att stödja varandra i olika engagemang.

Mot bakgrund av detta är det viktigt att inkomstskatten är inte bara transparent utan även rättvis. Med rättvis menas inte enbart skatteförmåga utan även att någon som väljer att utbilda sig och som sliter och arbetar hårt ska få ta del av avkastningen från sina värdefulla insatser.

Fru talman! Det har sagts förut, men det tål att sägas igen: Sverige har under lång tid haft bland det högsta skattetrycket i världen. Även marginalskatterna är bland världens högsta, vilket gör att motivationen hos löntagare eller företagare att anstränga sig lite extra dämpas. Det är en förlust för inte bara individen utan hela vårt samhälle.

När ansträngningar i form av slit och uppoffringar eller risktagande inte längre lönar sig i tillräcklig utsträckning riskerar vi att skapa ett samhälle där människor inte strävar efter att uppnå sin fulla potential. Jag är därför mycket glad över att Tidösamarbetet tar steg ifrån den destruktiva skattepolitik som länge har präglat vårt land.

Fru talman! Det civila samhället, som består av en mängd olika organisationer, föreningar och gemenskaper, utgör grunden för vårt sociala liv. Dessa strukturer växer ofta fram underifrån, utan statlig inblandning, och ger människor möjlighet att samverka. Men för att detta civilsamhälle fortsatt ska kunna fungera och blomstra krävs det reformer som stärker dess oberoende och potential.

Insatserna från civilsamhället bidrar signifikant till samhällsutvecklingen. Det handlar inte bara om att skapa socialt kapital utan även om att främja folkhälsa, demokrati och bevarandet av vårt värdefulla kulturarv. Genom att förstå och stödja individens centrala roll i det civila samhället kan vi stärka vår gemensamma frihet.

Det är viktigt att vi förbättrar villkoren för civilsamhället. Ekonomiskt stöd i form av gåvor är avgörande för många ideella verksamheter. Vi sverigedemokrater gläds därför särskilt åt att skattereduktionen för gåvor till ideell verksamhet har återinförts genom det så kallade gåvoskatteavdraget.

Vi ser dock gärna fler förändringar. Det är nödvändigt att gåvoskatteavdraget vidareutvecklas för att ge civilsamhällets aktörer rimlig möjlighet att stå på egna ben ekonomiskt. Tyvärr är vår nuvarande modell administrativt betungande och snål jämfört med i många andra länder. Vi anser att taket för avdraget bör höjas för att öka den positiva påverkan på civilsamhället.

För många allmännyttiga verksamheter innebär avdraget en stängd dörr. Det handlar om rättvisa och att erkänna värdet av det arbete som utförs av olika aktörer inom civilsamhället. Det är också viktigt att vi inte glömmer de juridiska personerna. Dessa har i dag inte möjlighet att göra en skattereduktion för gåvor. En sådan möjlighet skulle kunna få stor inverkan.

Fru talman! För tolv år sedan stod jag också här i talarstolen, då främst i egenskap av ledamot i civilutskottet som bland annat hanterar bostadspolitik. Vi såg då stora problem på bostadsmarknaden; unga ville flytta hemifrån men saknade ekonomiska möjligheter till det. I dag, tolv år senare, ser vi samma problem. Problemen var dessutom på intet sätt nya då heller.

Vi behöver skapa incitament för bosparande, vilket skulle ge de unga bättre förutsättningar att nå sitt drömboende. Avdragsgillt bosparande kombinerat med en skattereduktion skulle göra stor skillnad.

Fru talman! Kapitalförsörjningen för nystartade företag är en annan central fråga. Många innovativa idéer får aldrig se dagens ljus, enbart på grund av bristande finansiering. Genom att förbättra villkoren för personaloptioner kan vi attrahera talanger och möjliggöra för företag att växa.

Vi behöver se över hela skattesystemet för att skapa en mer rättvis och långsiktig struktur. Höga skatter kan kväva privat konsumtion och hämmar näringslivets utveckling. Det handlar om att utforma ett skattesystem som belönar arbete och investeringar i stället för att straffa dem. Det skulle i sin tur ge oss mer frihet att forma våra liv.

Avslutningsvis: Vi behöver göra en grundlig översyn av skattesystemet för att identifiera och eliminera inkonsekvenser. Vi måste ta itu med orättvisor som får allmänheten att tappa förtroendet för skattesystemet. Det handlar om att säkerställa en rättvis beskattning, oavsett var i vårt avlånga land man bor, och att arbeta för att vår gemensamma ekonomi stärks.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom samtliga SD-reservationer men nöjer oss med att yrka bifall endast till reservation 30.
(Applåder)

Anf. 50 MARCUS ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Som en Marcus med C får man passa på att ha en debatt med en Markus med K när man har möjlighet. Skämt åsido! Det är fascinerande att lyssna på Sverigedemokraterna och ledamoten Markus vurm-
ande för skatt och att se över skattesystemet.

Det nämns i er politik men inte särskilt mycket i anförandet att det är de rikaste som tjänar mest på den här skattesänkningen. Skäms ni för att ni väljer att göra det här, eller är det någonting ni står upp för?

I Sverigedemokraternas valmanifest 2022 stod det tydligt att man lovar att ”efterlämna ett land med en starkare välfärd”. Jag blir lite fundersam till hur de stora skattesänkningar för riskkapitalister som man genomför knyter ihop det här.

Anf. 51 MARKUS WIECHEL (SD) replik:

Fru talman! Marcusarna med C är i majoritet. Det är alltid kul att ta den debatten.

Det slår aldrig fel – Socialdemokraterna vill alltid höja skatter. En socialdemokrat vill alltid att individer ska betala mer till det gemensamma, oavsett vad som sedan händer med pengarna. Vi har ju sett konsekvenserna av den socialdemokratiska politiken. Trots höga skatter har välfärden i många fall försämrats. Självklart ska vi lämna efter oss ett betydligt bättre välfärdssamhälle än det vi började med. Men det är naturligtvis inte höga skatter som är lösningen. Tvärtom måste man säkerställa att de skatter vi tar ut från folket går till rätt saker. I många fall har vi sett att en tung skattebörda på till exempel innovativa företag eller personer som är framgångsrika kan ha motsatt effekt, om vi nu ser till landets bästa. Men som sagt slår det aldrig fel – Socialdemokraterna vill alltid höja skatter för alla.

Anf. 52 MARCUS ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Det är det här vi hör om och om igen. Man blir ändå lite fundersam. Här i kammaren sitter ju Sverigedemokraterna och stöttar regeringens budgetar. Ändå försöker man hela tiden bara kasta sig bakåt. Ni sitter ju med här och bestämmer. Ni styr mer eller mindre.

Jag kan fortfarande inte få svar på varför man väljer att göra som man gör. Precis som ledamoten nämnde vill vi stärka välfärden. Vi vill få in skattepengar, och vi vill att de ska användas på rätt sätt. Då har vi bland annat frågan om carried interest, särskild vinstandel. Men där väljer man att göra motsatsen och släppa det. Det handlar om skattepengar som skulle kunna gå till stridsvagnar eller till resurser i diverse myndigheter. Men nej, de pengarna gör sig tydligen bäst hos dem som redan har ett extremt överflöd.

Anf. 53 MARKUS WIECHEL (SD) replik:

Fru talman! Nu är det här sista repliken, och jag vet att Marcus inte har möjlighet att svara. Vi får se det som retoriska frågor: Är det så att Socialdemokraterna någonsin tycker att det ska löna sig att slita lite extra? Ska det löna sig att utbilda sig lite extra och att ta de där extraskiftena på jobbet? I många fall är det så att människor väljer att inte göra det om skattestrycket är för hårt och marginalskatterna är för stora, så att det helt enkelt inte lönar sig. Det är inte bara en enskild individ som drabbas negativt av det utan hela samhället.

Om man ska krama ur varenda skattekrona från de framgångsrika företagare vi har i Sverige blir det i slutändan så att de sticker till ett annat land. De kommer att flytta härifrån, och det kommer inte att gynna vare sig det svenska samhället eller någon individ. Man behöver helt enkelt se till sam-

hällsnyttan, och man får ingen samhällsnytta av att vräka höga skatter på personer som vi behöver i vårt land.
(Applåder)

Anf. 54 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Det ska inte vara så här dyrt att vara svensk – vi måste värna svenska barnfamiljers hushållsekonomi, sa vice statsministern med hänvisning till drivmedelspriserna. Att det är dyrt att vara svensk och att många barnfamiljer går på knäna när matpriserna skenar, hyrorna skjuter i höjden och gränsen för högkostnadsskyddet på mediciner höjs verkar dock inte bekymra någon i högermajoriteten – bara det blir billigare att tanka bilen. Barnfamiljernas ekonomi var inte det som var viktigt, för när borgerligheten styr gör det ingenting att det är dyrt att vara svensk.

Regeringens politik riktar in sig på att göra det billigare att vara rik och dyrare att vara fattig. Den som är sjuk och fattig ska betala högre skatt än den som jobbar, och egenavgiften på medicin höjs. Inget görs åt de höga matpriserna, och medan den arbetslösa mamman jagar extrapriser får höginkomsttagaren lite mer pengar att köpa champagne och kaviar för.

Situationen för ensamstående låginkomsttagare blir dessutom värre och värre för varje år. En dagsfrisk undersökning av bland annat Röda Korset visar att det i februari i år var 29 procent av alla ensamstående föräldrar med låg inkomst som uppgav att de hade svårt att äta sig mätta. Förra året vid samma tidpunkt var det 20 procent. Det är en stor ökning från en redan alltför hög nivå. Hälften av alla ensamstående föräldrar med låg inkomst har vid ett eller flera tillfällen inte haft råd att köpa näringsriktig mat till sig och sina barn.

Var fjärde förälder med låg inkomst har haft svårt att betala räkningar kopplade till boendet. Vräkningarna ökar. Under det senaste halvåret har nästan hälften lånat för att klara sina utgifter, och 14 procent har betalat grundläggande utgifter med blacolån, lån som regeringen i ett slag tog bort avdragsrätten för. Regeringsföreträdares uppmaningar om att människor ska klara sig genom att handla där det är billigt är ett hån. När regeringen tar bort bostadstillägget i sommar blir det än svårare för barnfamiljer att klara sig. I retoriken kanske man står på barnfamiljernas sida, men i praktiken gör man något helt annat.

Sedan förra året har skatteklyftan mellan den som är sjuk eller arbetslös och den som är frisk och arbetar ökat ännu mer i och med att jobbskatteavdraget höjts. Den som har allra svårast att få ekonomin att gå ihop ska vara den som får minst när högermajoriteten sänker skatter. I högerretoriken behöver en höginkomsttagare få mer pengar i plånboken för att stimuleras att arbeta mer, medan den som är sjuk eller arbetslös får mindre pengar i plånboken för att tvingas ta arbeten som inte ens finns.

Fru talman! Sverige står inför flera stora utmaningar som samtliga kräver offentliga åtaganden. Försvaret behöver rustas upp, fler poliser behöver anställas och välfärden behöver ett återhämtningsprogram. Vi står inför ett klimatnödläge som kräver stora statliga investeringar.

Högermajoriteten valde dock att lägga cirka 30 miljarder kronor på skattesänkningar. Det är tondövt och fantasilöst. Skattesänkningarna kommer varken att stärka Sveriges konkurrenskraft eller öka sysselsättningen. Det är uppenbart vilket intresse majoriteten företräder: de välbeställdas. Man valde att lägga över 4 miljarder kronor enbart på att sänka skatten för

dem med inkomster över 800 000 per år. Utöver denna skattesänkning, som enbart riktar sig till höginkomsttagarna, valde majoriteten också att höja skiktgränsen för statlig inkomstskatt.

Som exempel fick en person med en månadslön på 150 000 kronor en skattesänkning på cirka 40 000 kronor per år. Motsvarande siffra för till exempel en undersköterska med en månadslön på 29 000 kronor är 2 000 per år. Detta är en extrem skattepolitik som kraftigt drar isär samhället. Det är inte höginkomsttagarna som drabbas av de höga matpriserna eller den höjda gränsen för högkostnadsskyddet. Av undersköterskans skattesänkning går hälften till de höjda medicinpriserna. För den som tjänar under 25 000 går hela den lilla skattesänkningen till mediciner. Den som har sjukersättning och kanske har störst behov av mediciner får ta pengar till kostnadsökningen från sin redan väldigt låga ersättning. Det ska tydligen vara dyrt att vara sjuk i det borgerliga Sverige.

Beskattningen av arbetsinkomster innehåller i dag mer än tio olika former av skattereduktioner – däribland rutavdrag, rotavdrag och olika former av jobbskatteavdrag. Ingen av dem har tydliga påvisbara positiva effekter. Enbart jobbskatteavdraget innebär en skattereduktion med cirka 150 miljarder kronor per år.

En viktig skatteprincip bör vara att lika inkomster ska beskattas lika. Denna princip slogs sönder när de olika jobbskatteavdragen infördes, eftersom jobbskatteavdragen endast omfattar arbetsinkomster. Det innebär att den som har sjukersättning eller är arbetslös betalar flera tusen mer om året i skatt.

Funkisskatten, som den kallas, är en straffskatt på funktionsnedsättning. Den extra skatten på a-kassan är en straffskatt för arbetslöshet, av en regering som nu pressat upp arbetslösheten till nästan 10 procent. Var tionde som vill och kan arbeta får alltså inget jobb.

Att ytterligare sänka skatten för dem som jobbar, och mest för dem som tjänar mest, kostar cirka 11 miljarder kronor per år. Det är en orimlig prioritering när landets regioner tvingas skära ned på personal. Skattesänkningen är en dyr reform som dessutom inte ger normalinkomsttagare speciellt mycket mer i plånboken.

Skatteklifytan måste slutas för alla inkomster, såsom sjuk- och rehabiliteringspenning, ersättning från a-kassan, sjuk- och aktivitetsersättning och ersättning från föräldraförsäkringen. Det innebär sänkt skatt för grupper med små ekonomiska marginaler.

Sverige behöver en ny stor skattereform som ökar skatteintäkterna och stärker likformigheten i skattesystemet.

Fru talman! Avdragen för så kallade rut- och rottjänster är exempel på skattereduktioner på inkomstskatteområdet. Vänsterpartiet har ingenting emot hushållsnära tjänster. Det vi vänder oss emot är att de ska skattesubventioneras. Den största delen av de subventionerna går till den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna. Det innebär i praktiken att låg- och medelinkomsttagare subventionerar höginkomsttagares städhjälp, i Sverige och utomlands.

Det är inte bara orimligt och orättfärdigt, utan det är också ett slöseri med skattebetalarnas pengar. Om rutavdraget avskaffats skulle till exempel statskassan ha stärkts med cirka 7,8 miljarder kronor under 2024. Det motsvarar den totala lönekostnaden för cirka 14 500 undersköterskor inom

äldreomsorgen, eller för den delen inom regioner och sjukvården, där många i dag sägs upp.

Vänsterpartiet ansluter sig till reservation 21 om reseavdrag. Jag står naturligtvis bakom samtliga motioner från Vänsterpartiet. De är alla viktiga och skulle bidra till ett mer jämlikt samhälle. Men, fru talman, jag vill här lyfta fram reservation 15 om avtrappning av jobbskatteavdraget.

Anf. 55 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Inkomstskatt handlar om förhållandet mellan staten och den enskilde individen. Den här debatten handlar egentligen inte om inkomstskatt. Det handlar om den enskilde individen. Det handlar om människan. Det handlar om hon som bor i Limmared, i Sysslebäck eller i Gäddede i Strömsunds kommun i norra Jämtland. Låt oss flytta oss dit i dag – till Limmared, Sysslebäck eller Gäddede – och till dem som bor där.

Fru talman! Har ni tänkt på att när politiker i väl utvalda slipsar eller i skräddade dräkter talar om landsbygden, då gör de det allt som oftast med ett perspektiv från Stockholm. Landsbygden är något annat som finns någon annanstans. Bara ordet landsbygden skapar ett avstånd, ett vi och dem. Som om landsbygden är någon annanstans, nästan inte Sverige på riktigt.

För mig som centerpartist är det något som ständigt skaver. Vi i Centerpartiet har sedan 1910 kämpat för demokrati och frihet. För oss finns inget vi och dem, för oss är det hela Sverige som gäller. Det handlar om den enskildes och därmed allas villkor. Det står alltid högst upp, oavsett om det handlar om sexuell läggning, jämställdhet eller stad och land. Det handlar om allas lika villkor.

Fru talman! I Sysslebäck i norra Värmland, ja, i själva verket en mil utanför, har boende samlats i en samfällighetsförening. Där kan de inte ta del av kommunal service utan måste gå ihop för att samordna bland annat snöröjning, vägunderhåll och renhållning.

Det är naturligtvis både kostsamt och tidskrävande. De är långt ifrån ensamma om denna lösning. Många boende runt om i Sverige har gått samman i samfällighetsföreningar för att förvalta gemensamma anläggningar som vägar, gatlysen, energianläggningar, lekplatser, avloppsledningar, badplatser och båtbyggor.

Det som bekostas via skattsedeln i centralorten måste de i samfälligheten betala själva ur egen ficka. Det är inte rimligt. Därför anser vi i Centerpartiet att det bör införas ett landsbygdsavdrag, som vi kan kalla det, som skulle kunna innebära upp till 3 000 kronor mer i plånboken för boende som är med i samfällighetsföreningar. Det ska vara ett avdrag som kan göras i deklarationen.

Fru talman! I Gäddede i norra Jämtland är ett hus till salu just nu, med en betagande utsikt över sjön Hetögeln. Det är visning på fredag, såg jag. Utropspris är 850 000 kronor. Gäddede ligger inbäddat i fjällmiljö på gränsen till Norge. Hur är det att bo där? Kanske vill någon som är ansluten till fjällräddningen i Härjedalen och Jämtland flytta dit?

En förutsättning för att vi alla ska kunna vistas på fjället är att det finns fjällräddare. Ibland är det en felnavigering som gör att vandringen blir längre än man tänkt sig när vädret slår om. Ibland är det en fjällvan skidåkare från grannbyn som skadar sig och inte klarar att ta sig till närmsta fjällstation.

I Jämtland och Härjedalen finns i dag 175 fjällräddare. Det är ett frivilligt uppdrag, där fjällräddare måste ha skoter som passar för tuffa uppdrag samt kälke och bil med släp. I dag är dessvärre rättsläget oklart för fjällräddarna.

Frånsett det oklara rättsläget föreslår vi i Centerpartiet två omedelbara åtgärder för att stärka fjällräddningen. Det är dels att ett skoterbidrag införs på 50 000 kronor för frivilliga fjällräddare, dels att det inrättas ett stöd för rekognosceringsturer på 5 000 kronor per år. Rädda fjällräddningen, säger vi. Det kan tyckas som en detalj, men det handlar om hela Sverige.

Fru talman! Limmared ligger utmed järnvägen mellan Göteborg och Kalmar – Kust-till-kust-banan. Det är en järnväg som ärligt talat har museikvalitet. I Limmared ligger ett värdshus som serverar utsökta schnitzlar. Jag ska dit inom kort för att återvända till en del av min släkts rötter i Sjuhäradsbygden.

Att bo i Limmared är att bo i världen. När vi med nödvändighet ska ställa om vårt samhälle bort från det fossila ska vi se till att göra det med stor inkludering och med kloka ekonomiska mått och steg. Det ska vara lätt att vara Berndt och Märta i Limmared och byta från fossilbil till elbil, få upp solceller och energilager och dessutom tjäna på det.

Det fina med att använda skatteinstrumentet för att styra bort från det fossila är att det är lönsamt för både Sverige och den enskilde. Det är vinn-vinn. Sverige införde koldioxidskatt i början av 1990-talet. Vi ser nu många år senare hur vi har lyckats med det som kallas decoupling, det vill säga att frikoppla tillväxt i ekonomin från ökande koldioxidutsläpp.

Det är vetenskapligt bevisat flera gånger om, senast i en svensk forskningsstudie publicerad i The Review of Financial Studies. Det är då märkligt att regeringen driver en politik som leder till ökade utsläpp. Det är dumt både för klimatet och svensk och individuell ekonomi.

Använder man fikonspråk så handlar det om att internalisera negativa externaliteter. Det är konsten att inkludera saker som ger kostnader i samhället som i dag inte ingår i det ekonomiska systemet. Koldioxidskatten, eller för all del EU:s handelssystem med utsläppsrätter, lyckas med just detta.

Det handlar om att inkludera kostnader i ekonomin och styra vårt beteende till minskade utsläpp och stärkt ekonomi i förlängningen. Dessutom sätter ett generellt styrmedel som koldioxidskatt marknaden och därmed individen, i rörelse, och de billigaste lösningarna kommer till stånd. Man kan säga att det är i rak motsats till regeringens kärnkraftspolitik som i stället är av planeekonomiskt snitt, dyrt och oflexibelt.

Vi i Centerpartiet har en uppsjö av förslag på inkomstskatteområdet, där både Märta och Berndt i Limmared, svenskt företagande och klimatet blir vinnare.

Det handlar om grön skatteväxling, det vill säga sänkt skatt på jobb och företagande samtidigt som det är höjd skatt på fossila utsläpp. Det är särskilt fokus på våra transporter och på en god fördelningspolitik så att enskilda inte drabbas kortsiktigt. Det handlar om ett förstärkt rotavdrag för energieffektivisering. Det handlar om att ta bort skatten på egenanvänd solel. Det handlar om sänkt skatt på andelsägande av solenergi. Det handlar om förbättrade villkor för kraftvärme, vattenkraft och energilager.

Ja, listan kan göras mycket lång.

För att *hela* Sverige yrkar jag bifall till reservation 17.

Fru talman! Att leva i Sverige är att leva i Limmared, Sysslebäck och Gäddede. Vi i Centerpartiet vill – jämte det uppenbara som handlar om intäkter till det allmänna – använda skatteinstrumentet för allas vår utveckling, till att utjämna villkoren människor emellan och till att förenkla tillvaron för alla.

(Applåder)

Anf. 56 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I dag släpper Majblomman, Rädda Barnen och Hyresgästföreningen en hårresande rapport om läget för några av Sveriges mest utsatta barn. Det är barn till ensamstående föräldrar som har drabbats otroligt hårt av de senaste årens skenande kostnadsökningar.

Hyrorna går upp. Matpriserna skenar. Samtidigt ligger barnbidraget stilla. Snart avskaffar regeringen det tillägg i bostadsbidraget som för många har varit en livlina.

Nästan var tredje ensamstående förälder har uppgett att de har svårt att äta sig mätta – nästan var tredje. Det är siffror som borde få regeringspartiernas företrädare att haja till, fundera över sina prioriteringar och snabbt kalla till pressträff och säga: Vi har tänkt om. Vi kommer inte att avskaffa det höjda bostadsbidraget för barnfamiljer. Vi kommer att höja barnbidraget i stället för egenavgiften för högkostnadsskyddet för den som behöver köpa mycket mediciner. Vi ångrar oss. Vi struntar i att sänka skatten för dem som handlar med riskkapital och lägger i stället de miljontals kronorna på de mest behövande. Det handlar om de barnfamiljer som har svårt att äta sig mätta varje månad och de familjer som måste prioritera bort alla fritidsaktiviteter för barnen.

I en tid när samhället behöver kraftsamla för att barn ska lockas till en framtid på en arbetsplats snarare än en brottsplats är det förödande om fler barn tvingas lämna fotbollsklubbarna för att föräldrarna, trots att de i många fall jobbar heltid, inte har råd med avgiften.

Skattepolitiken handlar om att prioritera. Vi behöver ta in skatter för att ha råd med välfärden – en sjukvård i världsklass och en skola som gör att alla barn har chansen att bli vad som helst oavsett vilken familj de är födda i. Genom vårt skattesystem har vi råd att se till att alla som får barn kan vara föräldralediga med sina barn genom föräldraförsäkringen. Och när vi är sjuka behöver vi i alla fall inte stå utan inkomst, utan vi har en sjukförsäkring.

Politik är att prioritera. Det gäller att prioritera klokt när det gäller vad vi lägger pengarna på. Men det handlar också om hur vi plockar in pengar genom skattesystemet och om vilka som ska betala mest. Vi i Miljöpartiet vill ha en solidarisk skattepolitik där den som kan betala mer också bidrar mer. Den politiken är inte som den politik som högerregeringen driver, där den som är funktionsnedsatt och sjuk har en högre skattesats än den som är frisk och som kan jobba.

Ingen väljer att födas med en funktionsnedsättning. Många drabbas mitt i livet av oväntade olyckor som kan betyda slutet på arbetslivet. Men funktionsnedsättning eller livslång sjukdom ska inte vara samma sak som fattigdom. Ersättningarna i sjuk- och aktivitetsersättningen är jättelåga. Ändå betalar man högre procent i skatt än vi som har förmågan att arbeta.

Det ska löna sig att arbeta, men vi ska inte straffa de människor som inte kan arbeta.

Fru talman! Vi tycker också att skattesystemet måste användas för att klara klimatomställningen. Vi har ett klimatnödläge. Vi behöver ta in skatt för att ha råd med omställningen, men vi kan också använda skattesystemet smart genom att till exempel sänka skatten för dem som satsar på teknik som minskar klimatutsläppen. Det gäller till exempel dem som lägger solceller på taken.

Jag blir chockad varje gång regeringen presenterar ännu ett förslag som hindrar klimatomställningen. Nu senast fick vi förslag från regeringen om att göra det dyrare att ha solceller. Det handlar om att man ska tjäna mindre på att bidra med förnybar energi. Man höjer då skatten för dem som har solanläggningar på sina tak.

Vi i Miljöpartiet vill göra tvärtom. Vi vill att fler ska kunna tjäna på att lägga solcellsanläggningar på tak i Sverige.

Vi vill också uppmuntra fler att installera smarta laddboxar i sina hem, som inte bara kan användas för att ladda elbilen utan också för att balansera elsystemet. Det finns otroligt mycket smart teknik som faktiskt produceras i Sverige och som vi skulle behöva uppmuntra fler att investera i. Då skulle vi kunna uppmuntra elektrifieringen men också se till att vi använder energin på ett smart och flexibelt sätt.

Låt oss säga att du ansluter din elbil till en laddbox som kan köpa och handla med elen i batteriet. Vi skulle till slut kunna koppla upp alla Sveriges elbilar mot elnätet när de står parkerade. På så sätt skulle vi kunna klara av de effektutmaningar som det ofta pratas om att kärnkraften skulle vara den enda lösningen på.

Fru talman! I en tidigare replikväxling med Moderaterna påstod de att vi skulle vilja avskaffa rutavdraget. Det stämmer inte. Jag hade inte möjlighet att svara på det då. Därför måste jag säga detta nu. Jag tycker att det är viktigt att man, innan man går upp och kritiserar varandra, läser på. Jag tycker att vi ska ha en ärlig debatt där vi inte anstränger oss för att missförstå varandra utan där vi anstränger oss för att bemöta varandras bästa argument.

Vi i Miljöpartiet har faktiskt varit positiva till att sänka skatten på många typer av tjänster. Det finns också en miljötanke i det.

Om vi gör det billigare att till exempel reparera cyklar eller andra produkter eller att köpa tjänster uppmuntrar vi till en konsumtion som är mer hållbar. Samtidigt vill vi göra det dyrare att till exempel släppa ut klimatskadliga gaser och ägna sig åt verksamhet som helt enkelt förstör miljön. Det är också en del av en grön skattepolitik som ska uppmuntra till en cirkulär konsumtion och till minskade klimatutsläpp.

Fru talman! Jag står givetvis bakom samtliga Miljöpartiets reservationer. Jag ansluter mig också till reservation 28 om särskild vinstandel under punkt 20. Men eftersom vi vid voteringarna inte kan gå igenom varje punkt skulle jag vilja yrka bifall till reservation 19 om sänkt skatt på andelsägan-
de av solenergi.

Anf. 57 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Jag ska, som ni förstår eftersom jag är den andra talaren från Centerpartiet, behandla en enskild fråga. Det gäller en fråga som ingen annan har berört, nämligen att Skatteverket tar ut skatt på de pengar

som utsatta kvinnor i prostitution får in från sexköpare, torskar. Det tycker Skatteverket är någonting att beskatta. Detta har Centerpartiet hela tiden kraftigt vänt sig mot.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 24.

Den här historien uppdagades och kom för första gången in i de beslutande kamrarna när det visade sig att polisen hade gjort ett besök i en lägenhet och hittat kontanter hos en utsatt kvinna i prostitution. De undrade var de kom ifrån och meddelade Skatteverket, varpå Skatteverket konstaterade att det var inkomst av vad det nu kallades i deklarationen. Det skulle tas upp för beskattning.

Det ledde till en angelägen, viktig och omfattande debatt på olika sätt här i kammaren och i medierna. Det kom skriftliga frågor till finansministern, eftersom frågan ligger på Finansdepartementets bord, och det hölls interpellationsdebatter där finansministern sa att det här är orimligt. Man hänvisade till ett exitprogram. Ett sådant har nu kommit, vilket är bra, men det hindrar inte att man också ser över om Skatteverkets agerande är rimligt.

Vi föreslår att en utredning ska tillsättas för att stoppa det här, men det tycker inte regeringen behövs. Det är lite intressant. Jag har roat mig med att titta på vad regeringspartierna och Sverigedemokraterna skriver i betänkandet om varför man avfärdar det här. Man nämner att alla inkomster är skattepliktiga. Grundprincipen för inkomstbeskattning är att alla löner, förmåner och andra inkomster som en person får på grund av sin tjänst är skattepliktiga om det inte är särskilt reglerat att de är skattebefriade. Fine! Det hade man kunnat göra något av, men det har man alltså inte velat göra.

Jag läser vidare i betänkandet: ”I de flesta fall är det inga svårigheter att bedöma om en inkomst kommer från en anställning eller ett uppdrag. Men i vissa fall är det inte så tydligt om ett visst arbete utförs åt en arbetsgivare eller uppdragsgivare, eller om det är en självständig verksamhet. — — Med ’annan inkomstgivande verksamhet’ menas att även självständig verksamhet utan vinstsyfte, som hobbyverksamhet, beskattas i inkomstslaget tjänst.”

Tycker regeringen att prostitution är en hobby, eller menar man att det är ett arbete, eftersom det betraktas som att det kan ge inkomst av tjänst, eller ska man kanske lägga till i Skatteverkets direktiv eller i regeringens betänkande att man här också kan räkna in inkomster från olaglig och kriminell verksamhet? Att köpa sex är ju kriminellt. Men pengarna går via den utsatta kvinnan in i statens inkomster.

Man resonerar vidare om att inkomstslaget tjänst fungerar som uppsamlingspost för annan inkomstgivande verksamhet som inte är vare sig anställning, uppdrag, hobby, kapital eller näringsverksamhet. Här kanske man kan lägga till att det är okej att ta in inkomster från illegal verksamhet?

I betänkandet går man sedan över till att beskriva vad man i stället vill. Det är att ge kvinnor i prostitution stöd att upphöra med prostitutionen med hjälp av ett exitprogram. Det är jättebra. Det har vi längtat efter och pratat om länge. Vi såg verkligen fram emot den utredningen. Men att den gjordes står inte i motsats till att ge Skatteverket eller en utredning i uppdrag att se över om det är rimligt att ta ut skatt på pengarna.

Det man sedan skriver är det det egentligen handlar om. Det står så här: ”När det gäller att skattebefria inkomster från prostitution har regeringen uttalat att den noga analyserat för- och nackdelarna med en sådan åtgärd, med utgångspunkten att målet är att minska utnyttjandet av personer som befinner sig i prostitution och att underlätta för dem. I det arbetet framkom att det finns en risk att en skattebefrielse ökar utnyttjandet av personer som befinner sig i prostitution.”

Det här är jätteintressant. Den passagen, herr talman, härrör nog från ett samtal som regeringen hade med diverse organisationer och myndigheter för att diskutera hur man kan hjälpa utsatta kvinnor i prostitution att ta sig därifrån genom stöd och skydd. Det som också angavs som anledning till att man efter det samtalet inte gick vidare med en utredning om att undanta prostituerades inkomster från beskattning var att om de skattebefrias riskerar det att öka den svarta marknaden, de svarta pengarna, och göra de prostituerade till en del av en kriminell marknad. Det var som om de inte redan i dag är det.

Jag undrar när det blev ett ansvar för redan utsatta kvinnor att hjälpa staten att bekämpa en annan kriminell ekonomi. Varför inte göra både och? Men det är alltså det här som gör att staten och regeringen inte går vidare med en utredning.

Vi pratar om utsatta kvinnor i prostitution. Det spelar ingen roll om det är en eller flera som har drabbats av att Skatteverket jagar pengar från utsatta kvinnor. Om det är en är det ändå en för mycket.

Vi pratar om kvinnor som utsätts för våld i en våldsform som ingår i regeringens övriga program att bekämpa. Vi pratar om utsatta kvinnor, och ska de betala skatt på de pengar de får från sexköpare – ska de då även göra avdrag i deklarationen för kondomer, hivtest, lägenhet och resor? Hur ser den deklarationen ut?

Framför allt pratar vi om pengar som kommer från en kriminell verksamhet vars pengar hamnar bland statens inkomster och därmed finansierar din och min välfärd. Jag tycker att det är en dikeskörning utan dess like. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 13 Familjerätt

Prot. 2024/25:90
26 mars

Inkomstskatt

Familjerätt

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU7
Familjerätt
föredrogs.

Anf. 58 JENNIE WERNÄNG (M):

Herr talman! Vi ska i dag debattera civilutskottets betänkande CU7, *Familjerätt*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Jag fick ansvar för dessa frågor i år, och jag är mycket stolt över detta. Barn är väldigt utsatta i vår värld, och vi måste hjälpas åt att se till att barn och ungdomar får en trygg uppväxtmiljö. Vi vet tyvärr vad som kan hända

när barn inte får den miljö som de förtjänar. Det kan mynna ut i både kriminalitet och – hemska tanke – att livet avslutas i förtid.

När jag har satt mig in i familjerätten lite djupare har jag slagits av att området är oerhört stort. Många av frågorna spänner över flera departement. Det gör att kraften i frågorna blir enorm.

Glädjande nog har jag kunnat läsa mig till att vi alla vill gå åt samma håll. Vi ser bara olika vägar dit vi vill, och där är allt i sin ordning. Alla dessa ämnen hänger ihop. Familjerätten spänner över livets alla skeden, från födsel – till och med före födseln, med tanke på vad som avhandlas i motioner och tillkännagivanden – fram till det allra sista, arvsrätten.

Herr talman! I ämnet kusiner tar vi ett grepp kring kusinäkenskap. Förslaget är att förbjuda dem. För Sveriges del handlar det om att vi sett en ökning av hedersrelaterat våld. Alltför många i Sverige får i dag sitt livsutrymme och sin frihet inskränkt. Det kan vi såklart inte tolerera i det fria Sverige, som vi hela tiden är angelägna om att skydda. Förslaget föreslås träda i kraft i juli nästa år.

Inom detta område förbättrar vi även skyddet för kvinnor och barn som riskerar att utsättas för våld och andra kränkningar. Förslaget är att kontaktförbud ska kunna utvidgas så att det gäller i större områden eller i vissa fall i en hel kommun. Man ska också i fler fall kunna dömas till fotboja. Detta är ett av flera steg för att våldsutsatta kvinnor ska få ett friare liv. Lagändringen föreslås träda i kraft i juli i år.

Herr talman! När vi i detta utskott pratar om barnets bästa låter det som en enkel sak att komma överens om, men det är det inte. Vad som är barnets bästa är olika beroende på barnets förutsättningar, på dess bakgrund och ibland på tillfälligheter. Man måste utgå från varje individ för att se till att situationen blir det som är bäst för det specifika barnet. Förälderns rätt till sina barn måste underställas barnets rätt till sin förälder, om det är för barnets bästa. Detta förslag, mina vänner, trädde i kraft i januari i år.

Det ska bli väldigt intressant att följa detta för att se att utvecklingen för dessa barn blir bra och att resultatet för barns bästa blir så som vi alla önskat.

Ytterligare ett uppdrag är på gång, och det handlar om kunskapshöjande insatser inom socialnämndernas vårdnad, boende och umgänge. Det är viktigt att barnrättsperspektivet och barnets bästa alltid får genomslag i varje enskilt fall. Regeringen anser därför att det finns behov av långsiktigt kunskapshöjande insatser på det familjerättsliga området i frågor och ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge. Regeringen beräknar att avsätta medel för genomförandet av uppdraget under 2025, 2026 och 2027, under förutsättning att riksdagen godkänner de aktuella anslagen.

Familjerätten är ett stort område som berör allt från en ny socialtjänstlag, med tidiga insatser för barn och unga, till hemmen, där hemska nog våld och hot finns. Socialtjänstlagen ska skydda de personer som behöver skyddas. Dessutom ska barnkonventionen vävas samman med den för att få in barnens rätt att uttrycka sig och få ta plats. Även föräldrarnas skyldighet att ge barnen en trygg uppväxtmiljö måste lyftas fram.

Vidare arbetar EU-kommissionen med att få en bred förankring inom EU för barns rätt att finnas men också för att man ska få älska vem man vill.

Jag vill med detta understryka att familjerättens område är brett. Det är vi här som ser till att rättssystemet har en så pass bra bas som den behöver. Vi måste hjälpas åt att skapa de bästa förutsättningar vi kan för dem vi är till för. De är de allra sköraste i samhället, och de förlitar sig på att systemet fungerar. Det är vi här som ska se till att så är fallet.

Prot. 2024/25:90

26 mars

Familjerätt

I detta anförande instämde David Josefsson (M).

Anf. 59 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för hennes anförande och välkomnar henne till ett av riksdagens mest spännande och viktiga områden. Jag brukar säga att vi talar alldeles för lite om dessa frågor, trots att de är otroligt viktiga. Barnets bästa är vad vi ska ha för ögonen. Jag är väldigt glad över att det händer saker på området. Centerpartiet har under många år drivit på i frågor som dessa, bland annat för kunskapshöjande åtgärder.

Även om ledamoten är ny på området tänkte jag ta upp ett ämne som vi hade uppe för diskussion under förra mandatperioden. Vi satt då tillsammans i opposition och behandlade ett betänkande om att reglera internationellt fastställda föräldraskap när det gällde samkönade äktenskap.

I den utredning som låg till grund för betänkandet fanns också förslag om hur vi skulle kunna reglera föräldraskap som tillkommit via värdmödraskap i ett annat land. Den förra regeringen, som leddes av Socialdemokraterna, valde att inte ta med detta förslag, och Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet landade då i att skriva ett särskilt yttrande. Vi lyfte fram hur viktigt det är att ta dessa frågor vidare. Barn som föds via värdmödraskap i ett annat land måste fortfarande ha tillgång till sina föräldrar, det vill säga de som ska vara föräldrar i Sverige.

Kommer Moderaterna, som nu leder en del av regeringens arbete, att ta frågorna vidare så att förslaget om att alla barn säkerställs rätt till sina föräldrar, oavsett hur barnet har tillkommit, lyfts in?

Anf. 60 JENNIE WERNÄNG (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

För att det inte ska uppkomma problem när olika länder har olika regler har EU-kommissionen lagt förslag om en ny förordning som ska gälla *alla* barn i EU, oavsett hur de har kommit till, för att stärka barns rätt. Det är det svar jag har på frågan, och det är så här vi ser på saken.

Anf. 61 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag förstår att det inte är enkelt att hoppa rakt in i detta stora och breda område. Det finns dock barn som tillkommer via värdmödraskap i länder utanför EU, och de blir därför inte inkluderade i detta. Vad jag vet godkänner inte Sverige än så länge föräldraskap där barn till exempel har tillkommit via värdmödraskap. Om jag har fel i frågan får någon rätta mig.

Jag hoppas verkligen att Moderaterna står vid sitt ord och fortsätter driva dessa frågor, och jag hoppas också att Moderaterna jobbar vidare med andra frågor som är viktiga för barn. Det gäller till exempel att barn automatiskt ska få två vårdnadshavare när de föds, oavsett om föräldrarna är gifta eller inte. Så är inte fallet i dag. Barn kan ju ha fler än två vårdnads-

havare när de föds, på grund av en annan familjekonstellation. Denna rätt har de inte heller i dag.

Att ha tillgång till rätt föräldrar tidigt i livet är viktigt för barn. Min förhoppning är att Moderaterna tar tag i dessa frågor. De har inte visat det hittills, men jag hoppas att de gör det eftersom det är viktigt. Om vi talar om barnets bästa vet vi det kan ses ur många olika perspektiv. Då gäller det att ha rätt föräldrar vid rätt tillfälle.

Anf. 62 JENNIE WERNÄNG (M) replik:

Herr talman! Det här är väldigt juridiskt. Vad som är barns bästa är olika beroende på det som ledamoten säger. Juridiskt sett är tvåsamhet den koppling som görs i lagen, även om det bara är bra för barn att ha så många vuxna omkring sig som möjligt. Det viktigaste är att barn alltid ska ha rätt till sitt ursprung.

Vi får helt enkelt jobba på med frågorna.

Anf. 63 DENIS BEGIC (S):

Herr talman! Först vill jag förvarna om att jag kanske överskrider min anmälda talartid något. Ni kommer att få höra om anledningen till det.

I dag skulle egentligen min kollega Laila Naraghi deltagit i debatten om den här viktiga frågan, men just nu är hon hemma för att ta hand om sitt sjuka barn. Det är en självklarhet för oss att finnas till hands för våra barn när de behöver oss som mest.

Men, herr talman, vi vet att detta tyvärr inte är en självklarhet i alla familjer. Det finns föräldrar som ser sina barn som sin egendom och tror sig ha rätt att kontrollera, misshandla och i värsta fall döda sina egna barn. Det är detta betänkanter handlar om: att sätta stopp för föräldrar som är förövare och skydda barn från hedersrelaterat våld och förtryck.

Med detta sagt vill jag inleda med att yrka bifall till reservation 26. Därefter ska jag fortsätta anförandet som Laila så bra har förberett och som jag fick ta. Vi står förstas bakom alla våra yrkanden, men vi yrkar alltså bifall bara till reservation 26.

Vi socialdemokrater, herr talman, minns Fadime från hennes tid i SSU Jämtland, där hon var aktiv. Hon var modig och stark – en sann förebild. Vi minns nyheten om att hon mördats av sin pappa för att hon ville leva sitt liv i frihet, i fred för pappans och familjens förtryck. Hon vägrade tystas – därför dödades hon. Men hennes budskap spreds – om föräldrar som jagar sina barn för att mörda dem och föräldrar som misshandlar barn och utsätter dem för ohälsor i vad som påstås vara hederns namn, pappans, mannens och patriarkatets.

Sedan dess har en hel del hänt, framför allt inom det straffrättsliga området, det vill säga justitiuskottets område, men också inom socialutskottets och även utbildningsutskottets område.

Vi socialdemokrater har tagit initiativ till att hedersförtryck görs till ett särskilt brott och till andra åtgärder för att stärka skyddet mot hedersrelaterade brott. När vi satt i regeringen 2020 infördes ett nytt brott, barnäktenskapsbrott. Samtidigt infördes en ny särskild straffskärpningsgrund för brott mot hedersvåld. Utreseförbud har införts för att skydda barn från att föras utomlands för att tvingas ingå barnäktenskap eller könsstympas.

Socialstyrelsens och Skolverkets arbete när det gäller socialtjänsternas och skolornas insatser mot hedersrelaterat förtryck, till försvar för barn, har förbättrats. Mycket finns kvar att göra, men inom dessa områden har framsteg gjorts.

Herr talman! Det kan man inte säga om det civilrättsliga området. Det har inte hängt med utan ligger långt efter, också när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Stora delar av lagboken är skriven och utgår från att en människa handlar orätt, begår brott och gör fel och hur detta ska hanteras. Det är en viktig orsak till att vi har brottsbalken, miljöbalken och förvaltningsrätten – ja, en lagbok över huvud taget. Människor stjälar, förstör miljön, mördar, våldtar, fifflar med pengar och så vidare.

Civilrätten däremot, herr talman, är skriven som att solen alltid skiner överallt i Sverige, som att alla är snälla mot varandra och ingen använder våld, som att alla föräldrar är fredliga och snälla mot sina barn och ingen utövar hedersförtryck, som att inga män utsätter kvinnor för våld eller hedersförtryck, som att alla förvaltare och gode män alltid gör rätt och aldrig utnyttjar sin huvudman – människan de har i uppdrag att hjälpa – och som att det offentliga aldrig gör fel. Civilrätten är mer eller mindre blind för det som lagboken i övrigt vet: att vuxna begår brott mot varandra och mot barn, att mäns våld mot kvinnor är utbrett och att barn och funktionshindrade är särskilt sårbara samt att hedersrelaterat våld och förtryck drabbar många.

Herr talman! Därutöver har civilrätten länge erbjudit en arena för våldsutövande män att fortsätta våldet mot kvinnor och barn. Av civilrätten har de getts redskap och rättigheter att fortsätta plågandet. Förövaren har kunnat använda civilrätten för att utöva makt och kontroll. Lagen har inte bara blundat för våldet utan också möjliggjort det.

Bristerna i civilrätten har inneburit inskränkningar i svenskars fri- och rättigheter. Det finns flera exempel.

För det första handlar det om barn som har farit illa, misshandlats och mördats under tvångsumgänge. Vi känner alla till fallet med Tintin, pojken i Luleå som mördades av sin pappa häromåret – ett av flera fall där samhället vetat om riskerna men ändå med lagstöd tvingat barn till umgänge där de utsatts för våld och även mördats.

För det andra tillåts mäns våld mot kvinnor att fortsätta. Samhället tvingar kvinnor att träffa och samarbeta med män som slagit och våldtagit dem. Annars riskerar kvinnorna att förlora vårdnaden om barnen. Det finns svårigheter med att skiljas. Kvinnoorganisationer har larmat om hur män använder lagen för att pressa kvinnor vid bodelningar och tvinga tillbaka dem till våldsamma relationer, alltmedan samhället ser på. Lagen har underlättat våldet.

För det tredje kränks funktionshindrades rättigheter. Förvaltare kan ta kontroll över enskildas liv på ett alldeles fruktansvärt sätt utan att någon griper in och granskar tilltagen.

Herr talman! Det handlar inte bara om enskilda fall utan om systemfel i civilrätten. Det är lagen som brister. Vi socialdemokrater har sett och agerat, och vi uppskattar den samsyn som har funnits mellan riksdagspartier kring många av dessa frågor. Ett tydligt exempel är lagändringen vi gjorde förra året genom betänkandet *Tryggare hem för barn*. Vår regering startade arbetet, och denna regering avslutade det. Vi har uppskattat de goda kontakterna med till exempel justitieministern.

Ett annat exempel är vårt gemensamma tillkännagivande om tidsgräns vid bodelningar. Vi uppfattar det som att det finns stor samsyn kring dessa frågor. Vi arbetar tillsammans mot våldet, och det gör lagändringarna starkare och stabilare. Det är otroligt bra att vi har denna samsyn.

Därför, herr talman, är det en stor besvikelse för oss socialdemokrater att andra partier inte i lag vill skydda barn från vårdnadshavare som utövar hedersförtryck. Vi socialdemokrater föreslår initiativ för att föräldrar som utsätter barn för hedersrelaterat våld och förtryck inte ska ha del i vårdnaden. Om det finns misstanke om att ett barn kommer att utsättas för hedersrelaterat bortförande utgör detta en signal om att också syskon är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Givet regeringens höga tonläge i fråga om hedersrelaterat våld och förtryck är det anmärkningsvärt att man säger nej till vårt förslag. Varför vill inte regeringen att barn ska skyddas från vårdnadshavare som ägnar sig åt hedersrelaterat våld och förtryck? Regeringen skryter med att man agerar mot hedersrelaterat våld men vill inte ens göra detta. Varför ser ni inte civilrättens påverkan på flickor och kvinnor som är utsatta för hedersrelaterat förtryck?

Herr talman! Som jag sa: Vi minns Fadime för hennes kamp för frihet. Mordet på henne 2002 blev en väckarklocka för Sveriges arbete mot hedersvåld. Mycket har hänt sedan dess, särskilt inom det straffrättsliga och det förvaltningsrättsliga området. Nu måste förändringar ske också av civilrätten. Vi tog initiativet, och Löfvenregeringen tog initiativet. Vi har över blockgränserna enats kring detta initiativ. Det har nu blivit lag genom *Tryggare hem för barn*. Nu måste nästa steg tas.

Nu är det högern som är i regering. Nu är det ni som behöver tillsätta utredningen och ta fram förslag. Ingen flicka ska behöva ha en vårdnadshavare som utsätter henne för hedersrelaterat våld och förtryck. Här borde vi också kunna vara överens. Ni är välkomna att rösta för vår reservation nummer 26.

Anf. 64 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Först yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Att bli förälder är det bästa och det jobbigaste man är med om i sitt liv. Man får vara med om kanske de lyckligaste stunderna i livet men även de mest jobbiga. De känslor man har för sina barn är inget annat likt, och man känner allt som barnen känner. Att få vara med om ens barns framsteg är en obeskrivlig lycka. Att se ens barn ha det svårt av olika orsaker kan vara det jobbigaste, och det är inte alltid något man kan göra någonting åt. Dock är man alltid förälder.

Hemmet och familjen borde vara den trygga borgen för varje barn. Men vad är egentligen föräldrarnas uppgift? Jag tycker att det är att skapa en trygghet för barnen, att vara en vägvisare framåt i livet och kanske se till att barnet inte gör de största misstag som man själv har gjort och att försöka visa dem den rätta vägen.

Alla barn har rätt till trygga föräldrar. Föräldrar och vårdnadshavare är för mig vuxna personer som värnar om barnens bästa hela livet. Det är inte valbart. Men tyvärr ser det inte alltid ut så. Det är därför som vi i politiken behöver skapa ramar, stöd och gränser för föräldraskapet och också stödja de barn som behöver det.

Jag kan konstatera att en del av de motioner som vi behandlar i dag visar på det som jag sa redan 2021. I debatten 2021 om propositionen *Moderna regler för bekräftelse av föräldraskap och faderskapsundersökningar för att åstadkomma könsneutral föräldraskapspresumtion* sa jag:

”Det pågår ett antal utredningar, och en utredning som heter *En föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla* ska vara klar den 21 juni 2022. Jag tror att den kommer att göra att vi får ta nya beslut och även kanske ändra de beslut som vi fattar i och med denna proposition i dag. I mitt tycke hade det varit bättre att vänta så att man fick en helhetsbild och sedan fatta beslut om alla förändringar i ett beslut. Nu lappar och lagar vi i en lagstiftning som i övrigt måste moderniseras.”

Det vi kristdemokrater såg då var att vi borde begränsa möjligheten att häva vissa presumerade föräldraskap utifrån barnens situation, för att barnen måste känna sig trygga i vilka vuxna som är de närmaste och att de inte är utbytbara hur som helst. Det vi ser nu är en önskan att se över lagen från flera partier – det tas upp under punkt 9 i betänkandet – från Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Vi behöver utredningen från 2022 som grund och ändra lagstiftningen så att den hänger mer ihop. Det är bra att vi är flera partier som tycker likadant och kan argumentera för vägen framåt.

En motion som oppositionen samlat står bakom gäller rättsligt biträde för barn vid vårdnads mål. Det är en fråga som vi har diskuterat vid ett flertal tillfällen i alla partier. Det är en fråga som vi kristdemokrater tar på största allvar, och diskussionen kommer att fortgå länge, tror jag. Regeringen kommer att tillsätta en utredning under våren som denna fråga kanske är en del av. Vi hoppas att vi kan få en inblick i både fördelar och nackdelar och också i hur man kan gå framåt.

Målet är klart: Vi vill stärka barnen i den situation som det handlar om. Jag är övertygad om att alla partier vill barnens bästa, att de ska få en tryggare tillvaro och känna sig trygga under hela uppväxten. Och om barnen råkar ut för något ska samhället faktiskt kunna skydda, stärka och stödja dem, även om det är mot föräldrarna.

Anf. 65 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Larry Söder, för anförandet! Vi har många gånger varit överens om många olika frågeställningar när det gäller barnets bästa inom familjerätten. Jag blir glad över att ledamoten säger att vi just nu lappar och lagar i en lagstiftning som är gammal. Grunden i lagen är ju trots allt att man och kvinna är gifta och har gemensamma barn. Det är vad föräldrabalken utgår ifrån.

Jag har ställt frågan till regeringen om man inte vill se över lagen. Jag har fått till svar att man inte riktigt är där, men att man jobbar jättemycket för att modernisera lagstiftningen. Jag hoppas därför att Larry Söder får gehör hos regeringen. Jag upplever att han inte har fått det hittills.

Men låt mig komma till frågan om juridiskt ombud för barn. Det satt ju ganska långt inne för regeringen att ändå tillsätta den utredningen, och då var det inte Kristdemokraterna som var mest motvalls. Det ska jag ändå ge Larry Söder. Men inför den debatt vi hade i höstas kom ett debattinlägg med ett löfte om att tillsätta denna utredning under våren. Nu är ju våren inte slut än. Men löftet var också att det skulle bli en dialog med bland annat samtliga partier inför utredningen.

Min fråga till ledamoten är: Kommer det att bli en dialog? Om utredningen ska tillsättas under våren borde ju dialogen nu ha kommit igång, om det ska vara en dialog på riktigt.

Anf. 66 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Dessa frågor är väldigt centrala för många partier. Jag tror att vi har mycket hjärta i sådana frågor. Jag tror att vi kan finna varandra på många olika sätt i Centerpartiet och i Kristdemokraterna.

När det gäller juridiskt ombud har vi samma ingång, det vill säga att vi tycker att det vore bra att stärka barnens situation i domstolsförfarandena. Hur det sedan ska gå till kan man föra en diskussion om. Det som jag tycker att regeringen har gjort bra i detta är att man faktiskt har fört en dialog. Alla partier har varit inbjudna till en dialog om detta. Om man sedan kommer att ha en sådan innan man tillsätter utredningen vågar jag inte svara på, men i den dialog som fördes var det både politiska partier och ideella organisationer som var med och diskuterade hur man kan göra detta på bästa sätt – om det ska ske genom rättsligt biträde eller på annat sätt. Företrädare för både domstolsdelarna och ideella organisationer var med där. Jag tycker faktiskt att man har uppfyllt detta.

Sedan kan man givetvis bli bättre och kanske ha mer dialog. Regeringen får svara på vad man tycker där. Regeringen har ju fått ett underlag för att gå vidare med en utredning. Sedan, när utredningen är färdig, finns det en möjlighet att ha en förnyad diskussion om det som utredningen säger.

Utredningen ska ju kunna ge svar på vilka fördelar och nackdelar som finns med att ha rättsligt biträde och om det finns andra vägar att gå. Då kan vi ha en dialog mellan partierna.

Jag tror att det bästa för barnen faktiskt är att ha en stor och bred samsyn om detta när vi fattar beslutet i slutändan. Men jag tycker att regeringen har bjudit till och att man så gott man kan försöker föra en dialog med alla partier i riksdagen.

Anf. 67 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag hoppas också innerligt att vi kan landa i en bred samsyn och att vi någon gång under mandatperioden kan sätta oss ned på riktigt och fundera över hur vi gör för att nå det bästa för barnet.

I förra veckan var jag med i en debatt om socialtjänsten, där Centerpartiet presenterade ett förslag om en barnrättskommitté för att just ha barnets perspektiv och förflytta frågan gemensamt framåt. Det är ju en fråga som sträcker sig över flera mandatperioder och över flera partier om vi verkligen ska sätta barnets bästa i centrum, oavsett vad vi pratar om för frågeställningar. Jag hoppas också att vi kan landa i en bred samsyn.

Jag minns det möte som Larry Söder refererar till. Jag tror kanske inte att vi har riktigt samma syn på vad en dialog är, för jag vill nog påstå att det mötet mer var en monolog från respektive representant – jag framförde mitt, en representant från Socialdemokraterna framförde sitt och en representant från Advokatsamfundet var med och så vidare – och regeringens företrädare i form av justitieministern och socialtjänstministern tog emot.

För mig innebär en dialog att regeringen i efterhand, när man har tagit emot synpunkterna, också kan återkoppla och redovisa vad man uppfattat och vad man har landat i och fråga om man har uppfattat rätt och om det

är något man har missat. Då kan vi få en utredning som svarar på de frågor vi gemensamt vill ha svar på för att kunna få en bred samsyn.

Vi har fått en utredning om bodelningsprocesser, som tidigare ledamöter varit inne på. Jag är också jätteglad över att den är färdig. Men också där hade jag önskat en annan, tydligare, dialog, så att vi kan vara säkra på att vi verkligen har fått med alla delar. Det finns vissa saker som vi hade kunnat lägga in i en sådan utredning för att få helheten, så att vi slipper lappa och laga.

Jag tror alltså att ledamöten och jag behöver kalibrera oss när det gäller vad vi menar med en dialog. Jag vill påstå att det var en monolog som hölls tidigare – det var inte regeringen som höll monologen, utan det var vi andra som höll en monolog som var riktad till regeringen.

Anf. 68 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! I mitt anförande försökte jag förklara att vi faktiskt haft ganska många diskussioner om just rättsligt biträde – på olika sätt, inte bara på mötet som Centerpartiet refererar till utan också på andra sätt. Justitieministern har varit i utskottet och diskuterat frågor, och då har också denna fråga berörts. Jag menar alltså att man på olika sätt har haft en dialog.

Sedan är det klart att man måste inhämta varje organisations synpunkt och syn på frågan, och det gjorde man på det mötet. Vi har nog inte olika bilder av hur mötet fungerade, men jag menar att som helhet har regeringen tagit en dialog. Man vet ungefär var de olika parterna står, och sedan får man hitta en väg framåt som är så bred som möjligt för att få med så mycket som möjligt. Martina Johansson vet likaväl som jag att det som inte finns med i utredningen kan man aldrig lagstifta om. Man måste få utredningen så bred som möjligt för att få med så många aspekter som möjligt så att man sedan kan smalna av vad man faktiskt vill gå fram med.

Jag tror nog att regeringen har fått en bild av vad man kan behöva. Nu är det frågan om att få fram direktiven till utredningen så att den kan leverera så snart som möjligt. Martina Johansson och jag är överens om att det här behöver få lite fart och kraft så att vi kan gå fram med det så snart som möjligt.

Utredning tar tid, tyvärr. Det är det som är problematiken. Det gäller barn, och de har inte alltid tid. De växer, och åren går, så vi behöver göra så mycket som möjligt gemensamt för att det ska gå så fort som möjligt och bli så effektivt som möjligt.

Anf. 69 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi i civilutskottet familjerätt här i riksdagens kammare.

Jag kommer framför allt att uppehålla mig vid den lagstiftning och det regelverk som avgör vem som blir förälder och vem som blir vårdnadshavare när ett barn föds.

Det är för mig uppenbart att vår lagstiftning på det här området är föråldrad. Det är nog uppenbart för de flesta att samhället har utvecklats mycket sedan 1949, när föräldrabalken skrevs, men även om uppdateringar skett genom åren finns vissa grundläggande saker kvar.

Föräldrabalken utgår från att föräldrarna är gifta, och då fungerar den bra. Den gör båda de gifta föräldrarna till både föräldrar och gemensamma vårdnadshavare när ett barn föds.

Dessa regler skrevs i en tid när en överväldigande majoritet av födslarna skedde inom äktenskapet. Även om statistiken är lite osäker pekar den på att färre än vart tionde barn föddes utanför äktenskapet i slutet av 40-talet. Att knappt vart tionde barn som föddes behövde utredas lite extra innan faderskapet fastställdes och eventuell gemensam vårdnad kunde ges var inget stort problem.

Föräldrabalken är dock inte anpassad efter vårt samhälle, där mer än vartannat barn eller runt 60 procent föds in i oklara, ogifta förhållanden. I dagens Sverige rör det sig alltså om över 60 000 barn varje år som föds utanför äktenskapet.

Lagstiftningen behöver anpassas efter hur vi faktiskt lever i dag, då majoriteten väljer att inte gifta sig samtidigt som barn är mer av ett gemensamt åtagande i dag än när lagstiftningen först skrevs.

Sverigedemokraterna anser att det är hög tid att modernisera vår familjerätt så att den verkligen tar hänsyn till barnets bästa, både i ord och i handling.

Något som borde vara självklart och som också barnkonventionen lyfter fram är att barn har rätt till sina föräldrar. Vår lagstiftning behöver förändras så att det faktiskt blir så.

I dag är barn till ogifta beroende av att ha föräldrar som kommer överens eller att ha en pappa som verkligen är beredd att kämpa för sitt barn för att barnets rätt till båda föräldrarna ska bli verklighet.

Barn har rätt till båda sina föräldrar. Det kan inte vara villkorat med att en förälder måste kämpa för barnens rätt.

Det är en grundläggande sanning att barn mår bäst av att ha en nära och meningsfull relation till båda sina föräldrar. Ändå ser vi i dag att många pappor, även kända pappor, systematiskt exkluderas från sina barns liv redan från födseln enbart på grund av mammans ovilja. Detta är inte bara orättvist mot föräldrarna; det är direkt skadligt för barnet.

I en modern lagstiftning ser vi att utredningen om vem som är fadern görs klar redan innan barnet föds och gärna tidigt, i samband med att graviditeten konstateras.

I de allra flesta fall behövs ingen djupare undersökning, utan precis som man i dag kan bekräfta faderskapet digitalt efter att barnet fötts bör man kunna göra en bekräftelse före födseln som också börjar gälla direkt.

Också om det råder osäkerhet kan faderskapet i de allra flesta fall avgöras tidigt genom ett enkelt blodprov från den blivande mamman. Med tanke på alla andra prover som tas i samband med graviditeten bör det inte vara några problem att också göra undersökningen om faderskapet.

Det man främst vinner med att utreda faderskapet tidigt är att gemensam vårdnad då kan bli norm från första dagen. Detta skulle ge en lång rad fördelar. Barnet skulle få sin självklara rätt till båda sina föräldrar. Om det värsta tänkbara sker och mamman avlider i samband med förlossningen blir det inga frågetecken om vem som egentligen har vårdnaden, och om pappan avlider innan barnet föds är det ändå klart med både faderskap och arvsordning.

Att gemensam vårdnad blir standard redan vid barnets födelse kan jag bara se fördelar med. Om båda föräldrarna är kända och inga tungt vägande skäl som till exempel våld eller övergrepp finns kan gemensam vårdnad gälla automatiskt. Ingen förälder behöver då kämpa i domstol för att få vara en del av sitt barns liv.

Vi ser alarmerande fall där barn förlorar kontakten med en förälder, ofta pappan, inte för att denne skulle vara olämplig utan enbart på grund av den andra förälderns ogrundade motstånd. Detta är ett samhällsproblem som drabbar barnens psykiska hälsa och skadar familjebanden. Forskning visar entydigt att barn med två engagerade föräldrar mår bättre, presterar bättre i skolan och har färre psykiska problem.

I förra veckan träffade jag ännu en pappa som stängts ute från de första åren av sitt barns uppväxt. Mamman hade tagit sig rätten att hindra pappan från att träffa deras gemensamma barn och drog ut på processen så att föräldradagarna var helt förbrukade när det så småningom beslutades om gemensam vårdnad för deras barn.

Detta kan inte vara i enlighet med barnets bästa. Det är dags att sätta barnet främst – på riktigt.

Herr talman! Det är inte rimligt att i ett modernt samhälle som Sverige fortfarande ha en lagstiftning som gör det möjligt för en förälder att utan saklig grund exkludera den andra. Låt oss skapa en familjerätt som verkligen sätter barnets bästa i centrum – en rätt där båda föräldrarna, om de är lämpliga, ges en likvärdig roll i barnets liv från början!

Sverigedemokraternas förslag om en barndomsgaranti har som grund att sätta barnets behov först och att förhindra barnmisär. Nolltolerans mot att barn far illa och en utgångspunkt i vad som är bäst för barnet är grunden för vår barndomsgaranti, och detta är en del av vår barndomsgaranti.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga några mer generella ord om arbetet med lagstiftningen kring familjepolitiken.

Vi har i dag en mycket aktiv regering som agerar och har agerat i en lång rad av de frågor vi brukar diskutera här. Under föregående mandatperioder var det oppositionen som föste regeringen framför sig med otaliga tillkännagivanden och krav på agerande. Nu efter åtta förlorade år ser vi att det verkligen händer saker som förändrar på riktigt.

Propositionen *Tryggare hem för barn*, som beslutades i slutet av november förra året och började gälla den 1 januari, var ett stort steg framåt. Den löste det mesta i fråga om våld och även frågan om en vårdnadshavare som mördar den andra föräldern ska bli av med vårdnaden.

Detta är helt i linje med vår barndomsgaranti.

Regeringen och Sverigedemokraterna har utrett ett förbud mot kusinäktenskap, och min förhoppning är att det inom kort ska finnas en tydlig lag på plats som förbjuder kusinäktenskap och förhindrar hedersförtryck.

Andra delar där vi i stort är överens med regeringen om åtgärder är förändringar av bodelningsförfarandet och av reglerna gällande gode män, förvaltarskap och arv. Allt detta är på gång. Under våren kommer också en bredare utredning som berör juridiskt ombud för barn i vårdnadstvister att tillsättas. Vårt ingångsvärde är att barnet ska stärkas genom hela processen och inte bara i rättssalen.

Jag vill hävda att vi har den klart mest aktiva regeringen på familjeområdet sedan jag kom in i riksdagen 2014. Mycket har nu förbättrats i vanliga människors vardag.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 16. Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för att vinna tid i kammaren yrkar jag alltså bifall bara till den.

Anf. 70 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Jag har en mycket kort och enkel fråga till ledamoten EskilanderSSon. Frågan är om Sverigedemokraterna nu behandlar mäns våld mot kvinnor som det samhällsproblem det är eller om Sverigedemokraterna fortfarande anser att det är en inövad oneliner.

Anf. 71 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Tack, Märta Stenevi, för frågan!

Jag har ju uttryckt att mäns våld mot kvinnor tyvärr ofta är en inövad oneliner. Det gäller särskilt när vi till exempel debatterar *Tryggare hem för barn*. Då debatterar vi framför allt våld som väldigt små barn utsätts för.

Om man går in och tittar på hur det ser ut i statistiken ser man att det är ganska lika mellan män och kvinnor när det gäller vilka som utsätter små barn för våld. Antalet små barn som dödas är väldigt lågt, men förövarna är ungefär hälften kvinnor och hälften män. Det är till och med så att kvinnor är lite överrepresenterade när det gäller att döda de här små barnen och att dömas för mord på små barn. Till exempel var det i fallet Lilla hjärtat – som var väldigt gripande – så att mamman så småningom faktiskt dömdes för att ha dödat sitt eget barn.

Man förenklar verkligheten genom att bara säga att det är mäns våld mot kvinnor som ska upphöra. Det tycker jag är direkt felaktigt. Då har man inte förstått frågan i grunden. Man har inte förstått vad problematiken är, framför allt inte när vi pratar om våldet man utsätter de här riktigt små barnen för. Det var precis det vi diskuterade i *Tryggare hem för barn*, alltså de små barnen i vårt samhälle som utsätts för våld.

Man måste kunna höja blicken och förstå att det finns andra faktorer som kan vara mycket viktigare att titta på än huruvida det är mamman eller pappan som utsätter barnet för våldet – speciellt eftersom det är ungefär lika många mammor som pappor som utsätter de här små barnen för våld.

Anf. 72 MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att påminna både ledamoten, kammaren och eventuella åhörare om att *Tryggare hem för barn* inte har någon typ av åldersgräns. Barn är individer under 18 år, och lagstiftningen omfattar alla dem.

Jag vill vara säker på att jag förstår Sverigedemokraternas hållning i detta. Sverigedemokraterna menar alltså att det inte är relevant att prata om mäns våld mot kvinnor i samhället. Uppfattningen är att detta är en könsneutral fråga och att det inte finns någon anledning att se på det könade våld som drabbar kvinnor varje dag i samhället. Detta våld är att avfärda som en inövad oneliner och inte att se som ett faktiskt existentiellt samhällsproblem. Har jag förstått Sverigedemokraternas hållning rätt då?

Anf. 73 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Märta Stenevi för följdfrågan. Svaret på den blir givetvis nej. Som vanligt när Miljöpartiet ska debattera här i kammaren förenklar och förvränger man till sin egen fördel. Man vill utmåla andra som okunniga eller som att de inte ser de problem som finns i samhället på rätt sätt.

Problemet med våld i samhället är ju att allt våld bör upphöra – inte bara det våld som män utsätter kvinnor för. Man bör motverka alla former av våld i relationer. Det är ju så att det även i homosexuella förhållanden mellan kvinnor förekommer våld. Det våldet kan man ju inte förringa och se som att det går att strunta i för att det inte är män som står för våldet. Det är det Miljöpartiet i praktiken gör. Man struntar i allt våld som kvinnor utsätter kvinnor för eller som kvinnor utsätter barn för. Man kan inte bara stirra sig blind på mäns våld mot kvinnor. Givetvis ska mäns våld mot kvinnor också upphöra, men det är en del i ett större arbete.

Tillsammans med regeringen tar vi nu verkligen detta på allvar och skärper en lång rad lagar för att komma till rätta med våldet i samhället. Då är det egentligen ointressant om den som utfört våldet är kvinna eller man. Det som är intressant är ju att våldet ska upphöra, och det är min utgångspunkt att allt våld ska upphöra.

Anf. 74 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V):

Herr talman! Vad är en familj? Det finns många svar på den frågan, men de flesta skulle nog säga att en familj är en samhörighet och en plats där vi känner oss trygga, älskade och stöttade. Det är en plats där vi kan växa, utvecklas och vara oss själva utan att känna vare sig rädsla eller oro.

För många människor är nog familjen just en sådan plats. Men för en del – inte sällan kvinnor – är familjen och hemmet inte en trygg punkt i tillvaron utan en plats präglad av våld och rädsla.

Mäns våld mot kvinnor är ett av vår tids största samhällsproblem. Det handlar inte bara om fysiskt våld utan också om psykiskt, ekonomiskt och sexuellt våld. Alldeles för många kvinnor lever i dag i en miljö av konstant skräck, fastlåsta i destruktiva relationer. De gör det inte för att de inte vill ta sig ur utan för att de inte ser någon möjlighet att lämna.

Från politiskt håll är det vår skyldighet att göra det vi kan för att underlätta för dessa kvinnor att lämna sådana relationer. Bland annat behöver den obligatoriska betänketiden vid skilsmässa försvinna. Vi måste se till att det finns tillräckligt många skyddade boenden för de behövande och att kvinnojourerna har de resurser de behöver.

Herr talman! När man pratar om mäns våld mot kvinnor och om våld i nära relationer är det tyvärr inte ovanligt att det också finns barn med i bilden. Vänsterpartiet anser att dagens regler gällande gemensam vårdnad är bristfälliga. Det finns en överhängande risk att den förälder som har varit utsatt för våld av den andra föräldern, och på grund av detta har svårt att samarbeta kring barnet, missgynnas.

Risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort, hålls kvar eller far illa måste vara det allra viktigaste att beakta när barnets bästa bedöms. En domstol ska inte kunna besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja i fall där en förälder har utsatt den andra föräldern eller barnet för våld eller övergrepp.

Av samma anledning anser vi inte heller att en domstol ska kunna besluta om gemensam vårdnad när båda föräldrarna motsätter sig detta.

Herr talman! När vi diskuterar familjerätt är det också viktigt att påminna om att en familjesammansättning kan se ut på många olika sätt. Den kan bestå av ett barn och två pappor, ett barn och en pappa, två barn och två mammor eller för den delen ett barn och en mamma och en pappa. Det är därför rimligt att vi också har en lagstiftning som speglar detta. Dagens föräldrabalk är tyvärr ett lapptäcke. Juridiken måste både vara begriplig och fungera för alla familjer. Oavsett vilken sexuell läggning och vilket juridiskt eller biologiskt kön personen som föder barnet har är den personen fortfarande barnets förälder. Vi anser därför att det är hög tid att föräldrabalken blir könsneutral – i linje med det utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla föreslog.

Herr talman! Vi lever i en tid när hbtqi-personers och regnbågsfamiljers rättigheter står under attack av auktoritära högerkrafter runt om i världen. Vi ser det i Melonis Italien, i Trumps USA och nyligen i Viktor Orbáns Ungern, där man precis har förbjudit den årliga prideparaden. Förbudet är ett tydligt brott mot den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. EU måste omedelbart agera och frysa det ekonomiska stödet till Ungern. Dessa lagar är fullständigt oacceptabla.

Alla människor måste ha rätt att forma sitt eget liv och att älska och bilda familj med den de vill utan att utsättas för diskriminering eller repressalier. Vi anser därför att regeringen bör arbeta för att samkönade äktenskap och partnerskap ska erkännas i hela EU.

Med detta sagt yrkar jag bifall till reservation 39.

Anf. 75 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! Barn har rätt till sina föräldrar. Det är en självklarhet för de allra flesta och i de allra flesta fall.

Det finns undantag, som när föräldrar utsätter sina barn för någon form av våld, fysiskt eller psykiskt, eller för försummelse. Då gäller det att vi tidigt sätter in insatser till familjen och barnet. När det inte räcker ska vi ge barnet möjlighet att växa upp i en annan familj.

Föräldrabalken är dock inte alltid där vi vill att den ska vara när det gäller barnens rätt till sina föräldrar. Lagstiftningen utgår nämligen från att det är en man och en kvinna som är gifta och har gemensamma barn som föds inom äktenskapet. Allting annat är någonting annat i lagstiftningen eftersom vi har gjort tillägg till den grunden för lagstiftningen. Det skapar svårigheter juridiskt, och det skapar en skillnad mellan barn när det gäller vilken rätt de har till sina föräldrar.

Herr talman! Vad är det för skillnad ur ett barnperspektiv om föräldrarna är gifta eller inte? För barnet spelar det ingen roll, men för vårdnadshavarskapet spelar det roll. Det här är någonting som Centerpartiet har drivit framåt under ett antal år, och jag hoppas att regeringen någon gång ska våga lyfta på stenen och se hur omodern den här delen av föräldrabalken är.

Om nu barn har rätt till sina föräldrar borde det automatiskt bli ett gemensamt vårdnadshavarskap när faderskapet fastställs. Det är viktigt för Centerpartiet. Det borde dessutom ske innan barnet föds, för det värsta – att modern avlider under förlossningen – kan hända.

Mammor och pappor måste vara lika mycket värda för barnet. Annars fortsätter vi att bekräfta den bild som delvis finns, det vill säga att kvinnor ska ta ett större ansvar för familj, hem och barn. Det bekräftas indirekt i lagstiftningen. Jag vill därför påstå att det för jämställdhetsarbetet finns ett viktigt symbolvärde i att förändra den här lagstiftningen och ge pappan en lika stor trygghet i att han är en viktig del av barnets liv.

Herr talman! Ett annat viktigt område, som jag var inne på i mitt replikskifte tidigare, är barns rättigheter. När föräldrar separerar blir det ibland väldigt långdragna tvister om vårdnad, boende och umgänge för barnet. Jag sa tidigare att det finns undantag där det inte är det bästa för barnet att ha kontakt med båda sina föräldrar, men det som händer vid de tillfällena är att föräldrarna har var sitt ombud – men inte barnen, trots att det faktiskt är barnen det handlar om.

Så länge vi inte har fått den här frågan på plats – och jag kommer att fortsätta lyfta den tills jag ser att regeringen har tillsatt utredningen – är risken att det blir mer fokus på föräldrarnas behov än på barnens behov. Det finns en risk att ingen riktigt tar sig an barnets perspektiv i den här diskussionen. Det finns en stor risk att barnen inte får komma till tals utan att man sätter barnen på läktaren. Det finns också en stor risk att man i de riskbedömningar som görs inte tar hänsyn till olika typer av våld som ett barn kan utsättas för.

Herr talman! Det här är ett av skälen till att Centerpartiet har drivit frågan. Vi kommer att fortsätta att driva den. I mitt replikskifte med Kristdemokraternas ledamot tidigare hade jag hoppats att han skulle komma med en nyhet, för det har man tidigare varit duktig på inför debatter. Jag hade därför hoppats att det skulle levereras en nyhet i dag, men så blev det inte. Jag får fortsätta vänta.

Jag byter ämne igen, herr talman – som vi har varit inne på är familjerätten ett brett område. Vi har barnets födelse, och vi har föräldrarnas separation. Det tredje området jag tänkte gå in på är framtidsfullmakter.

Framtidsfullmakter är ett bra verktyg som gör att jag i mitt friska liv kan tala om vem jag vill ska ta hand om mina angelägenheter om jag inte klarar det själv, antingen på grund av att jag drabbas av en olycka eller på grund av ålderdom eller demenssjukdom. Det är en viktig reform, men det börjar bli dags att utvärdera den. Funkar det så som vi hade tänkt? Har lagen blivit som vi ville? Jag tror inte att vi riktigt har lyckats.

Det uppstår problem med den formella delen: Hur står det – hur är fullmakten formulerad? Det finns heller inget verktyg för att hantera den digitalt, utan den blir liggande hemma på skrivbordet. Där kan den försvinna, men det är också så att bankerna inte alltid godkänner den här typen av fullmakter. Den vilja jag har skrivit ned kan mina barn eller någon annan närstående alltså inte använda eftersom banken inte godkänner fullmakten. Jag hoppas att regeringen kan sätta fart och påbörja en utvärdering här.

Som sagt: Familjerätten innehåller många olika områden. Det finns många områden kvar att diskutera och många fler områden att agera på. Från Centerpartiets sida skulle vi vilja se förändringar gällande altruistiskt värdmödraskap, internationellt bekräftade föräldraskap och möjligheten till fler vårdnadshavare än två. Och underhåll mellan makar vid betänketid – ska man verkligen ha det?

Det finns några relativt lågt hängande frukter som jag tänker att regeringen borde kunna ta tag i om man fortfarande är lite liberal, och det är att modernisera lagen från 1949 om vårdnadshavarskap och titta på exempelvis automatiskt vårdnadshavarskap och möjligheten till fler vårdnadshavare än två.

Med det yrkar jag bifall till reservation 44. Jag står självklart bakom även övriga reservationer.

Anf. 76 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är mycket jag tror att vi och Centerpartiet har gemensamt, och sedan finns det andra saker vi inte har gemensamt.

Det enda jag minns att Centerpartiet agerade kring och faktiskt var med och drev igenom när de satt som stödparti till regeringen är det märkliga tillägget som gjordes i familjerätten om att den man som föder ett barn ska räknas som far och att den kvinna som bidrar med sin spermie ska räknas som mor. Det är ungefär vad jag minns att vi förändrade under de åtta åren – och den förändringen ledde väl mest till förvirring, vill jag minnas, för sedan fick man ändra en massa andra regler eftersom det blev problem i nästa led.

Anledningen till att jag begärde replik var dock det tidigare replikskiftet, som handlade om surrogatarrangemang. Jag skulle vilja fråga Centerpartiet om deras syn på just surrogatarrangemang och det här att man utnyttjar kvinnor i andra länder.

Jag vill minnas att jag för några år sedan satt och gick igenom vad det kostar att utnyttja en kvinna i ett annat land. Det var lite före Ukrainakrisen, och då kostade det ungefär 50 000 att hyra en livmoder i Ukraina. Jag vill minnas att det kostade 150 000 i Indien, men nu har Indien förbjudit internationella surrogatarrangemang. I USA fick man betala uppemot 500 000.

Vad tycker Centerpartiet, som har agerat för att göra det möjligt att utnyttja människor i andra länder, är ett lagom pris att betala för en kvinnekropp när man hyr den i ett annat land?

Anf. 77 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Det finns ju några områden där sverigedemokrater och centerpartister är överens. Ditt kan vi räkna delar av familjerätten.

Jag fick en fråga om värdmödraskap. Här måste man ha ett helhetsperspektiv. Centerpartiet vill att vi ska ha ett altruistiskt värdmödraskap i Sverige. Det innebär i praktiken att en kvinna ska kunna bära ett barn åt en annan kvinna eller åt en bror, moster, faster eller vad det nu kan vara i Sverige, inom svensk hälso- och sjukvård och med svensk moral och etik. Framför allt ska det ske utan ersättning; detta är betydelsen av det altruistiska. Det är mot denna bakgrund Centerpartiet driver den här typen av frågor.

Jag har träffat väldigt många föräldrar och värdmödrar som gör detta av egen fri vilja, men eftersom vi inte tillåter det i Sverige tvingas man åka till ett annat land för att göra det. Man kan jämföra detta med när ensamstående kvinnor inte fick använda sig av insemination av donerade manliga könsceller i Sverige. Då åkte svenska kvinnor till Danmark. Efter att vi tillät det i Sverige gjordes insatsen i stället i Sverige.

För mig handlar det i grund och botten om att vi ska tillåta denna hjälp att bli förälder i Sverige. Så länge vi inte gör det kommer människor att vända sig till någon annan i ett annat land.

Det barn som har tillkommit via vårdmödraskap i ett annat land har fortfarande rätt till trygghet, säkerhet och rätt vårdnadshavare. Det är ju ändå de föräldrar – de mammor och pappor – som bor i Sverige som detta handlar om. Barnet kan inte stå utan föräldrar och vårdnadshavare på grund av att svensk lag inte tillåter en insats i Sverige.

Anf. 78 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att vi har väldigt olika syn på surrogatarrangemang. Som jag ser det är det mycket problematiskt att tillåta någon form av detta. Även om det skulle ske altruistiskt öppnar det för att man normaliserar köp av kvinnor över landsgränser. Vi ska komma ihåg att ett femtiotal kvinnoorganisationer har begärt ett internationellt förbud mot surrogatarrangemang hos FN. Jag utgår från att Centerpartiet tycker att de har helt fel i detta. Sverigedemokraterna skulle gärna gå vidare med ett internationellt förbud. Det enda rätta sättet att komma åt detta är ett internationellt förbud som hindrar det från att ske.

Det finns problem med surrogatarrangemang, oavsett om det är altruistiskt eller om man får pengar för det. Har man rätt att göra abort om man skulle ångra sig? Hur ser rätten till den egna kroppen ut? Vad händer om man orsakar skador på barnet? Man får plötsligt en form av leveransansvar, vilket blir jättemärkligt när det handlar om små barn.

Det finns saker man kan göra men kanske inte måste göra bara för att det är möjligt. Det är också så att nio månader är väldigt lång tid. Det kan hända mycket. Vad händer om de föräldrar som ska ta emot barnet dör under tiden? Då står kvinnan där med ett barn som hon egentligen aldrig har bett om att få men som hon på något sätt tvingas ta hand om.

Den svenska lagstiftningen är helt klar: Alla former av surrogatmödraskap är förbjudna. Det är dessutom så att den som föder barnet blir mamma, vilket jag tycker är värt att värna. Vill man på något sätt frångå detta får man använda adoptionsverktyget. Jag tycker att det är helt rätt – vi ska inte underlätta surrogatarrangemang internationellt.

Anf. 79 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Mikael Eskilandersson för diskussionen. Det är en väldigt svår diskussion. Vi kan prata om svart och vitt när det gäller det mesta, och det kan bli väldigt svart och vitt i denna typ av diskussion.

Jag tycker inte att det är okej att köpa någon annan människas kropp mot personens vilja, oavsett vad man i så fall skulle betala för.

Ledamoten frågade vad som ska gälla om den som bär barnet inte längre vill bära barnet, om personen vill behålla barnet eller om barnet skadas. Vi behöver låta utreda hur detta ska göras på ett bra sätt för att det ska fungera i Sverige, med svensk etik och svensk moral.

Vi ska veta att det finns svenska, heterosexuella kvinnor som i dag åker till ett annat land och får hjälp med insemination, bär barnet i Sverige och i svensk hälso- och sjukvård och sedan föder barnet åt sin bror eller syster eller vad det nu kan handla om. Eftersom det alltid är den födande modern som blir moder i Sverige är det vårdmodern som blir mor, trots att det inte är hon som ska vara mor – det är ju personen hon bär barnet åt som ska

vara det. Vi kan prata om adoptionsregler, om att man behöver avsäga sig föräldraskapet och så vidare. Det här är juridiskt knepigt, och det tar lång tid innan barnet får det rätta föräldraskapet.

För mig handlar det om att ett barn som föds har rätt till de föräldrar som barnet ska ha rätt till. Jag vill se detta i svensk hälso- och sjukvård så att vi kan göra även denna insats för att fler barn ska födas i ett land där det i dag föds färre än två barn per kvinna. Jag vill att det sker på ett bra, etiskt och hållbart sätt.

Anf. 80 MÄRTA STENEVI (MP):

Herr talman! Jag kommer att ägna större delen av detta anförande åt frågan om barns trygghet från våld. Det kommer kanske inte som någon större överraskning eller chock för någon. Barns trygghet är och kommer alltid att vara min främsta prioritering, oavsett om det gäller deras rätt att fly undan krig, deras rätt till rent vatten och ren luft eller deras absoluta rätt att slippa våld.

I detta betänkande om familjerätt har civilutskottet hanterat en lång rad frågor som berör oss medborgare i livssituationer där vi är sårbara och utlämnade. Ett sådant exempel från betänkandet gäller när vi blir gamla och behöver försäkra oss om att våra önskemål för framtiden tas om hand genom ett fungerande system för framtidsfullmakter, vilket Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet ställer krav på i reservation 43. Ett annat exempel gäller att våra rättigheter skyddas och omhändertas om vi behöver en god man genom ett fullgott och rättssäkert system. Detta är ett krav som Socialdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet tar upp i reservation 42.

I reservation 39 tar Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet gemensamt upp behovet av en moderniserad föräldrabalk som bland annat erkänner föräldrar i samkönade äktenskap som föräldrar genom ett språkbruk som inkluderar stjärnfamiljer.

Jag vill också särskilt nämna reservation 14. Trots att surrogatmödraskap inte är tillåtet i Sverige, och trots min djupa övertygelse om att det inte borde vara tillåtet någonstans, föds barn som en följd av handeln med kvinnors kroppar i andra länder. Dessa barn har samma behov och rättigheter som alla andra barn i Sverige, men i dag är de i princip rättslösa. Barn är barn. De varken kan eller ska hållas ansvariga för hur de har kommit till. De ska skyddas och tas om hand, även rättsligt.

Herr talman! Det finns alltså mycket i dagens betänkande som ligger mig varmt om hjärtat, men jag kommer i dag att yrka bifall endast till reservation 24. Trots de senaste årens debatt och beslut fortsätter tvångsumgänget.

Sofia är fyra år gammal. Hon lever med skyddade personuppgifter efter att hennes mamma utsatts för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld av Sofias pappa. De har flytt från pappan och bor nu i en annan kommun. Storasystern Frida har vittnat i rätten om det våld som pappan har riktat mot framför allt mamman men också mot henne själv och hennes lillasyster. Hon har också berättat om hur orolig hon är när hennes lillasyster ska träffa pappan ensam. Vårdpersonal på den nya bostadsorten har beskrivit hur starkt påverkad den här tonåringen är av rädslan för att lillasystern ska råka illa ut hos sin pappa.

Men pappan är inte dömd för våldet, och därför har domstolen valt att inte ta hänsyn till uppgifterna om våld. Man bedömer i stället att det är för barnets bästa att fyraåringen får träffa pappan ensam.

Konsekvensen för mamman är att hon å ena sidan är ålagd av rätten att ta med den fyraåriga dottern till pappan på överenskomna tider, en man som har misshandlat henne fysiskt, psykiskt och sexuellt, och lämna dottern ensam med honom. Å andra sidan ansvarar hon som ensam vårdnadshavare för dotterns säkerhet och för att de skyddade uppgifterna inte röjs. En kvinna som flytt undan våld med sina barn åläggs av rättssystemet att med risk för att uppgifterna röjs lämna över barnet till förövaren för ensamt umgänge.

Herr talman! Det är bara några månader sedan vi stod här och debatterade den så efterlängtnade lagstiftning som skulle förhindra just detta, alltså den lag vi kallar lex Tintin. Jag stod i denna talarstol och tackade regeringen för att man hade tagit lagstiftningen i mål efter utredningen. Men jag invände också mot att man inte hade gått vidare med möjligheten att ge barn egna juridiska ombud vid mål som rör vårdnad, boende och umgänge.

I går publicerade SVT en granskning av de domar som fallit i frågor om umgänge under de två månader som har gått sedan lex Tintin trädde i kraft, och det är ett förskräckande resultat som redovisas. I de 300 granskade domarna förekom uppgifter om våld i 49 av fallen, men i 21 av dessa 49 fall hade umgänge ändå utdömts. Med andra ord: I närmare hälften av de vårdnadstvister där det förekom uppgifter om våld fick förövaren ändå rätt till umgänge med barnen som utsatts för eller bevittnat våld. Detta gäller alltså domar som fallit efter det att den nya lagstiftningen trätt i kraft.

Herr talman! Jag ska erkänna att jag ville skrika rakt ut när jag läste genomgången av domarna, för jag har suttit med dessa mammor. Jag har lyssnat till mamman som av rätten tvingades köra 40 mil varannan vecka för att lämna över sitt barn till en man som hade slagit henne sönder och samman och utsatt hennes äldre barn för övergrepp. Jag har lyssnat på mamman som beskrev processen vid överlämning, hur hon åkte till en främmande stad, mötte upp en socialsekreterare på olika platser varje gång och lämnade över barnet, som sedan togs till pappan för umgänge. Hon gick igenom hela denna process för att pappan till barnet inte skulle råka se henne, följa efter henne och få reda på var hon bodde.

Jag har suttit med förtvivlade mammor som berättar om skräcken för att det ska ligga kvar ett kvitto i en ficka eller en lapp från skolan i väskan eller att en plastpåse med kvartersbutikens namn ska råka följa med i packningen. Jag har lyssnat på mamman som förlorade vårdnaden om sina barn för att hon valde att skydda dem från våldet och då i stället förlorade dem. Jag har suttit med mamman som kallt konstaterade att hennes liv inte skulle börja igen förrän barnens pappa var död, och jag har suttit med Tintins mamma och tagit emot den smärtsammaste av alla berättelser: den om att alla farhågor besannats och barnet dödats, trots alla varningar.

Nu läser jag att detta fortsätter för att kvinnornas och barnens berättelser fortfarande inte tas på allvar. Detta måste få ett slut, och det nu. Lagstiftningen är på plats. Nu måste den också få genomslag i domstolarna. Ett rättssystem som består till syvende och sist av människor som ska uttolka lagstiftningen, och varenda person i vårt rättssystem som arbetar med kvinnor och barn som utsatts för våld måste veta vad det är de möter. De måste förstå vad våld är och hur mäns våld mot kvinnor, våld i nära rela-

tioner och hedersrelaterat våld tar sig uttryck, och de måste börja tro på barnen.

Herr talman! Barnkonventionen är lag i Sverige, och barn ska vara rättighetsbärare. Därför måste barn få egna juridiska ombud i tvister som rör vårdnad, boende och umgänge. Ombudet ska inte representera föräldrarnas motstående intressen utan skydda barnets intressen, ta till vara barnets bästa och hjälpa barnet att föra sin talan.

Jag vill med eftertryck yrka bifall till reservation 24 eftersom minst 21 domar som innebär att barn fortsatt tvingas till umgänge redan har fallit sedan lex Tintin trädde i kraft. Det finns ingen tid att förlora. Denna kammar har möjlighet att ge barnen en röst och låta dem få veta att samhället står på deras sida. Vi har möjlighet att stoppa tvångsumgänget nu i stället för sedan, så låt oss ta den möjligheten.

Jag yrkar åter bifall till reservation 24.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 14 Regelförenkling för företag

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU16
Regelförenkling för företag
föredrogs.

Anf. 81 ANNA AF SILLÉN (M):

Herr talman! Regelförenkling för företag är mer aktuellt än någonsin. I en orolig omvärld där osäkerhet präglar såväl ekonomi som geopolitik behöver vi ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv. Det är företagen som bygger vår välfärd, finansierar vårt försvar och säkrar vår livsmedelsförsörjning. Att förenkla för dem som skapar jobb och driver innovation är därför en av de viktigaste uppgifter vi har. Låt mig därför yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motioner.

Herr talman! I dessa dagar känns det långt ifrån självklart att citera USA:s president, men en gång i tiden var han klokare, hette Ronald Reagan och konstaterade att de mest skrämmande ord en företagare vet är "I'm from the Government, and I'm here to help".

I höstas fick jag uppleva hur väl detta tyvärr stämmer. LRF Södermanland arrangerade en så kallad regelsafari och bjöd in politiker och tjänstemän från alla nivåer: kommun, region, riksdag och länsstyrelse. Syftet var att belysa den snårskog av regler den gröna näringen möter. Det var ett utmärkt initiativ. Men när vi hälsades välkomna av gårdsägaren konstaterade hon att vi var på just hennes gård för att ingen annan vågade ta emot oss. Man drog sig för att bjuda hem oss av oro för att det skulle visa sig att man hade missat något.

Där stod vi i den sörmländska myllan på ett av de lantbruk som är en del av en svensk näring som håller absolut världsklass när det gäller såväl miljö- och klimathänsyn som djurskydd och produktkvalitet, och jag skämdes. Jag skämdes för svensk politik, myndighetsutövning och lagstiftning.

Detta är givetvis inte specifikt för Sörmland, utan så här ser det ut över hela landet. Företagare bär ständigt på en oro över att ha missat någon av de närmare 700 regelkrav som lantbruket i snitt har att förhålla sig till.

Svensk regleringsiver och överbyråkratisering har för länge sedan gått över styr. Det är ett hot mot vår egen konkurrenskraft, tillväxt, självförsörjning och säkerhet. Men det bidrar också till en otrygghet hos våra företagare, och det är naturligtvis oacceptabelt.

Vi behöver gå tillbaka till en ordning där bönder får vara bönder och inte byråkrater. Sverige behöver en rejäl avregleringsvåg. En avbyråkratisering som gynnar våra företagare skulle givetvis även bidra till att effektivisera staten, vilket vore en völgärning i sig. Näringslivspolitik är inte raketforskning. Det handlar i stor utsträckning om att inte krångla till det och om att förenkla. Vi måste säkerställa att de regler vi har är relevanta och bidrar till ordning och reda och samhällsnytta och att myndighetsutövningen som ska säkra att de följs är serviceinriktad och rättssäker.

Herr talman! Ett omfattande förändringsarbete är igång. Den förenklingsresa den moderatledda regeringen och Tidösamarbetet har påbörjat startade med Sveriges EU-ordförandeskap, under vilket man satte konkurrenskraft på agendan.

Vårt oroliga omvärldsläge har sedan förstärkt en sense of urgency som gör att även EU-kommissionen nu kombinerar green med growth och har lanserat förenklingspaketet med syfte att bland annat underlätta företagets rapporteringsarbeten. Det är vår moderata EU-parlamentariker Jörgen Warborn som är chefsförhandlare för delar av arbetet med EU:s förenklingspaket.

Här i Sverige har vår moderatledda regering delat in det nationella arbetet med att minska den byråkratiska bördan i tre delar: myndighetsutövning, regelförenkling och implementering av EU-direktiv.

Vad gäller myndighetsutövning har svenska verk och myndigheter i såväl budget som regleringsbrev fått en tydlig uppgift att minska regelbördan och de administrativa kostnaderna för företag samt förbättra bemötande och servicegrad gentemot näringslivet. Det är en tydlig politisk beställning som Myndighetssverige nu har att leverera på. Myndigheterna har vidare fått såväl resurser som ett tydligt uppdrag att korta sina handläggningstider. Även tillståndprocesserna ska göras mer effektiva, rätts-säkra och förutsebara.

Regeringen har vidare tillsatt två funktioner: ett förenklingsråd och ett implementeringsråd. Förenklingsrådet har till uppgift att rensa i befintlig regelflora, och Implementeringsrådets uppdrag är kort och gott att få stopp på svensk gold-plating av EU-direktiv. Det är två breda och långsiktiga grepp som på allvar har potential att minska regelbördan.

Herr talman! Regelförenkling handlar inte bara om att vi ska ha relevant lagstiftning och adekvata regelverk, utan det handlar också om vilken typ av kultur vi vill ha, om förtroende och tillit för vår myndighetsutövning, om respekt för entreprenörskapet och om ett gynnsamt företagsklimat som gör det enkelt, tryggt och lönsamt att vara företagare i vårt land.

Det är företagande som är nyckeln till Sveriges välbästand, och det är fri företagsamhet som är nyckeln till utveckling. Med ett gott företagsklimat stärks förutsättningarna för fler svenska företagsidéer och uppfinningar som inte bara skapar de jobb som finansierar vår gemensamma välfärd

utan också gör att vi möter framtiden bättre rustade med nya lösningar för de utmaningar och omställningar som vi ställs inför.

Det är en tydlig företagarinje och ett gott företagsklimat som möjliggör en större försvarsbudget i osäkra tider, och det är ett gynnsamt företagsklimat och därmed sänkta kostnader för företagen som i sin tur sänker matpriserna, för att nämna några effekter av det viktiga regelförenklingsarbetet.

Notera gärna särskilt detta: Det är alltså inte populistiska utspel som bojkott av svenska företag som stärker svenskarnas ekonomi, utan det är hårt politiskt arbete för ett bättre företagsklimat som ger resultat som kommer att märkas i barnfamiljernas plånböcker.

Moderaterna har tillsammans med Tidökollegorna inlett en omfattande förenklingsresa. Detta framgår i näringsutskottets betänkande. Där framgår också att det finns ett brett politiskt engagemang i frågan, och det är i grunden bra.

Jag konstaterar att samtliga reservationer lyfter upp frågor som finns med i regeringens beredning av regelförenklingsarbetet. Det skapar förutsättningar för en bra framdrift i det politiska arbetet och därmed för stärkt svensk företagsamhet.

Anf. 82 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Anna af Sillén för anförandet om en angelägen fråga, som jag tror att vi kommer att diskutera mycket under de kommande månaderna med tanke på det stora arbete som EU-kommissionen just nu gör.

Jag noterade att Anna af Sillén i sitt anförande pratade om en avregleringsvåg. Det är absolut något som man kan förespråka, men jag skulle vilja ha lite konkretion om vad Anna af Sillén menar med en avregleringsvåg. Jag skulle inte säga att det är samma sak som en förenklingsvåg. Att avreglera innebär att ta bort saker.

Vi har regler eftersom de har syften. Sedan är det klart att det finns regler som vi måste förbättra. Det är klart att vi behöver förbättra våra regelverk och att vi alltid behöver göra en konsekvensanalys för att se om vissa regelverk är föråldrade eller bara betungande för framför allt små och medelstora företag.

Moderaterna och Tidöpartierna har, i likhet med Anna af Sillén i det anförande vi precis hörde, haft otroligt hög svansföring när det kommer till regelförenklingsfrågan, framför allt under de två gångna mandatperioderna. Nu, herr talman, har de haft makten i snart tre år.

Jag skulle vilja fråga Anna af Sillén: Vilken regelförenkling som Tidöpartierna har gått fram med har skapat fler jobb i Sverige? Vilka regelförenklningar har gjort det enklare för företagen? Vilken regelförenkling har sett till att vi har fler nystartade företag i Sverige?

Anf. 83 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack, Daniel Vencu Velasquez Castro, för frågorna! Det gläder mig att även Socialdemokraterna nu känner ett stort engagemang i frågan, även om vi saknade en del aktivitet i arbetet under de gångna åtta åren.

Mitt svar på frågan om vad jag menar med en avregleringsvåg är förenklingsarbete, precis ett sådant som vi har satt igång. Förenklingsrådets uppgift tycker jag kanske är det tydligaste svaret på ledamotens frågor. Förenklingsrådet har till uppgift att gå igenom befintligt regelverk och både rensa och förenkla samt lämna förslag om detta till regeringen.

Implementeringsrådet har till uppgift att minska överimplementering för att säkra att vi implementerar EU-direktiv på en nivå som fungerar för svenskt näringsliv och svensk konkurrenskraft.

Den självklara utgångspunkten är att det givetvis behövs regler och att Sverige givetvis behöver lagar, men Moderaterna och Tidöpartierna är besjälade av tanken att vi ska landa på en regleringsnivå som är rimlig och där reglernas existensberättigande innebär att de faktiskt löser samhällsproblem och bidrar till en samhällsnytta.

När det gäller vilka grepp som fungerar bäst i förenklingsarbetet tror jag att nyckelorden här är tålamod och uthållighet. Jag tror mycket på Förenklingsrådets och Implementeringsrådets arbete. Vi har redan sett levererade förslag om detta, men det är oerhört tydligt att det är de långsiktiga, breda greppen som kommer att göra skillnad på allvar för svenska företagare på längre sikt.

Anf. 84 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Det är intressant. Å ena sidan säger man att Socialdemokraterna hade åtta år på sig och att ingenting hände då, vilket givetvis inte är sant, och å andra sidan säger man att det behövs tålamod i regelförenklingsfrågan.

Kan vi förvänta oss att det kommer att ta åtta år med Tidöregeringen tills det kommer ett politiskt förenklingsförslag som skapar jobb i vårt land? Behöver vi vänta ännu längre för att fler företag ska känna att det är enklare att starta företag i Sverige och att deras företag framför allt inte ska gå omkull?

Det som är kärnan i min fråga, herr talman, är att man, när man har hög svansföring, förväntas leverera. Jag tror att väljare, företagare och enskilda – framför allt de löntagare i Sverige som just nu får se sig bli uppsagda – förväntar sig att man levererar på förslagen.

Just nu är det uppenbart att Tidöregeringen kan checka av boxar i sitt avtal, som man skrev på något slott en natt, och säga ”nu har vi infört ett implementeringsråd” och ”nu har vi infört ett förenklingsråd”. Jättebra, men det är bara pappersprodukter. Det är klart att de finns, men vad har kommit ut från dem?

Jag kräver inte att man på ett år ska ha kommit med några revolutionerande förenklingar, men Anna af Sillén har inte pekat på en enda. Jag skulle gärna vilja ha konkreta exempel. Kan Anna af Sillén återkoppla om vad som diskuteras just nu? Det vore intressant både för mig, som är i opposition och inte har samma möjlighet till dialog med regeringen, och för de åhörare som lyssnar på denna debatt och som berörs av den rekordlåga tillväxten, den rekordhöga arbetslösheten och de rekordmånga konkurserna för småföretag.

Anf. 85 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack igen, ledamoten, för frågor! Låt mig bara inledningsvis säga att ingen blir gladare än jag vid tanken på att Tidöpartierna

skulle regera i ytterligare åtta år. Låt oss hoppas att det verkligen blir så! Det skulle innebära fortsatt stark framdrift i det viktiga regelförenklingsarbetet.

Jag tycker att man ska komma ihåg den sammantagna bilden. Sverige har stora utmaningar, många av dem skapade av en nonchalans från den tidigare rödgröna regeringen. Det gäller såväl energifrågan, som är oerhört viktig för svenska företag, som trygghetsfrågorna, som även de drabbar svenskt näringsliv. Det här är en regering och ett Tidösamarbete som har jobbat oerhört intensivt med samhällsutmaningar som i allra högsta grad påverkar företagandet.

När det gäller regelförenkling skulle jag tvärtom vilja hävda att jag var väldigt tydlig i mitt anförande med de breda grepp som regeringen har tagit för att förenkla för företagen. Det gäller både enstaka förslag och, kanske framför allt, styrning och ledning. Därför tror jag att uppdraget till Myndighetssverige är oerhört viktigt. Det har getts både i specifika uppdrag till myndigheter och länsstyrelser och i regleringsbrev: De ska regelförenkla och stärka sin service gentemot företagen.

Det finns konkreta exempel på enstaka förslag. Vi vet att papperslösa kvitton, exempelvis, var otroligt uppskattat. Men det är den stora bilden, det stora hävet, det handlar om. Och vi har tålmod, ledamoten Castro! Socialdemokraterna, däremot, tappade tålmodet redan nu och skar ned på sitt regelförenklingsarbete i den senaste budgeten med närmare 30 miljoner kronor. Det driver inget förenklingsarbete.

Anf. 86 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik:

Herr talman! Tack, Anna af Sillén, för din beskrivning av hur viktigt det här är för konkurrenskraften och hur viktigt det är med bättre regler på EU-nivå! Anna af Sillén beskriver också de tydliga instruktioner som har getts till myndigheter och inrättandet av två nya råd för att komma åt regelförenklingen.

Min fråga, herr talman, är: Hur tycker ledamoten att det rent konkret har gått på två och ett halvt år? Finns det någonting som nu efter två och ett halvt år manar till kritik för att det går för långsamt? Finns det någonting som ledamoten tänker på kring att de nya kriterierna för hur man ska utvärdera regler har blivit väldigt svaga?

Anf. 87 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack, Elisabeth Thand Ringqvist, för frågorna!

Jag tror att mitt svar på den frågan alltid kommer att vara att jag önskar att det hade gått fortare – absolut. Det är lättare att uppmuntra andra att vara tålmodiga än att vara det själv. Naturligtvis är det här ett område där jag skulle önska att vi ständigt höjde takten. Men jag har stor respekt för att det är stora kvarnar som måste mala i detta, och jag tror återigen att de viktiga delarna kommer att handla om styrning och ledning i arbetet.

När det gäller utredningar, konsekvensutredningar och inte minst Regelrådets arbete kring detta finns det flera förslag från Produktivitetskommissionen, inte minst, om hur man ska stärka det arbetet. Det bereds nu inom Regeringskansliet, och det ska bli intressant att se var man landar där.

Konsekvensutredningar har absolut varit en svaghet generellt i svensk myndighetskultur – och inom svensk politik, måste vi nog ärligt säga. Vi behöver stärka oss när det gäller detta, och jag tror att man i alla lägen kan förbättras här.

Men jag vill också understryka att det är ett väldigt brett arbete igång. Jag tror att man måste se det och låta det ha sin gång. Man måste samtidigt självklart i alla lägen vara beredd att vassa direktiv för att säkra största möjliga effektivitet i det här viktiga arbetet.

Anf. 88 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik:

Herr talman! Tack, Anna af Sillén, för försöket till svar!

Låt oss titta på vad Förenklingsrådet har gjort. Det pratades om detta råd redan den dag regeringen tillträdde, och det startade ett och ett halvt år senare. Förenklingsrådet har fått in 152 förslag, varav 8 förslag har kommit från privatpersoner eller enskilda företag. Resten har kommit från företagsorganisationer. Det är jättebra, och de är kända sedan tidigare. Men man kan alltså inte säga att Förenklingsrådet har kommit med någon större succé så här långt, med åtta förslag.

Implementeringsrådet pratades det också om från första dagen av regeringen. Det startades ett och ett halvt år senare. Rådet ska säkerställa att EU-regler inte blir överimplementerade. Tio månader senare, nu i mars, släppte Implementeringsrådet en rapport. De har hittat en anmälningssplikt till vissa typer av rivningsjobb som är överimplementerad. Man måste anmäla detta två gånger, både till kommunen och till en myndighet. Det är bra att det här upptäcks, men på två och ett halvt år är det kanske lite tunt som resultat.

Min fråga är: Har regeringen verkligen tagit de krafttag som krävs? Det här är bra institutioner, men om de inte får den kraft och de resurser som de behöver blir det fortfarande bara en mängd Powerpoints.

Anf. 89 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack, Elisabeth Thand Ringqvist, för ytterligare frågor kring detta!

Jag skulle säga så här: Succé är det faktum att man nu har de här två viktiga verktygen på plats. Man har ett förenklingsråd med syfte att se över befintlig regelflora och ett implementeringsråd med syfte att motverka gold-plating av EU-direktiv. Det är första gången som Sverige eller en svensk regering tar de greppen. Det är mycket välkommet, och det är väldigt nödvändigt. Jag tycker att man i det läget kan känna förståelse för att uppstartsfasen kan bli något längre än man hade tänkt och önskat.

När jag pratar med ordförandena i de båda råden möter jag inget annat än en stark beslutsamhet att leverera så snabbt och så kraftfullt man kan på sitt uppdrag. Det känner jag ett stort förtroende för.

Låt mig återigen påminna om att den moderatledda regeringen har gjort detta vid sidan av ett antal andra mycket svåra uppgifter när det gäller svenska samhällsutmaningar, som energifrågan, trygghetsfrågan och så vidare. Detta gör vi i en väldigt osäker omvärld som också sätter oss i en svår sits nu när även försvarsfrågan är mer aktuell än vi någonsin skulle vilja att den var.

Succé är alltså det faktum att Sverige har en regering som tänker långsiktigt och rätt i förenklingsarbetet.

Anf. 90 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 3 under punkt 2 om Regelrådet och konsekvensutredningar.

Med det sagt skulle jag också vilja reflektera lite kort över den stora enighet som råder på det politiska området. Detta är ett ganska brett betänkande angående alla typer av regelförenklingsfrågor, och där återfinns endast åtta reservationer, varav tre tillhör Sverigedemokraterna.

Det är positivt i grunden att det finns en politisk enighet på det stora hela kopplat till att man i de flesta partier, åtminstone i retoriken, har som politisk ambition att underlätta och skapa bättre förutsättningar för näringslivet att verka utifrån.

Samtidigt vet vi att det har varit svårt för samtliga regeringar som har haft denna uttryckta ambition att kunna leverera konkret på ett sådant löfte och en sådan önskan. Jag kommer att återkomma lite kring vad vi har hunnit med hittills i Tidöpartierna, men först vill jag betona allvaret i detta.

Vi pratar om att regelbördan enligt Tillväxtverket uppgår till ungefär 370 miljarder årligen för det svenska näringslivet. Det är en summa som är så pass stor att den är svår att sätta fingret på. Men låt oss leka med tanken och låt mig komma med ett hypotetiskt exempel, herr talman: Om vi hade tagit bort dessa 370 miljarder hade de i stället kunnat bli intäkter i företagen, eller snarare kostnader som inte hade uppstått. Då hade de investerats genom anställningar, nya fabriker, modernisering, effektivisering och så vidare. Då hade vi inte bara sett en kraftig ökning av vår tillväxt i Sverige, utan detta hade också renderat i mer skatteinbetalningar, som vi inom politiken hade haft förmånen att fördela och förvalta.

Herr talman! 370 miljarder innebär ett par kärnkraftsreaktorer. Det innebär att vi utan problem hade kunnat rusta upp försvaret utifrån de nysatta höga ambitioner som finns från Tidöpartierna.

Nu är det ju inte riktigt så enkelt, herr talman, som att man bara kan fatta några beslut här och sedan bespara näringslivet 370 miljarder i kostnader för regelbörda. Jag tycker dock att det är rimligt att vi har med oss den siffran i denna debatt för att förstå vilka storheter det rör sig om. Därigenom vet vi också varför denna fråga är så pass viktig.

Det var mot den bakgrunden som Sverigedemokraterna var det första parti i Sveriges riksdag som presenterade en kommittémotion som uteslutande handlade om regelförenklingsfrågor. I den drev vi på för ett systematiskt regelförenklingsarbete, för stärkta konsekvensanalyser, för stopp för överimplementering av EU-direktiv och för ett förenklingsråd, liksom för enskilda lag- och regellättnader i specifika fall. Stora delar av det vi länge drivit på för har nu blivit verklighet eller är på väg att bli verklighet tack vare Tidöpartiernas aktiva engagemang på detta område, vilket jag naturligtvis ser väldigt positivt på.

Vi kan titta på vad vi åstadkommit hittills – detta lyftes av Anna af Sillén före mig. Vi har nu ett förenklingsråd och ett implementeringsråd på plats. Det innebär i praktiken att det finns organ i statsapparaten vars enda syfte är att se över den befintliga lagstiftningen med befintliga regler och försöka hitta förslag på var man kan underlätta, var man kan skära kostnader och var det inte finns motiv för den lag eller den regel det handlar om – eller för den delen i de fall det handlar om lagar och regler som brister i sitt syfte.

Samtidigt ska rådet titta på all inkommande EU-lagstiftning för att säkerställa att vi i Sverige tillgodogör oss detta på ett sätt som förvisso lever upp till de krav som kommer från EU men som också innebär att vi inte väljer att göra det svårare eller dyrare för svenska företag att efterleva dessa krav än vad det kanske är för företag verksamma i andra medlemsstater inom unionen.

Nu fick vi alldeles nyligen det första förslaget från Förenklingsrådet. Jag tycker att det är värt att nämna i sammanhanget. Detta är ju förhållandevis nyinstallerade organ, och jag ser fram emot att följa deras arbete. Men för att ändå beröra det första förslaget handlar det om att företag ska kunna göra avdrag för ingående moms vid köp eller leasing av alla typer av lätta lastbilar. I nuläget avgör karosstyp om man kan göra den typen av avdrag i sitt företag eller inte.

Det är nog svårt att motivera varför en typ av lätt lastbil ska vara moms-befriad eller momslättad och en annan inte ska det när de nyttjas på samma sätt av den enskilde företagaren. Det är bra att politiken tittar på det och får detta konkreta inspel. Det är någonting som vi tar med oss in i kommande budgetförhandlingar. Samtidigt innebär det ju att staten då går miste om momsinsbetalningar, vilket innebär andra politiska prioriteringar.

Jag hoppas och tror att det kommer att komma fler skarpa förslag från Förenklingsrådet. Ett medskick från politiken är att vi gillar kostnadsneutrala sådana. De gör det lite lättare att förhandla sig fram när man sedan ska diskutera dem mellan olika partier.

Vår utmaning är ju att vi inte kan räkna på de dynamiska effekterna. Det är mycket möjligt att detta moms bortfall, om man går på Förenklingsrådets förslag, hade genererat att fler skaffade en till lätt lastbil i sitt företag eller anställde en till och att vi i slutändan skulle få fördela mer skatteintäkter från politikens sida. Men när vi genomför det kan vi bara räkna statistiskt på det bortfall ur statskassan som då uppstår. Det kommer dock säkerligen fler förslag därifrån inom närtid som vi också kan ta med oss.

Jag tycker att det är viktigt när vi nu har installerat dessa nya organ att de berörda, såväl de aktiva inom dessa som de företagare som de är tillsatta och syftar till att främja, vågar komma och uppvakta politiken och säga: Nu har vi ett konkret förslag från Förenklingsrådet. Vad gör ni? De ska också kunna komma till politiken och säga, om så vore fallet: Nu upplever vi att Implementeringsrådet har missat detta. På så vis kan inte minst vi från Tidöpartierna följa upp det vi hitintills har åstadkommit för att säkerställa att det blir så ändamålsenligt som möjligt och når upp till den effekt som var syftet från början. Det blir alltså ett medskick från debatten här i dag till dem det berör.

Jag har nu varit ganska bred i min inramning. Jag tänkte också belysa den reservation jag yrkade bifall till. Den handlar om att det regelråd som inrättades 2018 ska få ett stärkt mandat. Från Sverigedemokraternas sida hade vi gärna sett att det var placerat i Statsrådsberedningen. Nu har vi tre olika typer av råd som ska underlätta för politiken att fatta kloka beslut på detta område. Vem vet, om fem år kanske de har slagits ihop till ett sådant om det anses vara mer ändamålsenligt och framgångsrikt. Men i nuläget har vi tre.

Regelrådet är det som har funnits sedan tidigare. Vi behöver säkerställa att det får ett utökat mandat att kommentera och anmärka på bristfälliga konsekvensanalyser från politiken så att vi kan få ett bättre underlag och säkerställa att de beslut vi fattar i denna kammare träffar på det sätt vi hade för avsikt att de skulle göra. Därför har Sverigedemokraterna länge drivit på i denna fråga.

Anf. 91 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Företagande är en av grundpelarna för Sveriges välstånd. Små och stora företag skapar jobb, innovation och tillväxt, men många företagare känner att de kvävs av regelbördor och tung byråkrati. I dag debatterar vi betänkandet om regelförenklingar för företag, och jag vill tydligt understryka att denna regering, med Kristdemokraterna i spetsen, från första dag i regeringsställning har prioriterat att göra det enklare att starta och driva företag i Sverige.

Företagare lägger i genomsnitt tio timmar i veckan på administration. Byråkrati bygger en trögrörlig organisation, vilket i sin tur blir kontraproduktivt då företagaren blir mindre flexibel och anpassbar mot exempelvis kund och marknad.

Vi har redan vidtagit en rad viktiga åtgärder för att minska företagens regelbörda. Vi har etablerat Förenklingsrådet, som aktivt arbetar för att identifiera och föreslå förenklingar för svenska företag. Vi har även tillsatt ett implementeringsråd för att säkerställa att EU-regler genomförs på miniminivå utan onödiga extrakrav. Det är av största vikt att våra svenska företag ska kunna konkurrera på lika villkor, och det innebär att vi måste sluta göra det svårare för dem än för deras europeiska konkurrenter.

Herr talman! Vi gör mer. Vi ser det som avgörande att förvaltningsmyndigheternas handläggningstider kortas och att kontakten mellan myndigheter och företag förbättras. Tillståndprocesser ska vara förutsägbara och effektiva. Här har vi vidtagit åtgärder genom att ge flera myndigheter i uppdrag att se över och effektivisera sina tillståndsprövningar. Dessutom pågår nu en välkommen översyn av miljöprövningsprocessen för att göra den mer flexibel, förutsägbar och tillgänglig. Vi vägrar att acceptera att det tar flera år att få tillstånd för investeringar som kan skapa jobb och tillväxt.

Vi tar också nästa steg för att modernisera och digitalisera företagens myndighetskontakter. Vi vill minska den moment 22-situation som företagarna vittnar om genom att införa en garanti att företag bara behöver lämna en uppgift en gång till myndigheter.

Genom att vidareutveckla plattformar som Verksam.se säkerställer vi också att företag endast behöver lämna en uppgift en gång, och vi skapar en mer effektiv och smidig process för företagaren.

Herr talman! Världen omkring oss är orolig. Vi ser ett ökat behov av att prioritera Sveriges säkerhet och försvar, och detta kräver ekonomiska resurser och stabilitet. Ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv är avgörande för att vi ska kunna finansiera vårt försvar, trygga våra värderingar och upprätthålla vår välfärd. Vi måste ge svenska företag de bästa förutsättningarna att lyckas, särskilt i tider av osäkerhet och global ekonomisk turbulens.

Sverige är ett land som präglas av tillväxt, innovation, spetskompetens och välfärd. Vi har potential att vara världsledande på flera områden, och därigenom kan vi få fler i arbete, bättre vård, bättre skola samt trygga familjer, vilket leder till en välfärd av högsta klass.

Investerar i Sveriges framtid och genomför reformer som sätter fart på den svenska tillväxten gör vi genom att minska regelkrånglet, och med det skapar vi en mer förutsägbar och företagsvänlig politik.

Jag vill också, herr talman, lyfta fram tre värdeord som vi kristdemokrater har med oss i vårt politiska arbete, nämligen vård, vardag och värderingar. Dessa värdeord bygger på att vi ser till att vårda företagaren så att vi kan förstå denne så att vi kan agera på vardagsnära utmaningar och de grundläggande värderingar som företagaren bygger sitt företag på.

Så sent som i förra veckan hade jag ett öppet och ärligt samtal med representanter för flera företag, och jag fick återigen en värdefull inblick i företagarnas vardag. Företagarna visar en inre motivation och passion för sina företag och samhället. De berörs av dem som är arbetslösa eller inte har utbildning. De berättar också om att alltför mycket tid går åt för att snitsla sig fram genom alla regler och tung administration för att göra rätt. De lyfter också fram en del förenklingar som regeringen har gjort, till exempel att inte behöva redovisa papperskvitton. De digitala kvittona räcker, och det är en stor framgång.

Kristdemokraterna har som grund att politiken är värderingsstyrd. Ett värderingsstyrt ledarskap bygger på det motsatta när det handlar om regelkrångel för företagarna och kostnadsdrivande administration. Svenska företag vill växa, och nu tar vi bort hindren. Regelförenklingar minskar en tung börda och frigör tid och resurser som i stället kan användas för att utveckla verksamheten.

Det finns fortfarande mycket att göra, herr talman, men vi är på rätt väg. Kristdemokraterna i regeringen kommer att fortsätta driva på för att skapa ett bättre företagsklimat för ökad konkurrenskraft. Ett starkt näringsliv är en förutsättning för att Sverige ska fortsätta vara en stark välfärdsnation. Därför arbetar vi målmedvetet för företagarens frihet från regelkrångel och kostsam administration.

Och med detta, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 92 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Herr talman! Jag skulle vilja börja mitt anförande med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservation 6.

Det råder nog inga tvivel om att regelförenkling aldrig har varit så hett som i dag, framför allt med de omnibusförslag som EU-kommissionen nyligen har presenterat. Det har aktualiserat frågan om att ha ett bättre företagsklimat i Sverige, och framför allt i Europa, så att våra företag kan stå konkurrenskraftiga på den globala marknaden.

Vi socialdemokrater välkomnar självklart kommissionens arbete med att ständigt förbättra regelverken i unionen genom att främja företagande och nya idéer. Men det är värt att komma ihåg att EU är unikt i att kombinera ett relativt gott företagsklimat med höga ambitioner för våra gemensamt uppsatta klimatmål och att respektera arbetstagares rättigheter och demokrati.

EU och Sverige har vågat ta ledarskapet i frågorna, vilket också har lett till att våra företag har bidragit till att förändra världen. När ett stort svenskt bolag bestämmer sig för att ställa om sker det i hela företaget i hela världen. Det måste vi värna och vara stolta över.

Regelförenkling kan inte bara innebära att vi ska sänka våra ambitioner. Genom att nyttja digitaliseringens möjligheter blir det smidigare att skapa rätt stöd till små och medelstora företag, så att de kan ställa om utan att kostnaden blir för hög eller att regelbördan blir för stor. Vi måste också se till att stärka den inre marknaden, som är avgörande för framför allt svenska företag. Vi ska fortsätta arbetet med att vara världens bästa kontinent när det kommer till ett ambitiöst klimatarbete och att värna om arbetstagares rättigheter.

Herr talman! Jag tror att vi, åtminstone på papperet, är överens i kamraren om att vi inte vill konkurrera med låga löner. Vi vill inte konkurrera med koldioxidutsläpp. Vi vill konkurrera, som vi alltid har gjort i Sverige, med kvalitativa produkter som är konkurrenskraftiga just för att vi värnar om klimatmål, mänskliga rättigheter och demokrati. Vi vet att i en värld där vi gemensamt står upp för dessa frågor kan vi handla mer med varandra och få en mindre protektionistisk värld.

Regeringen och Sverigedemokraterna behöver fundera över vad som ska bli deras eftermäle. Precis som har framkommit av tidigare replikskiften har det varit många år av hög svansföring när det kommer till regelförenklingsfrågor. Men nu ser vi att det snart har gått tre år sedan Tidöregeringen tillträdde, och hittills har det faktiskt inte införts en enda regelförenkling som har skapat fler jobb i Sverige. Det har inte varit en enda regelförenkling som har gjort att färre företag går i konkurs. Verkligheten är att det sker rekordmånga konkurser i Sverige i dag.

Det har införts ett regelförenklingsråd, som vi har hört i dag. Det har också stoltserats med ett implementeringsråd i dag. Vissa saker kan man enkelt checka av på sin lista. Myndigheter har fått i uppdrag att arbeta med regelförenkling, men samtidigt har man valt att göra nedskärningar på statens myndigheter. Det ska bli spännande att se hur man ska arbeta med ytterligare uppdrag men med mindre resurser.

Sverige är en stark innovationsnation, och det måste vi fortsätta att vara. Vi är en av de främsta startup-nationerna. I The Global Startup Ecosystem Index är Sverige på en sjätteplats i flest antal startade startups. Vi är alltså bäst i EU. Då ska man komma ihåg att Sverige sjunker i rankningen, men ändå är vi bäst i EU.

Många företag vittnar om problem med att skala upp sina verksamheter. Vi har en relativt sett liten hemmamarknad i Sverige, men den alltmär påtagliga bristen på kapital och svårigheter att hitta rätt kompetens är några av faktorerna som leder till att många företagare upplever att det är svårt för dem att skala upp bolagen. Därmed kan bolagen inte bli stora bolag som bidrar till jobbskapande, innovation och att världen ska bli en bättre plats.

Regeringen har rent krasst inte prioriterat bolagen. Inte heller har förslag lagts fram som underlättar nyttiggörandet av samhällskritiska innovationer. Det behövs en ändamålsenlig struktur för innovationsstöd och ökad samverkan mellan akademi, näringsliv och självklart politik. Vi behöver en tydlig strategi så att vi kan få ett robust ekosystem för innovationer som tar fasta på hur vi kan förbättra våra regelverk så att de fungerar

för våra företagare. Det handlar inte om att bara fokusera på det som Moderaterna kallar en avregleringsvåg, men vi måste göra ordentliga konsekvensanalyser för att se till att regelförenklingar sker i dialog med företagen. Vi ska titta på hur det blir enklare för företagen att skapa jobb i Sverige, samtidigt som vi bibehåller våra höga ambitioner vad gäller klimatmål och arbetstagares rättigheter.

Vi socialdemokrater tror att det går att förbättra regelverk genom att ta vara på digitaliseringens möjligheter och tillsammans med näringslivet identifiera vilka regler som behöver förändras. Vidare ska vi ge rätt stöd till våra myndigheter så att de kan främja företagande och inte vara byråkratiska hinder. Det behöver regeringen fokusera på, men min bild är att man inte gör det.

Sverige behöver ett regelverk som främjar företagande och som tar på sig ledartröjan för arbetstagares rättigheter och klimatet.

(Applåder)

Anf. 93 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta replik eftersom jag inte anser att Socialdemokraterna är relevanta i debatten om regelförenkling. Men givet den retorik som Socialdemokraterna framför valde jag ändå att göra det.

För dem som tar del av debatten är det viktigt att notera att det finns *en* reservation från Socialdemokraterna som de för övrigt har tillsammans med Vänsterpartiet.

Detta är det stora regelförenklingspolitiska betänkandet, där regeringen redogör för vad man har gjort och riksdagspartierna har möjlighet att lägga fram förslag. Sverigedemokraterna har tre gånger fler reservationer än Socialdemokraterna, trots att vi samarbetar med de tre regeringspartierna inom ramen för Tidösamarbetet och trots att Socialdemokraterna är det största partiet i Sveriges riksdag.

Herr talman! Det blir lite märkligt att riksdagens största parti kritiserar Tidöpartierna och har så hög svansföring när det gäller vad vi gör eller inte gör när avsaknaden av förslag från det egna partiet är fundamental.

I reservationen från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet skriver man att det är bra med korta handläggningstider, god service och ändamålsenliga regler. Det är fantastiskt. Vem är emot det? Vem motsätter sig det? Det pågår ett arbete med det. Men var är de konkreta förslagen?

Herr talman! Om man ska ha sådan hög svansföring menar jag att man kan komma med konkreta förslag, rimligtvis i kommittémotioner och yrkanden som hanteras i det betänkande vi debatterar i dag. Jag kan lova att om det kommer bra förslag från Socialdemokraterna på detta område, som är prioriterat för Sverigedemokraterna, är jag absolut öppen för att diskutera dem. Förslagen får gärna komma innan vi står här i kammaren. Det är då man kan göra verkstad av saker och ting.

Men givet att det inte finns några sådana yrkanden från Socialdemokraterna finns det ingenting för Tidöpartierna att lära av Socialdemokraterna. Det är väl också uppenbart efter åtta år av socialdemokratiskt styre då de här frågorna prioriterades bort fullständigt. Det hoppas jag att vi slipper se i framtiden.

Kom gärna med förslag nu, Daniel Vencu Velasquez Castro, så tar vi hand om dem. Jag är nämligen övertygad om att ni inte gör det om ni kommer till makten igen.

(Applåder)

Anf. 94 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag ville bara vänta ut applåderna från hejklacken Moderaterna, som är Sverigedemokraternas nya bästa vänner.

Detta ständiga ansvarsutkrävande från ett oppositionsparti är märkligt. Vi sitter inte i regeringen, Tobias Andersson. Men ni är det största partiet i regeringsunderlaget. Jag redogjorde för en rad saker man kan göra. Och jag tror att regeringsmakten är central när det gäller att jobba med just regelförenklingar.

Det är inte Socialdemokraterna som kommer att ha ett eftermäle med rekordmånga konkurser, Tobias Andersson. Det är Sverigedemokraterna. Och det är inte Socialdemokraterna som kommer att ha ett eftermäle med den näst högsta arbetslösheten i Europa. Det är Sverigedemokraterna.

När det gäller att vi har hög svansföring i regelförenklingsfrågor be-lyste jag tydligt i mitt anförande att vi vill bibehålla Sveriges position och konkurrenskraft när det kommer till högt uppsatta klimatmål. Vi värnar också arbetstagares rättigheter, och i dialog med näringslivet förbättrar vi våra regelverk för att nå våra mål. Men vi vill också göra det bättre och enklare att vara företagare i vårt land. Det gör man genom att ha regeringsmakten.

Mitt förslag är alltså att Tobias Andersson har samtal med regeringspartierna och diskuterar hur de kan göra det bättre för företagare i Sverige.

Att utkräva ansvar från ett oppositionsparti är dömt att misslyckas, Tobias Andersson.

(Applåder)

Anf. 95 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Socialdemokratiskt regelförenklingsarbete är också dömt att misslyckas, Daniel Vencu Velasquez Castro. Det har vi sett.

Med det sagt är jag den första att säga att jag gärna hade sett att vi hade hunnit med mer på detta område och att vi arbetade mer skyndsamt. Man får vara ärlig och säga att vi först nu och framåt kommer att se effekterna av mycket av det vi har påbörjat. Det är ett bittert faktum att om vi inte förändrar den svenska förvaltningsmodellen radikalt kommer man inte att göra annorlunda i framtiden heller. Det kan jag vara självkritisk till.

Men jag är också öppen för konkreta förslag. Att utfästa rena självklarheter och att säga att det vore bra om man fixade dessa problem löser ju ingenting.

Bara för att man är i opposition behöver man inte vara utan förslag. I mitt anförande redogjorde jag för att när Sverigedemokraterna var i opposition hade vi en hel motion om bara regelförenklingsarbete. Mycket av det har nu tagits om hand av Tidöpartierna. Socialdemokraterna hade också kunnat lägga konkreta yrkanden på riksdagens bord i kommittémotioner när de är opposition, på samma sätt som Sverigedemokraterna gjorde när vi var i opposition.

Det blir en något retorisk fråga om ledamoten tror att det hade varit fler eller färre arbetslösa, fler eller färre konkurser och mer eller mindre tillväxt om Tidöpartierna inte hade arbetat aktivt med regelförenklingsfrågor. Hade det genererat fler eller färre konkurser och arbetslösa och mer eller mindre tillväxt om vi inte hade infört Förenklingsrådet och implementeringsrådet, tagit bort danstillståndet och hotelltillståndet, tillåtit gårdsförsäljning, som kommer att äga rum nu, gett myndigheterna förenklingsuppsdrag och tillsatt en statssekreterargrupp som arbetar aktivt med förenklingsarbete på de olika departementen?

Herr talman! Jag är ganska övertygad om att ifall vi inte hade gjort detta hade det sett betydligt sämre ut i dag. Det är här skiljelinjen går. Socialdemokraterna har inte velat göra detta, och man har inte heller några andra förslag på området.

Anf. 96 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Jag blir ändå ganska förvånad över att man skjuter ifrån sig ansvar i en fråga som man är ytterst ansvarig för. Tobias Andersson sa själv att Sverigedemokraterna i flera år har varit det parti i denna kammare och vårt utskott som har motionerat om regelförenkling. Men efter snart tre år med Sverigedemokraterna i regeringsunderlaget händer absolut ingenting.

Det är klart att det hade kunnat vara värre – absolut. Det vet vi. Men det är rätt illa nu, Tobias Andersson. Det är rekordmånga konkurser. Det har aldrig varit så här många konkurser i Sverige.

Herr talman! När bolag går i konkurs tycker jag att det är sorgligt, inte bara för den enskilda näringsidkaren utan även för hela samhället, framför allt om bolaget har anställda. Nu har det varit rekordmånga konkurser. Sveriges genom historien största konkurs, Northvolt, skedde också nyss. Vi har sett Tobias Andersson gotta sig i Northvolts konkurs – apropå att bry sig om det svenska näringslivet.

Vi har också sett Sverigedemokraterna lämna förslag om att lägga ned Vinnova, vår innovationsmyndighet. Det är just innovation som hela världen satsar på, men då ska vi lägga ned vår innovationsmyndighet.

Den här regeringen skar ned med nästan en halv miljard till just innovationer, som det första man gjorde. Hur ska man då jobba med regelförenkling för de bolagen, Tobias Andersson? Man har skapat en ryckighet i Sveriges näringsliv som inte tycks om av någon.

Det stämmer alltså att det är skillnad på sverigedemokratisk och socialdemokratisk näringspolitik. Vi värnar om svenska företagare och om svensk tillväxt. Och vi vill skapa jobb i Sverige. Vi gottar oss inte i svenska konkurser.

(Applåder)

Anf. 97 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Nu gör Liberalerna och den här regeringen det lättare att vara företagare i Sverige. Vår ambition har under lång tid varit just att minska regelbördan för företagen. Regler behövs, men de regler vi har ska vara välmotiverade och få. Om de anses vara för många, för krångliga eller för ålderdomliga är risken stor att människors vilja att följa dem undergrävs. Det gör det också mycket svårare att vara företagare och driva företag om man inte kan förstå varför ett regelverk finns.

Mycket kan bli bättre vad gäller just att driva företag i Sverige. Ibland ser vi tyvärr hur det offentliga står i vägen för det privata. Det kan röra sig om myndighetsutövning som upplevs stjälpa mer än hjälpa företag men också om orimligt långa handläggningstider eller tillståndprocesser som drar ut på tiden i det oändliga.

Vi har under flera år sett hur företagens kostnader ökat till följd av våra regler. Vissa beräkningar uppskattar det till att flera miljarder går åt till regelimplementering, vilket är helt orimligt. Det understryker behovet av regelförenklingar, som den här regeringen också föreslår. Vi behöver kraftigt minska regelbördan. Vi behöver minska de administrativa kostnaderna för företagen. Vi vill att entreprenörer ska kunna fokusera på sin kärnverksamhet i stället för administration.

Herr talman! En del har redan gjorts av den här regeringen. Det förenklingråd som har tillsatts och som har till syfte att minska företagens regelbörda har redan nämnts. Man ska titta på hur befintliga svenska regelverk kan förändras till det bättre. Man är bara i början av arbetet, och vi ser fram emot vad som kommer att komma ut av det.

Regeringen har inlett fler större arbeten. Jag kan ta några konkreta exempel. Som tidigare nämnts har kravet på hotelltillstånd tagits bort. Min personliga favorit är att vi kommer att tillåta gårdsförsäljning. Det handlar också om sådant som att ta bort kravet på att bevara kvitton och annan räkenskapsinformation i pappersform. Det är några små och större steg i rätt riktning.

Men det är klart att vi vill göra mer. Från Liberalernas håll vill vi, för att fortsätta på det konkreta spåret, se ett avskaffat matkrav för att underlätta för företag inom krogbranschen. Jag tror att det skulle främja jobbskapande och skatteintäkter. På det lite större planet tycker jag att det finns fog att än en gång understryka och framhålla äganderätten, som är central för näringslivet och är en central förutsättning för en fungerande marknadsekonomi. Den bör stärkas och förtydligas.

Herr talman! Ska vi ha ett framåtlutat Sverige med innovation och konkurrenskraft måste vi förändra svensk byråkrati och regelbörda. Det måste bli både enklare och billigare att driva företag i Sverige. Det tål också att understrykas att det är näringslivet som lägger grunden för den välfärd vi har i Sverige. Att underlätta så att vi får fler och fler expansiva företag är bra inte bara för ekonomin utan för hela samhället.

Jag yrkar bifall till förslaget i näringsutskottets betänkande.

Anf. 98 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 6.

Småföretag är en motor i den svenska ekonomin. De skapar jobb, driver innovation och bidrar till vår välfärd. Men alltför ofta hindras dessa företag av komplicerade regelverk, långa handläggningstider och bristande myndighetssamverkan. Vi i Vänsterpartiet vill se en reell regelförenkling som underlättar för småföretag att starta och växa samtidigt som vi säkerställer rättvisa villkor och arbetsrättsligt skydd. Vi håller också såklart våra miljö- och klimatmål högt uppe på agendan.

Det handlar om att skapa ett företagsklimat där företagare inte missgynnas av byråkratiska hinder eller diskriminerande bedömningar. Kontakten med myndigheter är A och O, i synnerhet för företagare med utländsk bakgrund. Faktum är att en stor del av de nya företagen i Sverige

startas av personer med utländsk bakgrund. Dessa företag spelar en avgörande roll för sysselsättningen, särskilt i våra förorter, där arbetslösheten ofta är högre än genomsnittet.

Ett av de största problem som småföretagare möter är de komplexa reglerna och den tidskrävande byråkratin. För en småföretagare kan det vara avgörande att snabbt få ett beslut om tillstånd eller finansiering. Långa handläggningstider riskerar att slå ut små verksamheter innan de ens hunnit etablera sig. Vi behöver därför korta dessa tider genom ökad digitalisering och bättre samordning mellan myndigheter.

Regeringen har talat mycket om regelförenklingar, men i praktiken ser vi få förbättringar. Myndigheter behöver tillräckligt med resurser för att kunna effektivisera sina processer och förbättra servicen gentemot småföretag. Om statliga och kommunala myndigheter inte får budgetutrymme att arbeta med regelförenklingar blir det inte gjort.

Det offentliga har dessutom en viktig roll i att skapa stabilitet för småföretag, exempelvis genom upphandlingar. Kommuner och regioner köper in varor och tjänster som kan vara avgörande för ett företags överlevnad. När den offentliga sektorn skär ned minskar möjligheterna för småföretag att konkurrera och utvecklas. Det är oerhört viktigt i dag, när vi ser en våg av konkurser runt om i landet.

Samtidigt får vi inte glömma att en betydande del av framtidens jobb och företagande kommer ur innovation. Många av de företag som kan leda den gröna omställningen startar genom forskning vid universitet och högskolor. Men nedskärningar i utbildningsväsendet hotar denna utveckling. Om universitet och forskningsinstitut tvingas minska sina labblokalerna och lärartimmar kommer också antalet innovativa företag att minska. Vi måste därför se till att utbildning och forskning har de resurser som krävs för att möjliggöra nya företag inom exempelvis grön teknologi. Där har vi också en roll i att se till att regelförenklingarna gynnar de företag som är i framkant i omställningen.

Herr talman! Vi behöver en politik som gynnar småföretag, inte genom att sänka löner eller försämrade arbetsvillkor utan genom att göra det mycket enklare att driva företag. Vi behöver kortare handläggningstider och bättre samverkan mellan myndigheter. Digitaliseringen är superviktig för detta. Det behövs fler stödprogram riktade till företagare med utländsk bakgrund. Vi behöver också minska den administrativa bördan. Ett sätt kan vara att ta bort sjuklöneansvaret för företag med mindre än tio anställda. Det är många småföretagare som vittnar om att det kräver ganska mycket administration. Ökade resurser till forskning och innovation för att stärka framtidens företagande, i synnerhet i arbetarägda eller kooperativa företag, är något som också har lyfts av Vänsterpartiet, liksom en mer rättvis offentlig upphandling, där småföretagare har en rimlig chans att delta. Det ser inte ut på det sättet i dag.

Regelförenkling är superviktigt, men det krävs också väldigt många andra saker runt omkring för att det ska ge den effekt som vi hoppas på. Jag hoppas att vi kan skapa ett företagsklimat där fler företag startas än vad som är fallet i dag, där fler människor får arbete – med tanke på alla arbetslösa vi har i dag – och där vi samtidigt bygger en mer hållbar och rättvis ekonomi.

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Regelförenkling
för företag*

Anf. 99 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Det har sagts tidigare i dag, men det tål att upprepas: Förra året kostade reglerna de svenska företagen 377 ½ miljard kronor att följa, enligt Tillväxtverkets egna beräkningar. På ett år är det mer än den historiska uppskalningen av försvaret – de 300 miljarder som statsministern just presenterade. Det är 6,4 procent av bnp.

Man undrar vad det är som kostar. I grund och botten är det goda intentioner och total brist på förståelse för hur företag fungerar. Det handlar om rapportering till myndigheter, men det handlar dessutom allt oftare om att företag ställer krav på andra företag därför att myndigheter kräver det. Ett sådant exempel är en av de regler som bidrog till att öka regelkostnaden under det senaste år Tillväxtverket mätte; det handlade om effekter av nya åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Det här är någonting som vi har beslutat om här i kammaren och som är bra. Men enligt Tillväxtverkets beräkningar kostade det revisorerna 180 miljoner kronor att genomföra det.

Det kostar såklart inte revisorerna det, utan det är för småföretagen som använder revisorerna som det kostar någonting. De små företagen måste först skicka in de uppgifter som revisorerna begär till dem. Sedan kommer de också att få en högre räkning från revisorerna, för det är klart att de skickar kostnaderna vidare. Det blir en dubbel kostnad för de allra minsta företagen som är längst ut.

Där har vi svaret på varför det som är väl och genomtänkt här inne i kammaren kan få sådana effekter ute hos företagen.

Vi var många som var på Svenskt Näringslivs rundabordsamtal förra veckan. Jag plockade där upp två färska exempel. Det första gäller avfallsdirektivet. Det handlar om pallar som man kör varor på, Europapallar.

Där måste företaget som tillverkar dem ta ut en avgift av den som ska köpa pallen. Sedan måste det företag som köpt pallen betala en avgift när de ska deponera den efter att ha återanvänt den många gånger. Det är dubbel avgift för att hantera samma avfall.

Lagen om offentlig upphandling ska hjälpa oss att upphandla ordentligt. Den gör att man stänger ute småföretag på en massa sätt. Det förekommer till exempel att om man ska bygga en förskola vill kommunen gärna att man har byggt en förskola tidigare.

Det kan låta som ett rimligt och sunt krav. Men det får den effekten att det inte kommer in några nya aktörer, och så undrar vi varför det är dyrt för kommunerna, regionerna och staten att bygga. Vi lägger på alldeles för många krav och regler som är helt onödiga och som förstör utbudet på marknaden.

Regelkrångel drabbar företag olika. Ofta betalar de för hanteringen. De köper en juristtjänst, en revisorstjänst eller en redovisningstjänst. De gör förinspektioner för att säkerställa att de inte ska åka dit när myndigheterna kommer.

Jag fick ett exempel på en mindre gård där man nu inte får lägga ut råttgift själv om man inte har en licens. Har man inte licensen för att göra det får man skicka dit ett företag av typen Anticimex, och då kostar också det extra. Det är någonting som alla i alla tider har gjort själva.

Man måste också såklart betala för kontroller från myndigheter och kommuner. Man lägger också den egna tiden på kvällar, nätter och helger på detta krångel. Vad är det som stoppar den här lavinen av regler?

Vi jobbar med att ta bort det som finns. Vi talade tidigare i replikskiftet om Förenklingsrådet, som jag sa är bra. Men det är än så länge lite svagt. Det gäller också att hindra nya regler. Det är det implementeringsrådet som ska göra. Det är bra, som jag också sa tidigare. Men det är än så länge lite svagt.

Sedan har vi Regelrådet, denna gamla pjäs som skulle behöva en rejäl renovering. Jag citerar: ”Både Regelrådet och Näringslivets Regelnämnd är överens om att regeringen måste sätta ner foten och se till att kvaliteten på konsekvensutredningarna höjs. Det är hög tid att skapa en möjlighet för Regelrådet att kräva återremittering eller att bristfälliga konsekvensutredningar kompletteras.

Det behöver kombineras med en möjlighet för rådet att komma in tidigt i regelprocessen för att synliggöra problem innan det är för sent. Dessutom behöver utvärderingarna av reglerna kvalitetsgranskas för att säkerställa att de håller måttet.

Det går inte att fortsätta i samma hjulspår år efter år och tro att resultatet ska bli annorlunda. Risken blir att inflödet av krångel förtar det pågående förenklingsarbetet, allt medan företagen fortsätter att tyngas av en enorm regelbörda.”

Jag citerade Regelrådets ordförande och Näringslivets Regelnämnd eftersom jag inte kunde säga det bättre själv. Jag vet det. Jag avgick som ordförande för just Regelrådet eftersom Ibrahim Baylan inte lyssnade till vad som behövdes för att konsekvensbeskrivningar skulle bli bättre. Det gällde också vilka resurser som Regelrådet behövde eller att konsekvensbeskrivningarna måste in mycket tidigare i processen.

Jag vet att regeringen vill göra någonting men att den inte orkar just nu. Det känns som att regeringen har drabbats av sjukdomen som har en jättebra benämning på engelska, men som man inte ska använda i kammaren. Jag kallar den för: Det är ingenting som vi har hittat på, så vi bryr oss inte.

Regeringen måste säkerställa att Regelrådet som stopp fungerar. Men det är smärtsamt. Man måste göra upp med remisstrukturer och ordningar som fungerar bra sedan årtionden i Regeringskansliet. Det kräver större krafttag än vad vi sett i dag.

Jag vill som riksdagsledamot ha en prislapp på förslag som vi fattar beslut om härinne i kammaren. Jag vill veta att det kostade 180 miljoner att införa den typ av regler som skulle ge revisorerna mer att göra.

Om vi tror att 377 miljarder är ett problem för tillväxten och att tillväxt, större bnp och mer att dela på är avgörande för att hantera infrastruktur-skuld, försvarsskuld, energiskuld och utbildningsskuld, då är det smart att satsa några tiotals mer miljoner på Regelrådet och bryta arm med Regeringskansliet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 2.

Anf. 100 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Just nu är regelförenklningar för företag på tapeten i de flesta sammanhang i den politiska sfären. I början av året presenterade EU-kommissionen sin konkurrenskraftskompas där regelförbättring är en vik-

tig del. Kommissionen har också presenterat det första så kallade omnibus-paketet, där det finns förslag för att förenkla EU-regler för att öka konkurrenskraften för europeiska företag.

Jag och Miljöpartiet anser att det är av stor vikt att lagar och regler är tydliga, transparenta och rättvisa. Den regelförbättring som leder till att onödig eller dubbel lagstiftning rensas eller att otydlig lagstiftning förtydligas ställer vi oss väldigt positiva till.

Men som flera tidigare har sagt finns lagar och regler av en anledning. De har inte införts lättvindigt och utan tanke. Vi ser nu att många så kallade regelförenklingar i stället riskerar att luckra upp eller skjuta upp nyinförd lagstiftning för klimat, miljö och mänskliga rättigheter. Det här är såklart någonting som vi motsätter oss. Vi säger ja till förbättringar, men nej till uppluckringar och förseningar.

Herr talman! I näringslivet önskar man sig tydlig lagstiftning. Men mest av allt önskar man sig långsiktig lagstiftning som är tydlig i vart vi är på väg. Det värsta man vet är ryckighet och otydlighet. Det är någonting som ofta sker i dag när helt ny lagstiftning luckras upp och skjuts upp.

Det är problematiskt då mycket av Sveriges och Europas konkurrenskraft ligger i att vi kan ligga i framkant i klimatomställningen. Det kan också skapa en orättvisa mellan företag som har tagit ansvar för att ligga i framkant och gjort investeringar som sedan behöver konkurrera med företag som inte ligger på samma nivå.

Risken finns också att investeringar som nu gjorts känns onödiga för de företag som har gjort dem när den lagstiftning som de baserat sina investeringar på skjuts upp eller läggs på en hylla.

Herr talman! Jag sa tidigare att regler finns av en anledning och att man ska vara försiktig när man ändrar dem. Det är inte en nyhet för någon av oss lagstiftare som sitter här i dag. Men nu vill jag ändå slå ett slag för så kallade regulatoriska sandlådor. Det är någonting som kanske inte låter jättespännande men som kan vara riktigt kul. De kallas också för regulatoriska växthus eller helt enkelt regulatorisk försöksverksamhet, vilket kanske inte är så mycket tydligare.

Vad innebär det? Jo, en regulatorisk sandlåda är ett verktyg som man kan använda för att ge aktörer möjlighet att inom tydligt uppställda ramar och tidsperioder testa och pröva sig fram till exempelvis nya innovativa produkter eller tjänster som annars hade varit otillåtna för att de strider mot lagar och andra regelverk.

Regulatoriska sandlådor som testats i andra länder har ofta varit fokuserade på innovation inom energi eller mobilitet. Man har till exempel testat energikooperativ, digitala nätverk, energilagring, nättariffer och energi-effektivisering.

I början av året överlämnade Vinnova en rapport till regeringen om regulatoriska sandlådor för nettonollteknik. Den rapporten är såklart intressant. Samhällsnyttan med en regulatorisk sandlåda är att nya innovationer kan testas i verkligheten på ett tidigare stadium och att eventuella problem kan upptäckas innan man fattar beslut om lagstiftning.

Herr talman! Klimatförändringarna eskalerar i dag med ökande utsläpp. Redan nu ligger vi och hovrar runt 1,5-gradersmålet. Vi överskrider i dag sex av nio planetära gränser. Det är tydligt att det krävs både krafttag och nytänk för att kunna ställa om samhället i den takt som krävs för att

hejda klimatförändringar, stoppa förlusten av biologisk mångfald och utveckla socialt trygga samhällen för alla.

Regulatoriska sandlådor skulle kunna vara en del av lösningen för att snabbare få förändringar på plats. Det skulle kunna vara ett av de verktyg som vi behöver för att snabbt utveckla nya lösningar som bidrar till fossilfrihet, cirkulär ekonomi och ett miljömässigt hållbart samhälle.

Men, som jag upprepat tidigare, regelverk är uppbyggda för att skydda befolkningen och vår natur och för att skapa stabilitet i vår ekonomi. När man slopar regelverk för att snabba på processer behöver man göra det med stor eftertanke och tydliga begränsningar. Det är därför viktigt att regulatoriska sandlådor i huvudsak begränsas till verksamheter med stor samhällsnytta, där en snabb klimatomställning skulle kunna ligga som ett huvudfokus.

Jag skulle därför vilja yrka bifall till reservation 8 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 15 Mineralpolitik

Prot. 2024/25:90
26 mars

*Regelförenkling
för företag*

Mineralpolitik

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU18
Mineralpolitik
föredrogs.

Anf. 101 KJELL JANSSON (M):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Mineralpolitiken är mycket viktig för framtidens industri i Sverige och för moderniseringen av industrin. Det är viktigt för Sverige som ett land med högt västånd att vi kan utveckla industrin successivt. Det är viktigt för ett växande näringsliv och nya arbetstillfällen.

Gruvnäringen är en av våra basindustrier, i synnerhet LKAB. Gruvorna är första steget i att förädla produkter. Malmen vi plockar upp från berget i norr kommer efter många steg av förädling att rulla ut som bilar i Torslanda i Göteborg eller hos Scania i Södertälje.

Herr talman! Vikten av att göra Sverige självförsörjande på mineral är avgörande för framtidens industri. Vi måste minska beroendet av kommunistiska Kina. Det är nödvändigt.

Batterier, bränsleceller, elmotorer, robotar, drönare, kretskort, chipp, vindkraft och solceller är exempel där vi i dagsläget är beroende av Kina.

Vi är mest beroende av Kina när det gäller vindkraft och batterier. Vi vet att vi har en fabrik i norr som skulle bygga batterier. Nu blev det inga batterier byggda. Elmotorer kan vi tillverka själva genom ABB i Västerås, som är ledande i fråga om tillverkning av elmotorer.

Förändringen av miljöprövningen och Natura 2000-områden har vi klubbat. Det är i dag gällande lag. Dubbelprövningen är borttagen. Förändringen har varit mycket uppskattad av branschen.

Herr talman! Det är av stor vikt att vi öppnar för ny mineralbrytning i landet. Det är ett led i att minska beroendet av Kina. I dag köps stora delar av mineralen från Kina. Jag har nämnt flera exempel. Kina står för 100 procent av tunga sällsynta jordartsmetaller i EU. Turkiet står för 99 procent av behovet av bor. Sydafrika står för 75 procent av platina.

Sverige har i dag tolv stycken gruvor. LKAB planerar att öppna Per Geijer-gruvan. Det är en lång process. Men i går kom ett glädjande besked från EU: Gruvan ska få snabbspår i prövningen. Vi hoppas att det blir så. Sedan maj 2024 har EU en ny lagstiftning, CRMA, kring vad som kallas strategiska och kritiska råvaror. Det är extremt hög kvalitet på malmen. Gruvan kan bli lika stor som hela Kirunafyndigheten.

Även LKAB:s Reemap-projekt i Malmberget lyfts fram av EU som prioriterat. Och förhoppningsvis finns det en gruva till på sikt: Viscaria-gruvan utanför Kiruna.

Det finns mineral som vi inte bryter men som vi har möjlighet att bryta. Det är vanadin, en batterimetall. Det är kobolt, en batterimetall. Det är litium, en batterimetall. Och det är inte minst uran, kärnkraftsbränsle, som kommer att bli aktuellt.

Herr talman! Om vi får till detta tror jag att det kommer att skapas många långsiktigt hållbara jobb, inte minst för nästa generation, i Sverige. Detta ska då ske utan alltför generösa statliga bidrag. Det är viktigt att de företag som nu byggs upp verkar under marknadsekonomiska villkor. Annars blir de inte långlivade.

En stark näringspolitik, där marknad och efterfrågan styr, är grunden för svenskt välstånd. Vi ska se till att Sverige blir ett konkurrenskraftigt industriland för nästa generation, och vi måste orka prioritera mineralbrytning.

Det är av största vikt att vi blir självförsörjande på mineral – detta för att skapa bättre förutsättningar för vår industri och nästa generation.

Anf. 102 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Precis som Kjell Jansson sa i talarstolen finns det en batterifabrik i Skellefteå. Den producerar faktiskt batterier till Scania just nu. Den stora frågan är om den kommer att kunna fortsätta producera några batterier. Det här är, som Kjell Jansson säger, en privat angelägenhet.

Vi är, som Kjell Jansson säger, helt beroende av Kina när det gäller batterier med mera. Det gäller även i stort sett samtliga av de jordartsmetaller och strategiska metaller som Kjell Jansson nämnde i talarstolen.

Vi kommer att behöva bryta dem. Men då är frågeställningen: Var ska vi bryta dem? Jag tycker att det är väldigt positivt att LKAB fick CRMA-tillstånd och stöd för Per Geijer-malmen. Det är naturligtvis en positiv del. Ett annat projekt – som inte ansågs vara klart och som inte fick tillstånd – är Norra Kärr i Östergötland. Då har jag en fråga till Kjell Jansson. Kjell Jansson talade om malmen i norr. Är det bara i norr det ska brytas? Det är en fråga.

Jag har en annan fråga, som Kjell Jansson kan fundera på. Om vi nu ska bryta malm och järn i norra Sverige behöver vi ha kalk. Det behöver brytas kalk, till exempel på Gotland. Men med den här regeringen importerar vi nu ungefär 1 000 fartyg med kalk per år till Sverige. Är det hållbart, Kjell Jansson?

Anf. 103 KJELL JANSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Isak From, för frågorna! Det var relevanta frågor, tycker jag.

Vi kan börja med den första – om att bryta malm bara i norr. Jag är helt öppen för att vi kan bryta malm även i södra delen av Sverige och i Östergötland, som du nämner. Det är inga problem för mig. Jag tycker att det är viktigt att vi tar vara på de mineraltillgångar vi har i Sverige för att göra oss oberoende av Kina, som jag sa. Detta är jag alltså inte alls främmande för.

Den andra frågan gällde kalken på Gotland. Ja, vi vill verkligen behålla kalkbrytningen på Gotland. Det har varit diskussioner, som ni vet, med mark- och miljödomstol, naturvårdsverk och alla i den här frågan. Men vi skulle kunna hjälpas åt att underlätta med lagstiftning, så att vi kan göra detta och slippa exportera så mycket kalk.

Anf. 104 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Nu är det ju så att vi importerar kalk när vi borde kunna exportera kalk. Det är även så att under den här regeringens tid har Gåsgruvan i Värmland fått nej. Också BDX i Norrbotten fick nej, och då gällde det att öppna kalkbrott i Jokkmokk. Därmed blir det ännu mer centralt att få igång ny brytning på Gotland.

Det verkar vara helt hopplöst för regeringen att få fram några fler tillstånd. Under den här regeringens tid har HaV till och med skärpt gränsvärdena så att SMA Mineral i Värmland måste ha renare lakvatten än det naturliga. Det beror på att HaV har skärpt gränsvärdena för uran i lakvatten. Det är de förutsättningar man har i Värmland. Det är klart att vi behöver ha bättre förutsättningar på fler håll.

Vi har en situation där regeringen spelar pingpong med gruvtillstånden. Man sitter på gruvtillstånden ett år, sedan återförs de till prövningsmyndigheten som behandlar dem, därefter överklagas de och hamnar återigen på regeringens bord. Men det är klart att de CRMA-processer som nu startas och ska skynda på det här är helt avgörande. Det blev fem projekt som fick tillstånd – tre för LKAB och två övriga. Jag ska återkomma till det i mitt anförande.

Det kommer att krävas extrema åtgärder för att snabba på prövningsmyndigheterna – och den stora fråga som ändå inte adresseras är det lokala motståndet.

Anf. 105 KJELL JANSSON (M) replik:

Herr talman! Det lokala motståndet finns nog överallt, och det finns respekt för det. Det måste hanteras. Det handlar om folk som är närboende och så vidare.

Jag kan bara beklaga att det inte går att öppna fler kalkbrott. Ledamoten nämnde flera, och det är väl våra myndigheter som stoppar dem – och kanske även alltför rigorös lagstiftning, som kan behöva ses över.

Jag är en stor vän av att öppna fler kalkbrott. Vi är nog helt överens, ledamoten From och jag, i den frågan. Jag kan alltså bara hoppas att det går. Om jag får tillfälle ska jag höra med regeringen vad det är som sätter stopp.

(forts. § 18)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.51 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 mars

MJU12 Skogspolitik

Punkt 9 (Skydd av fjällnära skog)

1. utskottet

2. res. 15 (SD)

3. res. 16 (V, MP)

Förberedande votering:

64 för res. 15

35 för res. 16

204 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 15.

Christofer Bergenblock (C) anmälde att hann avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

205 för utskottet

63 för res. 15

36 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 15: 62 SD, 1 -

Avstod: 20 V, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 11 (Artskydd, rådighetsinskränkningar och ersättning)

1. utskottet

2. res. 18 (S)

3. res. 20 (C)

Förberedande votering:

94 för res. 18

20 för res. 20

190 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 18.

Huvudvotering:
127 för utskottet
94 för res. 18
83 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 20 V, 17 KD, 16 MP, 14 L

För res. 18: 93 S, 1 -

Avstod: 62 SD, 20 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:90
26 mars

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU15 Situationen i Israel och Palestina m.m.

Punkt 1 (Den israelisk-palestinska konflikten)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (V)

4. res. 4 (MP)

Förberedande votering 1:

21 för res. 2

16 för res. 4

266 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

93 för res. 1

21 för res. 2

190 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

154 för utskottet

93 för res. 1

57 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 93 S

Avstod: 20 V, 20 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 2 (Åtgärder mot bosättare på Västbanken)

1. utskottet

2. res. 5 (S, C)

Votering:

154 för utskottet

114 för res. 5

36 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 93 S, 20 C, 1 -

Avstod: 20 V, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 3 (Handelsbojkott av varor från ockuperade områden)

1. utskottet

2. res. 8 (S)

3. res. 9 (MP)

Förberedande votering:

92 för res. 8

16 för res. 9

196 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Matilda Ernkrans (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Lars Püss (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Daniel Helldén (MP) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

192 för utskottet

94 för res. 8

18 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 19 V, 20 C, 17 KD, 14 L

För res. 8: 93 S, 1 -

Avstod: 1 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Andrea Andersson Tay, Nadja Awad, Lorena Delgado Varas, Kajsa Fredholm, Samuel Gonzalez Westling, Hanna Gunnarsson, Malcolm Momodou Jallow, Lotta Johnsson Fornarve, Birger Lahti, Andreas Lennkvist Manriquez, Isabell Mixter, Daniel Riazat, Karin Rågsjö, Håkan Svenneling, Ilona Szatmári Waldau, Cicie Weidby och Malin Östh (alla V) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 4 (Bistånd till Palestina och UNRWA)

1. utskottet
2. res. 10 (S)
3. res. 11 (V)
4. res. 12 (C)

Förberedande votering 1:

- 20 för res. 11
20 för res. 12
264 avstod

45 frånvarande

Talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Talmannen anmodade Ingela Nylund Watz (S) och Helena Bouveng (M) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Patrick Reslow (SD) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett nej, och kammaren hade således antagit res. 12.

Förberedande votering 2:

- 94 för res. 10
20 för res. 12
190 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

- 155 för utskottet
94 för res. 10
55 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 1 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 10: 93 S, 1 -

Avstod: 20 V, 19 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 5 (Militärt samarbete med Israel)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 16 (SD)

Votering:

- 205 för utskottet
62 för res. 16
37 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 16: 62 SD

Avstod: 20 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:90

26 mars

Punkt 6

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 7 (Motioner som bereds förenklat)

1. utskottet

2. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2024/25:831 yrk. 1 och 2 av Jamal El-Haj (-)

Votering:

303 för utskottet

1 för mot.

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 20 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För mot.: 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

§ 17 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU24 Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott

Punkt 1 (Förbättrad samhällsvård för barn och unga)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP)

Votering:

193 för utskottet

110 för res. 1

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 20 C, 17 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 3 L

Camilla Mårtensen (L) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (HVB-hem i offentlig regi)

1. utskottet

2. res. 2 (S, V, MP)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 2

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 2: 93 S, 20 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 3 (Övriga frågor om statens insatser för barn som misstänks för grova brott)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

Votering:

210 för utskottet

94 för res. 3

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 V, 20 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 3: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:90

26 mars

Punkt 4

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU12 Ett nytt rättsmedel i dataskyddslagen och brottsdatalagen

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU24 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Punkt 4 (Säkerheten för opinionsbildare och medieföretag)

1. utskottet

2. res. 5 (S, V, MP)

Votering:

154 för utskottet

130 för res. 5

20 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 93 S, 20 V, 16 MP, 1 -

Avstod: 20 C

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 10 (Mediestöden)

1. utskottet

2. res. 11 (SD)

3. res. 12 (V)

4. res. 13 (C)

5. res. 14 (MP)

Förberedande votering 1:

20 för res. 13

16 för res. 14

268 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 13.

Förberedande votering 2:

23 för res. 12

20 för res. 13

261 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 12.

Förberedande votering 3:

64 för res. 11

20 för res. 12

220 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 11.

Huvudvotering:

185 för utskottet

63 för res. 11

56 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 11: 62 SD, 1 -

Avstod: 20 V, 20 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU27 Trossamfund och begravningsfrågor

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU9 Inkomstskatt

Punkt 7 (Jobbskatteavdrag)

1. utskottet

2. res. 15 (V)

Votering:

190 för utskottet

20 för res. 15

94 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 20 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 15: 20 V

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 9 (Avdrag för grön teknik)

1. utskottet

2. res. 17 (C)

Votering:

267 för utskottet

20 för res. 17

17 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 17: 20 C

Avstod: 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 10 (Sänkt skatt på andelsägande av solenergi)

1. utskottet

2. res. 19 (C, MP)

Votering:

268 för utskottet

36 för res. 19

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 20 V, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 19: 20 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 16 (Beskattning av sexuella tjänster)

1. utskottet

2. res. 24 (S, V, C, MP)

Votering:

154 för utskottet

150 för res. 24

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 24: 93 S, 20 V, 20 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 20 (Särskild vinstandel)

1. utskottet

2. res. 28 (S, V)

Votering:

175 för utskottet

129 för res. 28

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 62 SD, 60 M, 20 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 28: 92 S, 20 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 21 (Skattereform)

1. utskottet

2. res. 30 (SD)

Votering:

109 för utskottet

63 för res. 30

132 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 2 V, 17 KD, 16 MP, 14 L

För res. 30: 62 SD, 1 -

Avstod: 93 S, 18 V, 20 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU7 Familjerätt

Punkt 14 (Förutsättningar för gemensam vårdnad)

1. utskottet

2. res. 16 (SD, C)

Votering:

200 för utskottet

83 för res. 16

20 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 17 KD, 16 MP, 13 L, 1 -

För res. 16: 62 SD, 20 C, 1 -

Avstod: 20 V

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 3 L

Anders Ekegren (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 18 (Juridiskt biträde för barn)

1. utskottet

2. res. 24 (S, V, C, MP)

Votering:

154 för utskottet

150 för res. 24

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 24: 93 S, 20 V, 20 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:90

26 mars

Punkt 20 (Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen)

1. utskottet

2. res. 26 (S)

Votering:

145 för utskottet

94 för res. 26

64 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 20 V, 18 C, 17 KD, 16 MP, 14 L

För res. 26: 93 S, 1 -

Avstod: 62 SD, 1 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 25 (En moderniserad föräldrabalk)

1. utskottet

2. res. 39 (V, C, MP)

Votering:

154 för utskottet

56 för res. 39

94 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 39: 20 V, 20 C, 16 MP

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 28 (Framtidsfullmakter)

1. utskottet

2. res. 44 (C)

Votering:

154 för utskottet

21 för res. 44

129 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 44: 1 S, 20 C

Avstod: 92 S, 20 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

NU16 Regelförenkling för företag

Punkt 2 (Regelrådet och konsekvensutredningar)

1. utskottet
2. res. 3 (SD)
3. res. 4 (C)

Förberedande votering:

66 för res. 3
20 för res. 4
217 avstod
46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Janine Alm Ericson och Märta Stenevi (båda MP) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

221 för utskottet
63 för res. 3
20 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -
För res. 3: 62 SD, 1 -
Avstod: 20 C
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 4 (Kontakter mellan företag och myndigheter)

1. utskottet
2. res. 6 (S, V)
3. res. 8 (MP)

Förberedande votering:

112 för res. 6
16 för res. 8
176 avstod
45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

155 för utskottet
112 för res. 6
37 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 1 C, 17 KD, 14 L, 1 -
För res. 6: 92 S, 19 V, 1 -
Avstod: 1 S, 1 V, 19 C, 16 MP
Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

§ 18 (forts. från § 15) **Mineralpolitik** (forts. NU18)

Mineralpolitik

Anf. 106 ISAK FROM (S):

Herr talman! Vi debatterar som sagt näringsutskottets betänkande om mineralpolitik med motioner från allmänna motionstiden.

Jag vill börja med att säga att vi självklart står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation 1.

Jag har i pausen fått veta av mina kloka kollegor och ska tydliggöra att Norra Kärr ligger till 90 procent i Småland och inte i Östergötland. Det kan vara en viktig del att ta med sig.

Herr talman! I en geopolitiskt svår situation med krig och handelshinder, tullar och blockader behöver vi i Sverige, vi i Europa och vi i EU säkerställa vårt oberoende. Samtidigt behöver vi säkerställa att vi kan gå vidare med klimatomställningen. Vi behöver säkerställa industrins tillgångar och bygga konkurrenskraft.

När det gäller att börja bygga oberoende kan vi se att vi och EU börjar ta oss ur den yrvakenhet som präglat Europa och EU de senaste 25 åren.

När det gäller klimatomställningen kan vi dessvärre se att länder som Trumps USA och Putins Ryssland backar kraftigt.

Kina gasar och bromsar samtidigt – man ligger i framkant inom elektrifieringen och transportsektorn men bygger dessvärre fortfarande kol-kraft. Kina har i dag också kontrollen över i stort sett samtliga strategiska metaller och mineral i sitt eget land men också genom långtgående avtal med många andra länder, inte minst länder i Afrika.

Det här behöver vi i EU vara medvetna om. Därför är det bra att EU har fattat beslut om ett antal projekt utifrån Critical Raw Materials Act för att ge möjlighet att snabba på tillgången till kritiska metaller. Sverige har i det sammanhanget fått möjlighet att gå vidare med fem projekt. Det är Reemap: Malmberget, Per Geijer och Luleå Industrial Park, som alla tre är LKAB-projekt. Det är väldigt positivt att man kan gå vidare med det. Utöver det kommer man att gå vidare med Talgas grafitgruva i Vittangi som ett strategiskt projekt.

Med på projektlistan finns också återvinningsprojektet Northcycle, som drivs av Northvolt Revolt. Dessvärre har Northvolt Revolt liksom moderbolaget Northvolt gått i konkurs. Trots det har EU-kommissionen bedömt att det här projektet är så viktigt för möjligheten att återvinna batterier att det bör och kan gå vidare. Det här är naturligtvis ett positivt besked för batterifabriken i Skellefteå. Här har vi ett strategiskt projekt, och det är nödvändigt för hela Europa att det kan gå vidare. Med det stödet kan en ny aktör jobba vidare med möjligheten att faktiskt skapa en återvinningsindustri för batterier.

Vår mineralnäring har stor betydelse för vårt land, både i det nationella och regionala och i det europeiska perspektivet. Det kan vi vara helt överens om. Det är helt avgörande för att klara den globala klimatkrisen. Då behöver vi också säkerställa att LKAB, Kaunis Iron med flera kan få tillgång till kalk, då kalk är lika nödvändig som elektricitet för att producera stål. I EU:s råmaterialstrategi betonas särskilt betydelsen av hela kedjan.

Vi lyfter i en reservation särskilt fram betydelsen av att skapa ett snabbspår för strategiska jordartsmetaller. Det är helt avgörande.

Vi får se vad som händer med de här första projekten, men det är klart att vi socialdemokrater blir ganska oroliga när vi ser att ett av de största hindren är lokala motsättningar som motarbetar nya gruvor och att de tenderar att öka när man samtidigt drar ned och tar bort anslagen, inte minst till länsstyrelsernas arbete för att överbrygga hinder och skapa dialog med olika intressen.

Ett sådant agerande riskerar att få precis motsatt effekt. Det riskerar att öka osäkerheten, och det riskerar att fler överklagningar kommer på bordet. Detta är något varken Sverige eller Europa behöver.

Vi menar också att det är helt avgörande att gruvorterna inte lämnas ensamma. Orter som Kiruna och Gällivare tar ett stort ansvar för att inte bara förse Sverige, utan också Europa och världen, med viktiga metaller. Man lämnas dock därhän när det gäller bostadsbyggandet och tillgången på kompetens. Det är inte rättvist. Det är klart att återbäringen kan ske på många sätt, men det är helt självklart att de orterna också förväntar sig att få någonting tillbaka.

Vi socialdemokrater tittar på vår politik och på vad vi kan göra för att tydliggöra att dessa orter också ska få möjlighet att få någonting tillbaka. Stora skatteintäkter går förlorade när uppemot 2 000 medarbetare inte kan bo i Kiruna eller Gällivare utan pendlar in och ut. Då kommer den skattebasen att hamna någon annanstans. Det, herr talman, är inte rimligt. Det är fullt förståeligt.

Vi har en reservation som lyfter fram just mineralstrategin, och vi har återkommande gjort det under denna mandatperiod. Nu ser det ut som att regeringen jobbar med någon form av mineralstrategi för att implementera Critical Raw Materials Act. Huruvida man tänker implementera möjligheterna att öka lokalbefolkningens acceptans har vi inte ens hört någonting om. På fler orter runt om i Sverige säger man nu nej. Att fortsätta den vägen, och fortsätta att säga nej, kommer inte att gynna någon. Här behöver vi ha en dialog om vad som faktiskt är möjligt.

Herr talman! Det här är en av de viktigaste delarna. Om vi ska klara att uppfylla Critical Raw Materials Act behövs ett snabbspår för kritiska mineraler. Regeringen kan inte fortsätta att skicka tillståndsansökningar mellan ansökanden och ansvarig myndighet. Om man ska uppnå detta med de 27 månaders tid det kommer att ta från att vara ett godkänt projekt till att få fulla tillstånd behöver ansvariga myndigheter ha relevanta resurser att uppfylla det.

(Applåder)

Anf. 107 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten From, för att ledamoten talar så positivt om svensk gruvnäring! Det är bra att vi i alla fall har en samsyn om gruvnäringens vikt för samhället.

Jag är hemmahörande i en av de kommuner ledamoten nämner, nämligen Gällivare. Ledamoten talar om Gällivare i termer av att staten inte tar sitt ansvar. Den stora samhällsomvandling som pågår i de två nordligaste kommunerna i Sverige tog fart under den socialdemokratiskt ledda regeringen. Vi hade ett socialdemokratiskt styre i Sverige när de stora penseldragen i denna samhällsomvandlingsprocess gjordes.

Jag vet att det socialdemokratiska kommunalrådet i Gällivare och det centerpartistiska kommunalrådet i Kiruna efterfrågade statens närvaro. Man ville ha ett lex Malmfälten, och man ville ha hjälpen och kompetensen från regeringens sida att lösa ut de här knutarna. Staten och den socialdemokratiska ledningen i Sverige gjorde dock inte detta.

Nu talar ledamoten om att vi på något sätt ska lösa ut knutarna i Malmfälten. Jag förstår inte riktigt vad det är vi ska göra som Socialdemokraterna inte gjorde under den tid man faktiskt träffade de här avtalen kommunerna emellan. Samhällsomvandlingen är ju nästan klar i Gällivare, och Kiruna är till stora delar klart. Man har byggt ett nytt centrum, är skuldsatt upp över öronen och har skyhöga avskrivningskostnader.

Jag tycker att det är helt obegripligt att man pekar på den här regeringen. Jag förväntar mig ett svar från ledamoten när det gäller detta.

Anf. 108 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Tack, Eric Palmqvist, för frågeställningarna!

Som jag sa i mitt anförande ser vi över vår politik. Vi har ett politikutvecklingsarbete just på detta område. Mycket av det här startade under vår tid. Vi gick till val på att tillskjuta mer pengar för att bygga nya bostäder. Det är något som Tidösamarbetet och Sverigedemokraterna varit helt aktiva med att faktiskt plocka bort. Man har plockat bort det samtidigt som vi har en bostadskollaps i Sverige.

När Socialdemokraterna satt i regeringsställning var det snarare en överhettning och en prusrusning. Att i det läget ytterligare elda på detta är inte ansvarsfull politik. Det byggdes, och har byggts, väldigt mycket både i Kiruna och i Malmfälten. Det har dock inte byggts tillräckligt.

Precis som Eric Palmqvist också vet kommer man att ta bort i princip halva Gällivare, eftersom den stadsdelen försvinner. Det kommer att behöva byggas helt nya bostäder. Att helt och hållet lägga över det på kommunen är inte rimligt. Självklart ska det statliga bolaget ta sitt ansvar, men här behövs också infrastruktursatsningar. Nu har man presenterat en åtgärdsplan för Malmbanan – enligt LKAB är den långt ifrån tillräcklig – men det behövs ju faktiskt åtgärder som motsvarar den situation vi står i just nu.

Anf. 109 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten From för synpunkterna och svaren – om man nu ska kalla dem det.

Att vi har ett nettobortfall av bostäder framför allt i Gällivare beror på den enkla omständigheten att LKAB tillåts förhandla med husägarna och lösa in fastigheter. En del väljer då att lämna kommunen och ta pengarna med sig. Det är någonting vi i samtliga partier från kommunens sida i Gällivare har tyckt varit problematiskt. Vi har ansett att det statliga bolaget skulle producera nyckel-mot-nyckel-fastigheter. De som sedan valde att flytta skulle sälja dessa fastigheter. De skulle finnas på marknaden.

Det här är dock ett regelverk som LKAB har följt, på anvisningen att de har fått träffa överenskommelser med respektive sakägare. Det är också ett regelverk som kommer från tidigare regeringar, så jag vet inte om ledamoten kanske har någonting att säga om det.

Det är också så att mycket av detta är en produkt av att det statliga bolaget LKAB egentligen inte – i egentlig mening – samordnade dessa stora investeringar med ägaren, alltså regeringen.

Det är ju någonting som är dokumenterat och även kritiserat, det vill säga att staten – alltså ägaren – inte kan kräva av de statliga bolagen att den här typen av processer samordnas med ägaren. I stället bygger det på något slags frivillighet från bolaget i sig att komma till ägaren för att ha ett samråd. Därför är min fråga: Är det här en del av det som Socialdemokraterna säger att de tänker ändra på i sin politikutveckling? Det är nämligen någonting som vi har efterfrågat, som vi har pekat på som ett problem och som vi har velat adressera under en längre tid.

Anf. 110 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Något vi helt klart måste ta tag i är det stora antalet konkurser och den skyhöga arbetslösheten. Det kommer faktiskt att vara prioriterat över allting annat, och då handlar det om många olika insatser.

Det som nu är aktuellt är att det finns över tusen lediga arbetstillfällen i Kiruna men inga bostäder. Det finns inte byggbar mark. Det var mitt anslag från talarstolen, det vill säga om frågan om efterfrågan kommer att adresseras i den mineralstrategi som det pratas om men som vi hittills har sett väldigt lite av. Vi har skyhögt arbetslöshet i Sverige, men särskilt i Malmfälten finns ju arbetstillfällen. Det skulle gå att flytta dit – om det fanns bostäder.

Om du flyttar från en annan del av landet kanske du inte köper ett hus direkt, för då kan det bli som för dem på Northvolt som har flyttat till Skellefteå och köpt hus. De blir nu helt lämnade därhän. Det är ingen rolig situation. Om du ska flytta till ett jobb är det självklart rimligt att du får möjlighet till en bostad, och då är en hyreslägenhet instegsalternativet tills du rotar dig på orten.

Jag är helt övertygad att fler skulle kunna tänka sig att ta ett jobb i Malmfälten om möjligheterna faktiskt fanns.

Anf. 111 KJELL JANSSON (M) replik:

Herr talman! Jag har ett par följdfrågor till ledamoten From.

Jag är väldigt glad att höra att ledamoten är så positiv till gruvbrytning. Där är vi överens. Det är inte varje dag man hör från en socialdemokrat att han är på och positiv, så det är glädjande.

Min fråga handlar om att många av de närboende är motståndare, vilket vi var inne på i det förra replikskiftet. De tycker att det är besvärligt, att de får olägenheter av det här med gruvbrytning och så vidare. Jag vill därför veta hur ledamoten From ser på det kommunala vetot. Vill han behålla det, eller vill han avveckla det? Det är fråga ett.

Fråga två handlar om tillstånden. Det är knepigt med tillstånden, vilket ledamoten From var på mig om i det förra replikskiftet. Därför är min fråga om Socialdemokraterna är med på att reformera miljöbalken och underlätta för företagsetableringar med mera. Såväl inom gruvnäringen som när någon ska bygga ett varv ute hos mig i skärgården är det nämligen precis omöjligt. Jag vill höra hur ledamoten och Socialdemokraterna ser på de frågorna.

Anf. 112 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Som jag sa i mitt förra anförande är jobben och arbetstillfällena helt avgörande.

På vår tid tillsatte vi ett antal utredningar för att komma vidare med tillståndprocesserna och kunna gå från ord till handling. Många av dem har näringslivet tyckt varit bra, men de har legat på Regeringskansliet. Tidöpartierna tillsatte en annan utredning för tillståndprocesserna, och den bereds nu i Regeringskansliet. Frågan måste därför någonstans gå tillbaka. Vi vet ju inte vad som kommer ut av det här.

Det vi ser i alla fall nu initialt är att Tidöpartierna tänker öka centraliseringen av besluten och frånta länsstyrelserna en del av inflytandet. Man vill skapa en helt ny myndighet – men med samma lagstiftning. Jag tror ju inte att människor i Oviken eller någon annanstans blir mer imponerade av det med tanke på det facit som finns när det gäller centralisering av statliga myndigheter och företag till storstadsregionerna och bortplockande av det lokala inflytandet.

Vi behöver ju säkerställa att man har en dialog. Den dialogen kan behöva vara tidsatt så att man fort kan gå över till själva tillståndsfrågan. Det är ju myndigheterna och företaget som kommer överens om hur det kommer att gå till. Vi har flera exempel där det har funkat väldigt väl, men vi har också många exempel där verksamhetsutövare inte lämnar in fullständiga ansökningar som prövningsmyndigheterna faktiskt kan besluta om. Myndigheterna ställer följdfrågor till företaget som ansöker och får inget svar. Då kommer det även med en ny myndighet att vara svårt att faktiskt fatta beslut.

Herr talman! Vi väntar på att regeringen ska få loss de här utredningarna. Näringslivet väntar på att det ska gå snabbare.

Anf. 113 KJELL JANSSON (M) replik:

Herr talman! Den första frågan, om det kommunala vetot, fick jag inget svar på. Svaret på den andra frågan blev: Jaså.

Jag förstår det på ledamoten From som att Socialdemokraterna med samarbetsparti hade en utredning framme som aldrig kom upp för beslut. Varför gjorde den inte det? Var det Miljöpartiet som stoppade utredningen under den förra mandatperioden, eller vad berodde det på? Vi hade nog nämligen varit med på att ändra det här för att göra det lättare för företag och nya jobb.

Ledamoten säger att det ska finnas en dialog. Om man ändrar en lagstiftning måste den gälla; det blir svårt med för mycket gummi och dialoger i lagstiftningen. Här måste det ändå vara skarpt läge, och skälet till att reformera miljöbalken måste vara att det ska bli lättare att etablera företag, lättare att etablera verksamhet som upplevs som miljöstörande och så vidare. Då måste man antingen vara med på det eller också vara emot det och ha ett eget förslag vid en votering.

Min fråga är hur Socialdemokraterna ställer sig till det, för jag tycker inte att jag fick något riktigt tydligt svar, herr talman.

Anf. 114 ISAK FROM (S) replik:

Herr talman! Det är ju så att kommunerna har vetorätt när det gäller vindkraftsutbyggnad, och det skadar just nu industrietableringarna och in-

vesteringarna väldigt mycket. Vi tycker att det är rimligt att kommunerna har vetorätt men att veto behöver läggas i ett tidigare skede.

När det gäller mineralpolitiken finns det egentligen ingen vetorätt. Om verksamhetsutövaren uppfyller villkoren för tillstånd för bearbetningskoncession får den ju det. Om den inte gör det och mineralet inte anses brytvärt får den inte det. Sedan prövas miljöfrågorna i miljökonsekvensbedömningen, när man får miljötillståndet.

Kjell Jansson kanske far efter att det finns ett förbud mot att bryta gas, olja och uran. Om Tidöpartierna kommer att ändra på det tror vi att det är bra att det kommunala vetot finns där. Det handlar om att få en acceptans från lokalbefolkningen. Men vi har som sagt inte sett att Tidöpartierna har levererat någonting för oss att ta ställning till.

Anf. 115 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Sverige står inför en ny era inom mineralpolitiken. Vår gruv- och mineralnäring har varit en grundbult i vårt lands industriella framgång och välfärdsbygge, och i ljuset av den gröna omställningen blir den än mer avgörande. Vi ser en växande global efterfrågan på kritiska metaller och mineral – resurser som är nödvändiga för elektrifiering, fossilfri energi och digital infrastruktur. Det är därför av yttersta vikt att vi säkerställer en trygg, hållbar och konkurrenskraftig råvaruförsörjning.

Regeringen arbetar just nu intensivt med att ta fram en ny mineralstrategi, vilken kommer att presenteras före sommaren 2025. Strategin syftar till att stärka Sveriges roll som ledande nation inom hållbar gruvdrift och råvaruförsörjning. Vi tar ett helhetsgrepp för att skapa en modern och effektiv mineralpolitik som både tryggar näringslivets behov och värnar våra miljömässiga och sociala åtaganden.

Herr talman! Sverige har en lång och stolt historia inom bergsbruk och mineralutvinning. Redan under medeltiden var vi en av Europas största järnproducenter, och vår koppar från Falu gruva byggde slott och kyrkor runt om i världen. Våra mineralresurser har format vårt land, skapat välstånd och lagt grunden för vår industriella utveckling. Nu är det vår tur att forma framtidens gruvnäring – en som är modern, hållbar och konkurrenskraftig.

Ökad tillgång till mineral och metaller är en nödvändighet för att möjliggöra det gröna samhällsbygget, stärka konkurrenskraften, elektrifiera Sverige och stärka svensk försvarsförmåga. Sverige är i dag Europas ledande gruvnation, och det ska Sverige fortsätta att vara. Det behövs fler gruvor för att minska Sveriges och EU:s beroende av råmaterial från tredjeländer, och regeringen arbetar därför målmedvetet för att effektivisera tillstandsprocesserna. Samtidigt ska vi fortsatt ha höga miljökrav.

En av regeringens prioriteringar är att säkerställa en mer förutsägbar och effektiv tillstandsprocess för mineralutvinning. Alltför långa och osäkra processer skapar hinder för investeringar och innovation inom gruvnäringen. Därför vidtar vi nu åtgärder för att förbättra förutsägbarheten i prövningsprocesserna och förenkla reglerna för prospektering. Samtidigt står det klart att miljöbalken fortsatt ska spela en viktig roll i dessa prövningar.

Ett annat viktigt initiativ är vårt arbete för att stärka Sveriges geologiska undersökning, SGU, i dess uppdrag att kartlägga malmpotentiella områden och utveckla metoder för att trygga svensk råvaruförsörjning. Detta är centralt för att vi ska kunna identifiera och utvinna de mineral som är avgörande för den gröna omställningen och teknikutvecklingen.

Herr talman! Den svenska gruvindustrin är betydelsefull för EU. Jag tycker att det är värt att nämna vilka mineral och metaller som finns i Sverige. Drygt 90 procent av EU:s järnmalmsproduktion kommer från Sverige. Sverige står även för 45 procent av EU:s produktion av bly och för cirka en tredjedel av unionens produktion av zink. Sverige bidrar även med en stor del av produktionen av guld, silver och koppar.

Sverige har en strategisk position i EU:s arbete med att säkra tillgången på kritiska råvaror. Vi har redan en central roll i unionens mineraförsörjning, inte minst genom vår järnmalms- och zinkproduktion. Regeringen stöder EU:s mål att öka den inhemska produktionen, förädlingen och återvinningen av kritiska råmaterial för att minska beroendet av externa aktörer. Genom att anta en aktiv roll i genomförandet av Critical Raw Materials Act säkerställer vi att Sverige fortsätter att vara en ledande leverantör av hållbart utvunna råvaror i Europa.

Herr talman! För att säkerställa att den svenska järnmalm kan fortsätta att bidra till Europas råvaruförsörjning krävs även satsningar på infrastruktur. Malmбанan är en pulsåder för svensk gruvindustri och en förutsättning för att vårt land ska kunna leverera järnmalm på ett effektivt och hållbart sätt. Vi kristdemokrater i regeringen har därför prioriterat utbyggnad och upprustning av Malmбанan för att öka kapaciteten och minska de flaskhalsar som hotar Sveriges export av viktiga mineral. Det är med dessa investeringar vi stärker Sveriges konkurrenskraft och säkerställer att svensk gruvindustri kan fortsätta att vara en motor i den gröna omställningen.

Fru talman! Jag vill också slå ett slag för det nyinrättade gröna accelerationskontoret. Kontoret leds av två industrisamordnare som ska öka tempot i Sveriges beslutsprocesser för att underlätta företagsinvesteringar som gör Sverige grönare och rikare. Det inkluderar även etableringar inom gruvklustret. Arbetet ska främja koordinering mellan offentliga och privata aktörer. Industrisamordnarna har som uppgift att samla alla berörda parter – till exempel myndigheter, kommuner och företag som behövs i en beslutsprocess – vid samma bord för att tillsammans ta projekt snabbt framåt.

Regeringens mineralpolitik handlar om att förena industriell utveckling med hållbarhet. Genom att säkerställa en konkurrenskraftig gruvnäring, snabba och rättssäkra tillståndsprocesser samt en ansvarsfull miljöhantering bygger vi en långsiktig och hållbar råvaruförsörjning. Den kommande mineralstrategin kommer att ge tydliga riktlinjer för hur Sverige ska fortsätta att utveckla sin mineralpolitik i en tid då råvaror blir en allt viktigare strategisk fråga.

Innan jag avslutar mitt anförande vill jag lyfta fram den positiva utvecklingen i svenskarnas inställning till gruvnäringen. Enligt en färsk undersökning från Sveriges geologiska undersökning och Novus, som genomfördes i december 2024, anser 74 procent av Sveriges invånare mellan 18 och 79 år att gruvnäringen är viktig för svensk ekonomi. Dessutom vill majoriteten att svensk gruvnäring ska få rätt förutsättningar för att säkra

tillgången på samhällsviktiga metaller. Denna positiva utveckling vad gäller inställningen är ett bevis på att våra ansträngningar för att främja en hållbar och konkurrenskraftig gruvnäring uppskattas av allmänheten. Det ger oss ytterligare motivation att fortsätta på den inslagna vägen och säkerställa att Sverige förblir en ledande nation inom gruv- och mineralnäringen.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram vikten av att ha en öppen och faktabaserad debatt om mineralpolitiken. Det är inte antingen eller – vi kan och ska både värna vår miljö och stärka vår industri.

Sverige har alla möjligheter att gå i bräsch för en hållbar och ansvarsfull gruvnäring. Det är också precis det vi gör. Med rätt beslut i dag skapar vi jobb, innovation och tillväxt för framtiden.

Jag yrkar återigen bifall till utskottets förslag, fru talman.

Anf. 116 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Under förra årets mineralpolitiska debatt i den här kammaren påpekade jag att det i mänsklighetens historia gjorts ett antal upptäckter som kommit att innebära paradigmskiften i mänsklighetens utveckling. De har kommit att definiera vilka vi är och hur vi lever i dag. Ett sådant skifte kom med människans förmåga att tämja elden. Ett annat skifte skedde då vi uppfann hjulet. I dag kan vi även konstatera att våra förfäders upptäckter av metaller och mineral samt deras utveckling av metoder för att ta vara på de olika och unika egenskaperna hos dessa har varit av oerhörd vikt för mänsklighetens utveckling.

Fram till för några tusen år sedan var vi stenåldersmänniskor som förlitade oss på redskap av sten, lera och trä. Sedan hände någonting. Våra förfäder upptäckte hur man kunde ta vara på metaller och tillverka föremål av dem. Detta ledde till att mänskligheten kunde börja tillverka redskap av brons, som följdes av järn och därefter av ytterligare metaller.

I dag ser vi hur denna utveckling alltjämt fortgår i takt med att vi lär oss utvinna och dra nytta av jordartsmetaller som vi för bara några decennier sedan inte visste vad vi skulle göra med, trots att vi visste att de fanns i vår berggrund. Det är en svindlande tanke att våra förfäders upptäckter är en absolut förutsättning för mycket av det vi tar för givet i dag och faktiskt också ligger till grund för det vi debatterar här, nämligen näringsutskottets betänkande 18 *Mineralpolitik*.

Tidigare i dag var jag på ett intressant studiebesök hos ett modernt byggföretag. Efter en intressant dragning på deras kontor besökte vi ett av deras aktuella byggen. Där blev det uppenbart hur viktig tillgången till metaller och mineral är. Pålar av metall drevs ned i marken. Armeringsjärn användes vid gjutning. Kranar, lastbilar och entreprenadmaskiner var naturligtvis av metall. En av lastbilarna var eldriven, och som ni vet förutsätter detta tillgång till metaller och mineral som vi tidigare inte brutit i någon större omfattning.

Man kan helt enkelt konstatera att tillvaron som vi känner den i dag skulle vara en utopi – en omöjlighet – utan metaller och mineral. Utan förmågan att utvinna och bearbeta metaller och mineral skulle vi helt enkelt fortfarande vara stenåldersmänniskor; det är den krassa sanningen. Det skulle betyda ett liv utan bilar, höftledsprotoser, cyklar, smartphones, pacemakrar, tunnelbanor och så vidare. Ni förstår säkert att listan går att göra oändligt lång.

Som jag nyss nämnde går utvecklingen raskt framåt. Vi upptäcker alltså fler användningsområden för våra metaller och mineral parallellt med att vi lär oss dra nytta av flera av de metaller och mineral som vi tidigare inte såg nyttan av. Detta är omständigheter som för både vår innovationsdrivna industri och vårt samhälle framåt. I många avseenden kan man med fog påstå att det också är en utveckling som tjänar hela mänskligheten väl.

Nationellt sett har den rika tillgången på metaller och mineral i kombination med flit, know-how och en fantastisk industri utgjort ett framgångsrecept för Sverige. Ingenting indikerar egentligen heller att detta inte skulle gälla även i den framtid vi kan överblicka – detta förutsatt att vi förvaltar våra tillgångar och förutsättningar på ett klokt sätt.

Fru talman! I Sverige har vi god tillgång till förstklassiga råvaror. Mineraliseringarna är många, men vägen till att förvandla dessa till malm är lång, kostsam och komplex. Det måste alltså vara både möjligt och lönsamt att bryta dem. Varken höftledsproteser eller kullager växer nämligen på träd, utan man måste först hitta metallerna och sedan få lov att bryta dem. Därefter följer flera led av bearbetning, vilket vi är duktiga på i Sverige. Allt detta ger upphov till så kallade värdekedjor som är mycket värdefulla för oss som nation.

Tidöpartierna tagit fasta på att detta är viktigt och att Sveriges ställning som gruvnation behöver stärkas. Även om vi inte är helt överens om precis allt är det tydligt att arbetet går i rätt riktning och att signalerna till såväl industri som omvärld är att vi strävar efter att nå en högre självförsörjningsgrad av metaller och mineral i den skakiga omvärld vi nu befinner oss i.

Att vi i ett läge då det råder uppenbar stormaktsrivalitet om kritiska råvaror i hög grad är beroende av import av metaller och mineral från diktaturer och skurkstater där respekten för miljö eller mänskliga rättigheter är obefintlig är inte rimligt, i synnerhet i de fall då samma metaller finns i vår berggrund utan att vi faktiskt bryter dem. Här måste såväl nya regler som en attitydförändring till, och jag är övertygad om att den nya mineralstrategi för Sverige som regeringen nu arbetar med och som vi har efterlyst länge kommer att peka ut riktningen på ett bra sätt.

Regeringen har inrättat såväl ett regelförenklingsråd som ett implementeringsråd, och vi hoppas att dessa på sikt kommer att ta fram förslag som innebär att överimplementering av EU-regler kommer att vara ett minne blott.

Miljötillståndsutredningen är på väg att resultera i en proposition som sannolikt kommer att innebära en rad viktiga förändringar för gruvnationen Sverige. Jag måste dock understryka att det är lång väg kvar innan vi kan ta del av slutprodukten, så även om jag ser fram emot denna proposition med tillförsikt väljer jag att inte ta ut några segrar i förväg.

Jag utgår emellertid från att vi är på väg mot tillståndprocesser som kommer att upplevas som mer transparenta och rättssäkra, ha tydligare tidsgränser och vara delvis annorlunda strukturerade. Jag förutsätter att man kommer att landa i förslag som innebär att det tidigare i tillståndprocessen kommer att provas om en inlämnad ansökan är komplett så att eventuella kompletteringar kan krävas in innan prövningen sker. Detta skulle innebära färre avbrutna och förhalade miljötillståndsprövningar.

Det är min förhoppning att mycket av det som nu är på gång på det mineralpolitiska området faktiskt på allvar kan stärka Sverige som gruvnation.

Som kuriosita i sammanhanget kan jag nämna att jag inför dagens debatt roade mig med att göra en liten historisk tillbakablick. Jag tittade på Sverigedemokraternas mineralpolitiska kommittémotion från 2021/22, alltså vår sista motion på området före valet 2022. Jag kunde då konstatera att av den motionens 19 yrkanden är åtminstone 13 nu på ett eller annat sätt på väg att genomföras som ett led i Tidöpartiernas samarbete.

Fru talman! En ny tid innebär nya utmaningar och kräver nya lösningar och därmed också en ny politik. Nya kunskaper och insikter tillsammans med ett nytt och osäkert geopolitiskt läge sätter fingret på vår egen förståelse till självförsörjning såväl inom nationen som tillsammans med våra närmaste handelspartner inom Europeiska unionen.

Pandemin för några år sedan visade att formuleringar i lagstiftningen som reglerar prospektering inte alls var anpassade för en kris, och det förbud mot prospektering efter kol, gas och olja som den förra regeringen införde vittnar om den aningslöshet som rådde före Rysslands folkrättsvidriga invasion av Ukraina. Ur beredskapssynpunkt är det i alla fall min och Sverigedemokraternas övertygelse att det var ett dumt beslut som borde rullas tillbaka. Lagstiftningen på området måste vara utformad så att den inte hämmar Sverige i kris eller krig.

Tidigare regering införde också restriktioner mot att utvinna metaller och mineral ur alunskiffer, och jag frågar mig varför. Jag förstår att det är komplext och komplicerat att utvinna råvaror ur alunskiffer på ett sätt som inte innebär en miljörisk, men det är ju därför vi har miljöbalken. Vår uppfattning är att det är utmaningar och svårigheter som är innovationsdrivande. Miljöbalken ska sätta ramarna för vilken miljöpåverkan som är godtagbar eller inte – detta oavsett vilken berggrund eventuell brytning sker i. Punkt.

Jag har i princip aldrig hört ett företag i branschen kritisera miljöbalken i sig. De flesta anser att den är bra, även om de också uttrycker att den kan moderniseras eller förtydligas. Men i sak skriver hela branschen under på att strikta miljöregler ska råda. Det upplevs till och med som en konkurrensfördel för svensk gruvindustri. Kan vi då inte enas om att vi från politikens sida drar upp reglerna för vilken miljöpåverkan som är acceptabel och inte acceptabel och att företagen sedan har att förhålla sig till det?

Kan man sedan visa att man kan utveckla tekniker och metoder för brytning i utmanande berggrunder är det väl något vi ska applådera, inte förbjuda. Det är så man stimulerar till innovation.

Ett annat olyckligt beslut som inte kan förbises i denna debatt är det så kallade uranförbudet som infördes 2018 av den dåvarande S-MP-regeringen. Vi var emot det 2018, och vi är fortfarande emot det 2025. Om inte gamla argument om att Sverige är en kärnkraftsnation som skulle kunna vara självförsörjande på uran räcker finns det nya argument. Vi vet att prospekteringsföretagen har allt svårare att finna eftertraktade, sällsynta jordartsmetaller, och uran är en viktig ledmetall som lite enkelt uttryckt ofta förekommer där det man egentligen letar efter också finns fast i lägre koncentration. Därför är det mycket tillfredställande att regeringen nu, med stöd av Sverigedemokraterna, är på väg att göra lättnader i uranförbudet.

Det faktum att vi sedan den förtida avvecklingen av svenska kärnkraftsreaktorer har sett de högsta elpriserna i Sverige någonsin har fått Tidöregeringen att landa i att ny kärnkraft behövs. Varför då inte öppna för att förse dessa reaktorer med inhemskt bränsle? Det faktum att Sverige är en modern gruvnation med en hård miljölagstiftning bäddar för att vi skulle kunna göra det här på bästa tänkbara sätt. Finns det verkligen goda skäl för att vi alltjämt ska vara importberoende av ett bränsle som finns i vår egen berggrund?

Fru talman! Slutligen vill jag betona vikten av att regeringen noga överväger att se över de regelverk som reglerar ersättningen till markägare och berörda kommuner och regioner. Det kan inte nog betonas hur viktigt detta är för att skapa social acceptans hos dem som påverkas mest av de ingrepp i miljön det faktiskt handlar om. När vi debatterade regional utveckling i kammaren för en tid sedan blev det också tydligt att det finns allt fler förslag från riksdagens partier som går i denna riktning. Även om förslagen och lösningarna skiljer sig åt är det tydligt att syftet är detsamma. Jag är övertygad om att Sverigedemokraternas förslag om en regionalisering av fastighetsskatten för industrifastigheter och elproduktionsanläggningar skulle kunna bidra på ett positivt sätt.

Det viktigaste medskicket i sammanhanget är dock att det är dags att lokalsamhällena kompenseras bättre än i dag, inte minst mot bakgrund av att arbetskraften ofta kommer utifrån och därmed inte betalar skatt i den kommun där gruvverksamheten sker.

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag dragit över min förанmälда talartid och avslutar med att påpeka att jag givetvis står bakom Sverigedemokraternas samtliga reservationer i betänkandet men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 13, i enlighet med överenskommelsen om att yrka bifall till endast en reservation per parti.

Anf. 117 ISAK FROM (S) replik:

Fru talman! Jag tror att jag måste rätta Eric Palmqvist lite. Det infördes inget förbud. Däremot infördes ett lämplighetskrav för utvinning ur alunskiffer. Många vill dock ha ett förbud mot sådan utvinning. Man förbjöd till exempel utvinning av skifferolja och naturgas ur alunskiffer men också annat. Det är detta som gäller.

När det gäller förutsättningarna och vad som är lämpligt kan brytning av alunskiffer ofta frigöra bly eller kadmium. Det gäller alltså inte bara när man letar efter uran. Bly eller kadmium kan vara väldigt farligt om det hamnar i dricksvattnet. Då har jag fått det sagt.

Jag ska gå över till min fråga. Vi behöver säkerställa försörjning av kritiska mineral och metaller. Det är därför EU-kommissionen nu har beviljat återvinningsprojektet Northcycle tillstånd enligt Critical Raw Materials Act. Kan Eric Palmqvist här i kammaren säga att Sverigedemokraterna inte ska motverka detta projekt?

Det är ett nödvändigt projekt där metaller ska återvinnas ur batterier. Detta bör vi kunna göra trots att Sverigedemokraterna har aviserat ett stort motstånd mot såväl batteriproduktion som Northvolt. Nu har EU-kommissionen beslutat att Northcycle är ett viktigt projekt. Trots att Northvolt har gått i konkurs ser man projektet som helt avgörande och ett steg på vägen mot att återvinna fler batterier. Vad säger Eric Palmqvist?

Anf. 118 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten From, för frågorna!

Det är korrekt att det inte finns något absolut förbud mot brytning av alunskiffer, men det infördes starka begränsningar. Jag vidhåller att de begränsningar som ska råda är de som finns i miljöbalken. Begränsningarna ska inte avgöras av berggrunden eller hur komplicerad den är att bryta i eller ha gruvdrift i, utan begränsningarna ska bedömas individuellt i varje projekt för sig.

Jag är för dåligt insatt i det projekt som ledamoten From frågar om. Det ska jag villigt erkänna. Vi är dock inte emot batteritillverkning i sig. Vi är emot batteritillverkning när den i huvudsak finansieras genom statliga fonder, olika gröna omställningsbidrag eller liknande, alltså när den inte sker på strikt affärsmässiga grunder. Då har vi betänkligheter.

Det är samma sak med projektet. Förutsatt att det sker på affärsmässiga grunder och att det inte är skattebetalarna i Europa eller Sverige som får stå för fiolerna, vare sig det går bra eller dåligt, har jag inga principiella invändningar mot att man återvinner metaller och mineral som en gång redan har brutits. Tvärtom är det något positivt.

Det gäller egentligen alla projekt där vi tar hand om sådant som vi redan har brutit ur vår mark. Det är vinn-vinn att slippa bryta jungfruligt material när så är möjligt. Att Sverigedemokraterna skulle ha några principiella invändningar mot att batterimetaller och batterimineral återvinns kan jag inte se.

Anf. 119 ISAK FROM (S) replik:

Fru talman! Det är bra att Eric Palmqvist säger så, för det är klart att det som politiken uttalar har stor betydelse för vad näringslivet vill gå vidare med. Om regeringspartierna aviserar ett stort motstånd kommer det inte att komma mer privat kapital. Om man aviserar att man inte tror på något kommer näringslivet inte att vilja satsa.

Min slutfråga till Eric Palmqvist är: Stöder Sverigedemokraterna och Eric Palmqvist näringsminister Ebba Buschs idé att ansöka om ett europeiskt batteriprojekt? Om ett sådant projekt ska bli verklighet i Sverige kommer det att kräva svensk medfinansiering.

Det är många projekt som nyttjar skattemedel. Man växlar upp skattemedel. Många av dem genererar medel tillbaka. Några gör det inte. Förutsättningarna för att Ebba Busch ska få hem ett europeiskt batteriprojekt till Sverige är svensk medfinansiering. Stöder Eric Palmqvist det?

Anf. 120 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Politiken ska kratta manegen, men sedan är det faktiskt näringslivet som måste göra satsningarna. Om näringslivet vill göra den typen av satsningar ser jag inte att vi motsätter oss det, men det är fortfarande inte skattebetalarna som ska behöva ta den stora risken. Om risken är stor finns faktiskt riskkapital som industrin, i det här fallet, ska använda sig av.

Man får bedöma det från projekt till projekt. Vi kan inte ha något slags carte blanche bara för att det heter batterier. Det finns en efterfrågan på batterier – det är vi överens om – men jag kan inte stå här och lova ett carte blanche för just batteritillverkning eller batteriåtervinning.

Jag har en fråga. Jag vet att ledamoten inte kan ge något svar nu, utan jag får lämna den hängande i luften. Malmbanan har förts på tal flera gånger i talarstolen i dag. Sverigedemokraterna har flera gånger lyft upp frågan om en möjlig OPS-lösning för Malmbanan, men jag upplever att Socialdemokraterna har valt att inte svara på frågan.

Kanske kan jag senare i kammaren få svar om hur Socialdemokraterna ser på en eventuell OPS-lösning när det gäller Malmbanan. Som vi ser det vore det ett sätt att komma igång med Malmbanans utbyggnad och kapacitetsutbyggnad snabbare än vad som skulle bli fallet om den ligger i infrastrukturplanen. Det skulle vara intressant att ha ett samtal med ledamoten From om den saken efter debattens slut.

Anf. 121 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Utan metaller och mineral är det inte möjligt att producera de produkter som behövs för den gröna samhällsomställningen. Vindkraftverk, solpaneler, elbilar och batterier – alla kräver de metaller som råvara.

Det är naturligtvis en utmaning, för metaller och mineral behöver utvinnas, ofta med större eller mindre ingrepp i naturen. Detta ska man ha respekt för. Det leder till både ideologiska och moraliska frågeställningar.

Ingreppen blir dock inte mindre för att de görs någon annanstans. Påverkan på naturen och klimatutsläppen blir till exempel inte lägre för att de sker i Kongo i stället för i Sverige. Det är kanske precis tvärtom. Den svenska gruv- och mineralnäringsen har redan i dag låga klimatutsläpp i internationell jämförelse, tack vare vårt näst intill fossilfria elsystem och de investeringar som många svenska företag har gjort i ny, klimateffektiv teknik.

Sverige har möjlighet att ta ett större globalt ansvar för klimatomställningen genom att ta vara på den svenska gruvindustrins möjligheter. Där har vi i politiken en roll att spela. Med rätt förutsättningar från oss kan branschen utvecklas och bidra inte bara till svensk ekonomi utan också till det globala klimatarbetet.

Som nämnts här i kammaren tidigare i kväll har Sverige potential att bryta många av de energi- och innovationskritiska metaller och mineral som vi behöver.

Hälften av metallerna och mineralen på EU:s lista över råmaterial som bedöms som kritiska för vårt samhälle och välfärd har vi hittat i den svenska berggrunden.

Om den svenska gruvindustrin ska kunna nyttja de råvaror som faktiskt finns och kunna fortsätta att bedriva sin produktion, vara innovativ och ha ledartröjan när det gäller den gröna omställningen, som jag upplever att många företag i Sverige inom gruvindustrin har, behöver vi från politiken hantera de problem vi har i till exempel vår baskraft och när det gäller brist på energiproduktion.

Vi behöver titta på de svårigheter som finns i näringslivet med att få tag på kvalificerad arbetskraft. Det gäller inte minst inom teknikbranscherna. Vi behöver många fler ingenjörer i Sverige, och vi behöver många fler studenter som söker sig till STEM-utbildningarna. Men vi behöver också se över tillståndprocesserna och kraftigt korta ledtiderna för att få på plats till exempel den nödvändiga infrastrukturen. Det gäller naturligtvis inte bara i norra Sverige utan i hela Sverige.

Vi ser att det kommer att behövas en ökad metall- och mineralproduktion från sekundära källor, mer återvinning och en mer effektiv användning av metaller och mineral. Det är viktigt att understryka. Men det behöver också betonas att det inte kommer att täcka hela det framtida metallbehovet, som klimatomställningen innebär.

Vi har svårt att komma runt att vi behöver ha en ökad produktion av råmaterial i Sverige om vi ska kunna säkra framtidens behov. Vi har en stor geologisk potential att utvinna just de råvaror som är kritiska för hela omställningen. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till näringsutskottets förslag i betänkandet.

Anf. 122 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 19.

Sverige är beroende av att importera vissa mineral från länder där hänsynen till utvinningens konsekvenser för miljö och mänskliga rättigheter är bristfällig. Det är djupt beklagligt, och därför måste Sverige ta ett större ansvar för sin mineralkonsumtion. Samtidigt måste vi säkerställa att utvinning i Sverige sker under miljömässigt hållbara former och med respekt för lokalsamhällen och urfolks rättigheter. Vi måste också stötta tredjeländer i fråga om att använda mer hållbara metoder och att respektera mänskliga rättigheter – om vi har intresse av deras mineral. Det är inte en lätt balansgång.

En central fråga i den här debatten är brytningen av alunskiffer. Alunskiffer är en bergart som innehåller värdefulla mineral, som molybden, nickel, vanadin och uran. Men brytning medför enorma miljörisker. Vid utvinning kan tungmetaller och giftiga ämnen frigöras, vilket hotar både grund- och ytvatten. Stora delar av Sveriges bördigaste jordbruksmark återfinns på alunskiffer, vilket gör att brytning dessutom hotar vår livsmedelsförsörjning. Ett stort antal kommuner och miljöorganisationer har varnat för dessa risker.

Regeringen föreslår skärpta regler för brytning av alunskiffer och vill med det hålla dörren öppen för framtida gruvdrift när det gäller alunskiffer. Vänsterpartiet menar att riskerna är för stora och att det i dag inte finns någon teknik som kan garantera en säker brytning.

Jag var i måndags i Östersund, där flera företag fått tillstånd att prospektera efter alunskiffer. Ett företag har till och med ansökt om att få öppna ett dagbrott. Konsekvenserna skulle innefatta flera kommuners vattenförsörjning och livsmedelsproduktion.

Det går inte att experimentera när det kommer till gruvbrytning. Konsekvenserna är enorma när farliga ämnen frigörs i naturen. Vi anser därför att brytning av alunskiffer bör förbjudas och att minerallagen bör ändras för att tydligt förhindra exploatering av dessa områden. Det här är en avgörande fråga för Sveriges miljöskydd och för framtida generationer.

Det är också viktigt att belysa Sveriges import av mineral och metaller från konfliktområden. Jag vill särskilt nämna mineral från Kongo. Kongo är rikt på mineral som kobolt och tantal, vilka är avgörande för batteriproduktion och elektronik. Samtidigt innebär mineralutvinningen en katastrof för mänskliga rättigheter. Beväpnade grupper kontrollerar många gruvor och finansierar sin verksamhet genom att sälja mineralen, ofta genom smuggling via Rwanda och andra grannländer.

FN och människorättsorganisationer har rapporterat om barnarbete, sexuellt våld och brutala övergrepp kopplade till gruvnäringen. Och i dag är miljoner på flykt i Kongo.

Det är fullständigt oacceptabelt att svenska företag köper in mineral utan att veta under vilka villkor de har utvunnits. Vi måste ställa mycket hårdare krav på transparens och etisk import. Vårt ansvar är tydligt. Det räcker med att läsa om kreditgarantierna som gavs av Exportkreditnämnden trots att det förekom brott mot mänskliga rättigheter och föroreningar av mark och vatten.

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv industripolitik där Sverige tar ansvar för att både minska beroendet av konfliktmineral och säkerställa att all inhemsk brytning sker på ett hållbart och rättvist sätt. Vi vill att Sveriges geologiska undersökning ska ges ett större ansvar för hela processen – från prospektering till återvinning – och att återvinning av metaller ska få en mycket mer central roll i Sveriges mineralförsörjning. Det är fullständigt orimligt att vi i dag bryter nya mineral samtidigt som tonvis med metaller går till spillo i avfall och elektronikskrot.

Vidare anser vi att mineralersättningen bör höjas och att inkomsterna från gruvnäringen i högre grad bör återföras till de lokalsamhällen som påverkas. Det skulle ge andra möjligheter för de kommuner som drabbas av mineralexploatering. Jag säger drabbas, för gruvbrytning ger inte bara jobb. Det påverkar miljön. Transportsträckor behöver skapas och underhållas. Samhället måste förbereda sig för att ta emot dem som ska jobba i och kring gruvan.

Vi vill också se en degressiv mineralersättning, där företag som vidareförädlar sina råvaror lokalt får lägre mineralavgifter. På så sätt skulle mer av värdet från mineralutvinningen ges till lokalsamhället. Mer av det värdet skulle stanna i Sverige och bidra till arbetstillfällen och utveckling där det verkligen behövs.

Fru talman! Gruvbrytning innebär alltid miljöpåverkan, men vi har ett val: Antingen fortsätter vi med en rovdrift som skadar människor och miljö, eller så ställer vi om till en hållbar mineralpolitik där cirkulär ekonomi, återvinning och respekt för mänskliga rättigheter står i centrum.

Vi i Vänsterpartiet vet vilken väg vi vill ta. Vi hoppas att fler partier är beredda att ta det ansvaret tillsammans med oss.

Anf. 123 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Tack, Lorena Delgado Varas, för inlägget i den här debatten! Jag har ett par ganska konkreta frågor till ledamoten. Den första är om ledamoten inte litar på att miljöprövningar som görs av våra svenska expertmyndigheter sker på ett adekvat sätt. Ledamoten målar upp svensk gruvindustri som synnerligen problematisk och i termer av att samhällen "drabbas" av gruvdrift och så vidare. Jag vill också fråga om ledamotens beskrivning av samhällen som "drabbade" av gruvdrift är symtomatisk för hela Vänsterpartiets syn på svensk gruvnäring.

Jag vet att när Northland, som det hette när det kom igång, gick i konkurs stod folk i Pajala och grät med banderoller med texten "rädda gruvan". Jag tänker att Kiruna i princip inte skulle existera som stad i Sverige om det inte vore för LKAB. Gällivare, där jag själv bor, är inte "drabbat" av någon gruvdrift. Det finns absolut utmaningar som följer i gruvdriftens kölvatten. Men Gällivare är inte "drabbat" av gruvdriften. Skulle Aitik och

LKAB däremot inte finnas i Gällivare skulle det vara drabbat. Då skulle Gällivare knappt existera.

Är Vänsterpartiets syn på svensk gruvnäring att det är något som ”drabbas” samhällen?

Anf. 124 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Jag tror att ledamoten har missförstått mig. När jag säger ”drabbas” menar jag hur miljön påverkas och att gruvdrift faktiskt innebär att kommuner måste jobba mycket hårdare med samhällsutvecklingen. Det är inte alltid man får de resurser som krävs för att kunna upprätthålla servicen. Vi vill att en större del av den vinst gruvnäringen skapar ska tillfalla de lokala samhällena så att de ska kunna göra det.

Det finns fler problem, till exempel att man inte lyckas bygga bostäder så att det räcker till både dem som jobbar inom gruvnäringen och dem som jobbar i företag runt omkring gruvnäringen. Dessutom kan man få problem med underhållet av transportvägar och så vidare. Då måste man ta mer ansvar, så att kommunerna inte står ensamma. Men det är klart att gruvnäringen är viktig, och den skapar jobb. Det har jag inga problem med att stå bakom.

Ledamoten frågade om jag inte litar på miljöprovningen och våra myndigheter. Det gör jag, men jag tänker att det finns problem. Det tror jag ingen kan neka till i det här rummet. Ett exempel är området kring Storsjön. Det är ganska många företag som har fått rätt att börja prospektera där. Man har även gått ganska långt i ärendet kring dagbrott. Där uppstår ett problem. Det finns inte en enda forskare i Sverige i dag som kan säga att det finns hållbara utvinningsmetoder när det kommer till alunskiffer. Det skapar ett sekundärt problem.

Anf. 125 ERIC PALMQVIST (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för förtydligandet! Jag tog ju fasta på det ledamoten sa om att samhällen ”drabbas”, men jag delar uppfattningen att en större del av vinsten ska gå till samhället. Däremot ser jag en utmaning med en höjning av mineralavgiften. Man kan absolut utreda saken. Sverigedemokraterna har lämnat förslag på det. Men man ska ha klart för sig att mineralavgiften kan ses som en del i den totala kostnadsbördan för gruvdrift.

Sverige ligger faktiskt i topp. Vi är bland de dyraste länderna i världen när det gäller att producera ett ton malm genom att ta upp den ur underjorden i dagen och processa eller anrika den. Det är oerhört dyrt. Det är också så att om vi väljer att laborera med mineralavgiften behöver vi sänka någon annan avgift för att inte ta kål på svensk gruvnäring.

Jag är absolut öppen för dialog om mineralavgiften, men man ska ha klart för sig att man inte kan höja den utan att dra några andra skruvar i andra riktningen. Har Vänsterpartiet tänkt den tanken? Jag undrar om man ser på gruvnäringen som någonting där man bara kan ta ut ännu mer skatt.

Det är också så att den infrastruktur som ledamoten talade om inte primärt är kommunal utan statlig. Det finns annan infrastruktur – va och liknande – som är kommunal och faktiskt påverkas av gruvdriften. Men det är egentligen en annan bit. Jag skulle vilja ha ett förtydligande från Vänsterpartiet av hur man ser på det här som helhet.

Anf. 126 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Herr talman! Angående de olika tillståndprocesserna har vi ju en situation just nu runt Storsjön. Det är en stor del av marken som är inmutad. Man kan alltså inte göra några förändringar eller bearbeta marken på något sätt. Så har det hållit på i 20 år nu. Det är ganska påfrestande för mindre kommuner som de runt Storsjön.

Det kan också ifrågasättas att man går vidare med tillståndprocesser när det gäller gruvdrift för en typ av bergart där det i dag inte finns utvinningsmetoder som är tillräckligt analyserade, beforskade eller implementerade. Det finns flera exempel runt om i världen, som inte direkt gäller alunskiffer men liknande bergarter, där det inte har gått. I exempelvis USA och Kina har det fått enorma miljökonsekvenser. Vi har också exempel från Sverige där det bröts alunskiffer under 60-talet. I de områdena finns fortfarande ganska höga halter av giftiga ämnen. Man har helt enkelt behövt isolera de områdena.

Det är ett ganska stort problem, skulle jag säga, att man går vidare med tillståndprocesser trots att man vet att verksamheten inte kommer att funka i verkligheten. Då är det väl bättre att lägga ned och låta lokalbefolkningen använda sitt område på rätt sätt?

Vad gäller kommunal kontra statlig infrastruktur nämnde jag vägar. Det kommer kanske att krävas dels bredare vägar, dels nya vägar för att klara transporterna. Det har vi sett ganska många exempel på. Det innebär ju att kommunerna måste offra mark som de skulle kunna använda till annat.

Anf. 127 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! I en tid när både Sverige och EU står inför en enorm grön omställning där fossil energi ska ersättas med förnybar energi och klimatneutral teknik står det klart att behovet av metaller och mineral ökar kraftigt. Elektrifiering av transporter, utbyggnad av vindkraft och batterilagring bygger på tillgång till råvaror som kobolt, litium, grafit och sällsynta jordartsmetaller.

Vi i Centerpartiet har jobbat med denna utmaning i över 20 år. Vi vill att Sverige ska vara ett föregångsland i klimatomställningen, för vi är övertygade om att det är bra för vår tillväxt och våra jobb och därmed vårt välstånd. Men det kräver också att det tas ett tydligt ansvar för hur man får fram de resurser som krävs.

Det är en balansgång mellan att det måste gå fortare att få tillstånd, att alla kostnader tas av den som tar upp mineralen och att kommunerna måste kunna tjäna pengar på att säga ja till gruvbrytning.

För det första vill vi trygga tillgången till kritiska och innovationskritiska metaller och mineral. De är helt avgörande för den gröna omställningen och vår egen försörjningstrygghet. Men det räcker inte att bara peka på potentialen i den svenska berggrunden. Sverige måste samtidigt modernisera tillståndprocesserna, satsa på bättre kartläggning och stimulera återvinning från sekundära källor. Här har regeringen trots accelerationskontoret agerat lite väl passivt. Väldigt få processer körs parallellt, och det behöver göras mycket mer.

Man har däremot lagt rejält med utredningsresurser på att säkerställa att det går att ta upp uran i Sverige. Vi ska komma ihåg att uran inte är klassat som vare sig kritiskt eller strategiskt av EU. Jag har inget problem

med kärnkraft i Sverige, men det finns många som anser att vi måste ha vår eget uran för att kunna driva framtida kärnkraftverk. Det ska i så fall bli väldigt spännande att se den proposition som måste tas fram. Om den inställningen får råda betyder det att de företag som till äventyrs skulle kunna få ekonomi i att bryta uran i Sverige måste lova att sälja allt på den lokala marknaden. Vad jag vet har vi ingen sådan lagstiftning på något annat område.

Kända uranfyndigheter i Sverige finns med ett undantag – jag tror att det är i Norrbotten – i områden med alunskiffer. Dessa fyndigheter har uran i sig men också mängder med andra metaller. Många av dem, såsom kadmium, arsenik och bly, är giftiga och inte lämpade att vara i närheten av dricksvatten. De måste tvättas ur alunskiffern. I dag finns inget känt sätt att göra detta på ett säkert sätt. Det har bara gjorts i laboratorium och på Powerpointbilder. Jag har stor tilltro till den svenska miljöprövningen, så vad jag kan se kommer det inte att kunna brytas alunskiffer på många år.

Låt mig stanna upp lite här. Det är ändå märkligt att vi har ny teknik för kemisk utvinning som ska gå direkt från ett laboratorium till full skala. Man riskerar därigenom dricksvattnet för flera kommuner. Det borde kanske finnas ett krav på en pilotanläggning, som ett mellansteg. Men i Sverige har vi aldrig haft nya metoder för brytning på kemisk väg på det här sättet. Detta borde antagligen finnas med i beslutskedjan och miljöprövningen.

Centerpartiet säger självklart nej till brytning av uran.

För det andra måste det vara självklart att de som bryter malm också tar det fulla ekonomiska ansvaret för de miljökostnader som uppstår. Alltför ofta har samhället fått ta notan för efterbehandlingen av gamla gruvor. Det är inte acceptabelt. För ett marknadsliberalt parti som Centerpartiet är principen om att förorenaren betalar helt central. De bolag som tjänar pengar på att utvinna våra gemensamma naturresurser ska också stå för sanering, efterbehandling och återställning. Det är rättvist för skattebetalarna, och det är rättvist gentemot andra företag.

Därför är ekonomiska garantier och granskning av affärsmodeller för utvinning med nya metoder oerhört viktigt, och jag ställer mig frågan om våra myndigheter verkligen har den förmågan och är uppdaterade om vad dessa nya metoder innebär.

För det tredje menar vi att kommuner och lokalsamhällen som påverkas av gruvbrytning måste få en större andel av det värde som skapas. I dag ser vi hur samhällen i norra Sverige inte bara får bära konsekvenserna av stora industriella ingrepp utan även de kostnader detta innebär för små kommuner utan att få riktigt det ekonomiska utbyte som de skulle vilja ha. Det är givetvis inte hållbart. Även om traditionella gruvbygder uppvisar mycket stort intresse för nyetableringar håller acceptansen för nya gruvor på att sjunka. Därför måste det finnas rättvisa och tydliga ersättningsmodeller.

Vi vill att mineralersättningen ses över för både markägare och kommuner. En rättvis kompensation är inte bara moraliskt viktig, utan den är faktiskt en förutsättning för långsiktig legitimitet för gruvbrytning i Sverige.

Herr talman! Vi behöver en politik som håller ihop klimatambitioner, miljöansvar och det lokala perspektivet. Det finns inget motsatsförhållande mellan att bryta kritiska mineral och att ta miljöhänsyn om vi gör det

på rätt sätt. Det är i detta avseende Sverige kan vara bäst i världen. Vi har tekniken, vi har råvarorna, vi har ansvarsfulla företag, men vi måste också ha en politik som möjliggör hållbar utvinning utan att tumma på social eller ekologisk hållbarhet.

Vi vill se en gruv- och mineralpolitik som är framtidsinriktad men som också är rotad i ansvarstagande. Vi vill se en politik där gruvor som drivs i Sverige är världsledande, inte bara i effektivitet, utan också i miljöprestanda och social acceptans.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 15 under punkt 5.

Anf. 128 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Sverige är sedan hundratals år bakåt i tiden en gruvnation, och den mineralbrytning som pågår i Sveriges 13 gruvor i dag är inte bara viktig för Sverige utan för hela Europa. Som alla vet står Sverige till exempel för mer än 90 procent av all järnmalm som produceras i Europa. Vikten av denna malm märks inte minst genom Critical Raw Materials Act och EU:s strategiskt utpekade nya projekt.

Gruvnäring kommer dock alltid att ha en betydande miljöpåverkan, som behöver hanteras. I dag är gruvnäringen den största avfallsproducenten i vårt land. Gruvbolagen är några av de företag i Sverige som släpper ut mest koldioxid. Därutöver påverkar gruvbrytning ofta vatten och närmiljöer för lokalbefolkningen samtidigt som rennäringen blir alltmer trängd. Detta har jag talat om förut.

I dag handlar diskussionen om behovet av beredskap och trygghet liksom behovet av mer el och mer mineral för den gröna omställningen. Den gröna omställningen innebär att en del nya gruvor kommer att behöva öppnas, medan andra gruvor, som kolgruvor och brunkolsdagbrott, kommer att stängas. Varje ny gruva innebär stor miljöpåverkan och ger upphov till olika målkonflikter. Gruv- och mineralnäringen har själv tagit fram klimatmål inom ramen för Fossilfritt Sverige. Näringarna kommer att behöva arbeta aktivt för att dessa mål nås. Då är det viktigt att politiken stöttar omställningen.

Herr talman! För att hela den gröna omställningen ska bli just grön och för att själva omställningen ska bli både miljömässigt och socialt hållbar krävs en hel del av oss. Det krävs att vi tar frågan på allvar och att vi gör en plan för hur en omställning ska kunna ske på ett sätt som är bra för de flesta av oss. Vi måste gemensamt planera för en omställning som genomförs på ett ansvarsfullt sätt. Detsamma gäller självklart också Sveriges gruvdrift. Om ny gruvdrift på allvar ska bli en del av den gröna omställningen måste omställningen även omfatta själva gruvdriften.

Herr talman! Det finns en risk nu för att det blir lite tjatigt, för jag talade om det här även i förra årets debatt. Det handlar om behovet av en ny strategi för en riktigt hållbar mineral- och metallförsörjning. Jag vill upprepa hur Miljöpartiet vill att en ny strategi ska se ut. Den ska ha fyra viktiga fokusområden för en mer hållbar mineral- och metallförsörjning. Om jag upprepar vad vi vill se finns kanske chansen att något dyker upp i regeringens kommande strategi.

Först av allt kommer ett fokusområde som handlar om resurseffektivitet och ökad cirkularitet, något som vi skulle vilja se i den nya metall- och mineralstrategin. Vi behöver använda de material vi har på ett mycket

bättre sätt. Vi behöver dela mer, tillverka smartare produkter med mindre mängd metall och återvinna den metall som vi redan har plockat upp.

Metaller kan återanvändas från befintliga skrothögar och återvunna produkter, men det finns också en möjlighet att få fram värdefulla resurser ur gammalt gruvavfall och gruvdammar. Det kan gälla metaller som i en annan tid sågs som ointressanta eller svåra att få fram. Vi behöver göra det både ekonomiskt och tekniskt möjligt att använda alla dessa olika resurser från olika delar av vår miljö.

Det är väldigt positivt att även EU-kommissionen nu signalerar vikten av återvinning och cirkularitet i de strategiska projekten och i Critical Raw Materials Act, som presenterades i går. Men politiskt finns mycket mer som behöver göras för att de metaller och mineral som redan grävts upp ska kunna användas om och om igen.

Vi i Miljöpartiet vill bland annat se ett nytt cirkuleringskliv för kritiska metaller och mineral som i likhet med Industriklivet får användas för utgifter kopplade till forskning och investeringar som bidrar till att öka industrins kapacitet för att skapa cirkulära flöden.

Fokusområde 2 handlar om att säkerställa forskning och utveckling av alternativa material. Vi behöver utveckla de produkter som behövs för den gröna omställningen för att kunna använda fler typer av material, där det är möjligt.

Ett tydligt exempel är batterier där man bytt ut litium mot natrium, som finns i vanligt havssalt. De studier som gjorts på dessa batterier visar att de kan vara mycket mer klimatsmarta än batterier med litium, och dessutom finns natrium i stora mängder över hela vår planet eftersom saltet ju finns i haven.

Det har också blivit tydligt att Sverige kan bli mycket bättre på att stötta forskning, utveckling och kompetensförsörjning inom alla delar av mineral- och metallområdet. Redan i dag ligger vi i bakvattnet inom några sektorer, inte minst batteritillverkning, men att utveckla produkter där vi kan använda mindre svårtillgängliga material kan hjälpa oss att öka Sveriges och Europas beredskap.

När det gäller fokusområde nummer 3 anser vi att Sverige ska ha världens mest hållbara gruvnäring. Gruvbrytning och mineralanrikning måste ske så hållbart som det bara går, både socialt och ekologiskt. Vi kan inte bedriva viktiga och strategiska verksamheter utan en stark hållbarhetsaspekt. Det gäller miljö och klimat men också arbetsmiljö och mänskliga rättigheter, där lokalbefolkningen också behöver involveras på ett bättre sätt. Det är viktigt att snabbspår inte innebär minskade krav på en miljömässigt hållbar hantering.

Slutligen behöver vi säkerställa hållbara värdekedjor globalt. Det är såklart inte bara den svenska gruvnäringen som ska vara socialt och ekologiskt hållbar. När vi handlar med mineraler behöver vi samarbeta, ha gemensamma riktlinjer och ställa krav både inom och utanför EU för att undvika alltifrån barnarbete till miljökatastrofer i andra delar av världen. Här är det viktigt att vi håller i våra hållbarhetslagstiftningar för att se till att gruvnäringen i olika länder inte kan få konkurrensfördelar genom att försvaga arbetsmiljölagstiftning eller arbete med att skydda miljö och klimat.

Vi anser att alla våra fyra fokusområden behöver finnas med i en ny nationell strategi för en hållbar mineral- och metallförsörjning.

Många stora målkonflikter uppstår när nya gruvor ska tas i bruk. Det kan handla om markkonflikter, negativa konsekvenser för miljön, påverkan på samernas liv och rättigheter och på rennäringen samt effekter för lokalbefolkningen. När vi nu ser ett ökat tryck på Sverige att leverera mineral till Europas gemensamma omställningsarbete behöver den svenska staten också få till uppgift att trygga den svenska miljön, den svenska befolkningen, Sveriges lokalmiljöer, våra vatten, våra marker och lokalbefolkningens rättigheter. För, som jag har tryckt på även tidigare, om vi förstör vårt vatten, vår mat eller vår mark, vad ska vi då med mineralerna till? Här borde inte målkonflikterna vara speciellt svåra.

Miljöpartiet anser att det behövs ett förstärkt arbete framåt för att vi ska kunna möta omställningen på ett hållbart sätt – för att säkra att vi kan göra omställningen och hejda klimatkrisen utan att förstöra andra områden och därmed utarma till exempel den biologiska mångfalden eller människors livsmiljö eller hälsa.

Herr talman! För att stärka och säkerställa ett hållbart och ansvarsfullt gruvdriftssystem anser vi att ett större helhetsgrepp behöver tas vid planering av nya gruvor – det handlar om alltifrån prospektering till stängning av en gruva. Exempelvis skulle man redan från början behöva planera och finansiera en framtida restaurering av områden som påverkas av gruvbrytningen.

Då lokalsamhället ofta påverkas mest medan vinsterna från mer metall främst görs nationellt eller internationellt anser vi att en del av vinsterna bör gå tillbaka till lokalsamhället. Hur vinsterna ska gå tillbaka till lokalsamhället behöver vi utreda vidare. Men det är tydligt att staten exempelvis skulle behöva ta ett större ansvar för att stötta kommunerna i arbetet med till exempel bostadsbyggande och investeringar i infrastruktur när nya stora gruvprojekt planeras. Om detta ska bekostas med intäkter från gruvbrytning, med en mineralavgift eller på något annat sätt kan man diskutera, men det är helt orimligt att kommunerna själva ska stå för en stor risk vid en ny etablering utan att bli hjälpta av dem som vinner mest på gruvetableringen.

Vi har i dag en situation där vi inom många områden ser ackumulerade negativa effekter, till exempel för lokalbefolkningen eller rennäringen, av flera stora samhällsinvesteringar. Det kan handla om vindkraft, transportinfrastruktur, energiinfrastruktur eller mineralbrytning. Summan av de olika effekterna måste tas i beaktande i beslutsprocesserna. Därför behöver vi planera både långsiktigt och klokt, och lokalbefolkningen behöver involveras i dessa processer – inte köras över.

Herr talman! Slutligen vill jag lyfta att Miljöpartiet vill se ett fortsatt förbud mot uranbrytning i Sverige liksom ett förbud mot utvinning av alunskiffer.

Brytning av uran orsakar skador på människor och natur. När uranmalm bryts frigörs radioaktiva gaser och radioaktivt damm. Radioaktiva sönderfallsprodukter blir också kvar i gruvavfallet och riskerar att läcka ut. Det finns i dagsläget även stora oklarheter om slutförvar av gruvavfall vid uranbrytning.

Ur alunskiffer riskerar också olika tungmetaller och gifter att läcka ut. Den historiska utvinningen har trots en mycket liten omfattning i Sverige orsakat miljöproblem som fortsatt behöver hanteras.

Uranbrytning är sedan 2018 förbjudet i Sverige, och vi tycker att det vore ansvarslöst att öppna för uranbrytning i Sverige. Den gruvnäring som Miljöpartiet vill se och som ska utvecklas i Sverige ska möjliggöra framtidens teknik och inte gårdagens. Den måste leva upp till höga miljökrav och inte tvingas fram på bekostnad av närmiljön och lokalsamhällets utveckling.

Herr talman! Vi behöver hejda klimatkrisen, och vi behöver samtidigt säkra att vi får ett socialt hållbart samhälle och att vi tryggar den biologiska mångfalden, våra vatten och våra livsmiljöer. Människor som bor i gruvområden behöver kunna leva goda liv, och den gröna omställningen behöver bli just grön. Med allt detta sagt vill jag därför yrka bifall till Miljöpartiets reservation nummer 4 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 mars.)

§ 19 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:
Motion
med anledning av skr. 2024/25:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2024
2024/25:3355 av Håkan Svenneling m.fl. (V)

§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 25 mars

2024/25:945 Minskat globalt bistånd

av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:946 USA:s minskande globala engagemang

av *Olle Thorell* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stennergård (M)

2024/25:947 Handel och relationer med Afrika söder om Sahara

av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:948 Nationell innovationsstrategi

av *Johnny Svedin* (SD)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:949 Konsekvens av miljömål för små och medelstora företag

av *Johnny Svedin* (SD)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:950 Smålands innovationstakt

av *Johnny Svedin* (SD)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:951 Stödet till detaljplanearbete

av *Jennie Nilsson* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

**2024/25:952 Beslutet om geografiskt minimiavstånd för polisreceptio-
ner**

av *Lars Isacsson* (S)

till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

Prot. 2024/25:90

26 mars

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 18.06.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 10 anf. 31 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 57 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 91 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 18 anf. 115 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 126 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 2 Utökning av antalet suppleanter	1
§ 3 Val av extra suppleant.....	1
§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
§ 5 Anmälan om granskningsrapport.....	3
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott.....	4
§ 7 Ärenden för bordläggning	4
§ 8 Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott.....	4
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU24.....	4
Anf. 1 HENRIK VINGE (SD)	4
Anf. 2 ANNA WALLENTHEIM (S).....	6
Anf. 3 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	8
Anf. 4 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	9
Anf. 5 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	9
Anf. 6 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	10
Anf. 7 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	11
Anf. 8 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	11
Anf. 9 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik.....	11
Anf. 10 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	12
Anf. 11 LUDVIG CEIMERTZ (M)	12
Anf. 12 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	14
Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	15
Anf. 14 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	15
Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	16
Anf. 16 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	16
Anf. 17 HENRIK VINGE (SD) replik	19
Anf. 18 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	19
Anf. 19 HENRIK VINGE (SD) replik	20
Anf. 20 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	20
Anf. 21 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	21
Anf. 22 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	21
Anf. 23 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	22
Anf. 24 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	22
Anf. 25 ULRIKA LILJEBERG (C)	23
Anf. 26 ULRIKA WESTERLUND (MP)	25
Anf. 27 TORSTEN ELOFSSON (KD)	27
Anf. 28 MARTIN MELIN (L)	28
(Beslut fattades under § 17.)	29
§ 9 Ett nytt rättsmedel i dataskyddslagen och brottsdatalogen.....	30
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU12	30
(Beslut fattades under § 17.)	30
§ 10 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor	30
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU24	30
Anf. 29 SUSANNE NORDSTRÖM (M)	30
Anf. 30 PETER HEDBERG (S).....	32
Anf. 31 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	33

Anf. 32 LARS ANDERSSON (SD)	35	Prot. 2024/25:90
Anf. 33 MAURICIO ROJAS (L)	36	26 mars
Anf. 34 JESSICA WETTERLING (V)	37	
Anf. 35 MALIN BJÖRK (C)	40	
Anf. 36 JAN RIISE (MP)	42	
(Beslut fattades under § 17.)	44	
§ 11 Trossamfund och begravningsfrågor	44	
Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU27	44	
Anf. 37 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	44	
(Beslut fattades under § 17.)	46	
§ 12 Inkomstskatt	46	
Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU9	46	
Anf. 38 CRISTER CARLSSON (M)	46	
Anf. 39 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	48	
Anf. 40 CRISTER CARLSSON (M) replik	48	
Anf. 41 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	49	
Anf. 42 CRISTER CARLSSON (M) replik	49	
Anf. 43 MARCUS ANDERSSON (S)	50	
Anf. 44 CRISTER CARLSSON (M) replik	51	
Anf. 45 MARCUS ANDERSSON (S) replik	51	
Anf. 46 CRISTER CARLSSON (M) replik	51	
Anf. 47 MARCUS ANDERSSON (S) replik	52	
Anf. 48 CECILIA ENGSTRÖM (KD)	52	
Anf. 49 MARKUS WIECHEL (SD)	53	
Anf. 50 MARCUS ANDERSSON (S) replik	54	
Anf. 51 MARKUS WIECHEL (SD) replik	55	
Anf. 52 MARCUS ANDERSSON (S) replik	55	
Anf. 53 MARKUS WIECHEL (SD) replik	55	
Anf. 54 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	56	
Anf. 55 ANDERS ÅDAHL (C)	58	
Anf. 56 ANNIKA HIRVONEN (MP)	60	
Anf. 57 HELENA VILHELMSSON (C)	61	
(Beslut fattades under § 17.)	63	
§ 13 Familjerätt	63	
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU7	63	
Anf. 58 JENNIE WERNÄNG (M)	63	
Anf. 59 MARTINA JOHANSSON (C) replik	65	
Anf. 60 JENNIE WERNÄNG (M) replik	65	
Anf. 61 MARTINA JOHANSSON (C) replik	65	
Anf. 62 JENNIE WERNÄNG (M) replik	66	
Anf. 63 DENIS BEGIC (S)	66	
Anf. 64 LARRY SÖDER (KD)	68	
Anf. 65 MARTINA JOHANSSON (C) replik	69	
Anf. 66 LARRY SÖDER (KD) replik	70	
Anf. 67 MARTINA JOHANSSON (C) replik	70	
Anf. 68 LARRY SÖDER (KD) replik	71	
Anf. 69 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	71	
Anf. 70 MÅRTA STENEVI (MP) replik	74	
Anf. 71 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	74	
Anf. 72 MÅRTA STENEVI (MP) replik	74	

Anf. 73 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	75
Anf. 74 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V)	75
Anf. 75 MARTINA JOHANSSON (C)	76
Anf. 76 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	78
Anf. 77 MARTINA JOHANSSON (C) replik	78
Anf. 78 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	79
Anf. 79 MARTINA JOHANSSON (C) replik	79
Anf. 80 MÄRTA STENEVI (MP)	80
(Beslut fattades under § 17.)	82
§ 14 Regelförenkling för företag.....	82
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU16	82
Anf. 81 ANNA AF SILLÉN (M)	82
Anf. 82 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	84
Anf. 83 ANNA AF SILLÉN (M) replik	84
Anf. 84 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	85
Anf. 85 ANNA AF SILLÉN (M) replik	85
Anf. 86 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik	86
Anf. 87 ANNA AF SILLÉN (M) replik	86
Anf. 88 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik	87
Anf. 89 ANNA AF SILLÉN (M) replik	87
Anf. 90 TOBIAS ANDERSSON (SD)	88
Anf. 91 LILI ANDRÉ (KD)	90
Anf. 92 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	91
Anf. 93 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	93
Anf. 94 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	94
Anf. 95 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	94
Anf. 96 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	95
Anf. 97 LOUISE EKLUND (L)	95
Anf. 98 LORENA DELGADO VARAS (V)	96
Anf. 99 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	98
Anf. 100 KATARINA LUHR (MP)	99
(Beslut fattades under § 17.)	101
§ 15 Mineralpolitik	101
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU18	101
Anf. 101 KJELL JANSSON (M)	101
Anf. 102 ISAK FROM (S) replik	102
Anf. 103 KJELL JANSSON (M) replik	103
Anf. 104 ISAK FROM (S) replik	103
Anf. 105 KJELL JANSSON (M) replik	103
(forts. § 18)	103
Ajournering.....	104
Återupptaget sammanträde.....	104
§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 mars	104
MJU12 Skogspolitik.....	104
UU15 Situationen i Israel och Palestina m.m.	105

JuU24 Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott	108
KU12 Ett nytt rättsmedel i dataskyddslagen och brottsdatalagen.....	109
KU24 Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor.....	109
KU27 Trossamfund och begravningsfrågor	110
SkU9 Inkomstskatt	110
CU7 Familjerätt	112
NU16 Regelförenkling för företag	114

§ 18 (forts. från § 15) **Mineralpolitik** (forts. NU18)..... 115

Anf. 106 ISAK FROM (S)	115
Anf. 107 ERIC PALMQVIST (SD) replik	116
Anf. 108 ISAK FROM (S) replik	117
Anf. 109 ERIC PALMQVIST (SD) replik	117
Anf. 110 ISAK FROM (S) replik	118
Anf. 111 KJELL JANSSON (M) replik	118
Anf. 112 ISAK FROM (S) replik	119
Anf. 113 KJELL JANSSON (M) replik	119
Anf. 114 ISAK FROM (S) replik	119
Anf. 115 LILI ANDRÉ (KD)	120
Anf. 116 ERIC PALMQVIST (SD)	122
Anf. 117 ISAK FROM (S) replik	125
Anf. 118 ERIC PALMQVIST (SD) replik	126
Anf. 119 ISAK FROM (S) replik	126
Anf. 120 ERIC PALMQVIST (SD) replik	126
Anf. 121 LOUISE EKLUND (L)	127
Anf. 122 LORENA DELGADO VARAS (V).....	128
Anf. 123 ERIC PALMQVIST (SD) replik	129
Anf. 124 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	130
Anf. 125 ERIC PALMQVIST (SD) replik	130
Anf. 126 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	131
Anf. 127 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	131
Anf. 128 KATARINA LUHR (MP).....	133
(Beslut skulle fattas den 27 mars.).....	136

§ 19 **Bordläggning**..... 136§ 20 **Anmälan om frågor för skriftliga svar**..... 136§ 21 **Kammaren åtskildes kl. 18.06**..... 137